

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Sociální, zdravotní, psychologické a právní aspekty domácího násilí

Diplomová práce

Autor:	Bc. Radmila Šafářová
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Vedoucí práce:	PhDr. Jan Hubert
Konzultant:	Mgr. Milan Veselý
Oponent:	Mgr. Gabriela Slaninová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Radmila Šafářová
Studium:	P14K0299
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Sociální, zdravotní, psychologické a právní aspekty domácího násilí
Název diplomové práce AJ:	Sociál, health, psychological and legal aspect of domestic violence

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Teoretická část diplomové práce vymezuje základní pojmy a příčiny vzniku domácího násilí, charakteristiky osobnosti oběti a pachatele, instituce, které poskytují pomoc obětem a možné způsoby prevence domácího násilí v sociálních, zdravotních, psychologických a právních aspektech života obyvatel Jihočeského regionu. V empirické části bude podle výsledků zjištěných vyhodnocením dotazníků od respondentů v průzkumném šetření k problematice prevence domácího násilí zjištěna povědomost o dané problematice a na jejich základě bude provedena analýza výskytu a charakteru domácího násilí u jednotlivých skupin obyvatel Jihočeského regionu. Kromě dotazníkového šetření bude použita metoda řízených rozhovorů. Cílem práce je prozkoumat a popsat sociální, zdravotní, psychologické a právní aspekty problematiky domácího násilí.

Ševčík, D., Špatenková, N. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. Čech, O. Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb. České Budějovice: Theia, 2011. Ševčík, D., Domácí násilí, situace v ČR, péče o osoby ohrožené domácím násilím. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert

Oponent: Mgr. Gabriela Slaninová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Ve Vimperku dne 10. února 2016

.....

Poděkování

Děkuji PhDr. Janu Hubertovi za odborný přístup, vedení práce a věcné připomínky a Mgr. Milanovi Veselému za konzultace při zpracování daného tématu. Děkuji všem respondentům, kteří svým aktivním přístupem přispěli k realizaci empirického šetření.

Anotace

ŠAFÁŘOVÁ, Radmila. *Sociální, zdravotní, psychologické a právní aspekty domácího násilí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 105 s. Diplomová práce.

Teoretická část diplomové práce vymezuje základní pojmy a příčiny vzniku domácího násilí, charakteristiky osobnosti oběti a pachatele, instituce, které poskytují pomoc obětem a možné způsoby prevence domácího násilí v sociálních, zdravotních, psychologických a právních aspektech života obyvatel Jihočeského regionu.

V empirické části bude podle výsledků zjištěných vyhodnocením dotazníků od respondentů v průzkumném šetření k problematice prevence domácího násilí zjištěna povědomost o dané problematice a na jejich základě bude provedena analýza výskytu a charakteru domácího násilí u jednotlivých skupin obyvatel Jihočeského regionu. Kromě dotazníkového šetření bude použita metoda řízených rozhovorů.

Cílem práce je prozkoumat a popsat sociální, zdravotní, psychologické a právní aspekty problematiky domácího násilí.

Klíčová slova: domácí násilí, oběť, agresor, právo, sociální, psychologie, aspekt, institut vykazání, intervenční centrum, prevence

Annotation

ŠAFÁŘOVÁ, Radmila. *Sociál, health, psychological and legal aspect of domestic violence*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty University of Hradec Králové, 2016. 105 pp. Diploma Dissertation Degree Thesis.

The theoretical part of my diploma thesis determines the fundamental terms and causes for the rise of domestic violence, a victim and an offender personality characteristics, institutions which provide help to the victims and possible ways of prevention of the South-Bohemian region residents from domestic violence in all social, health, psychological and legal aspects.

The empiric part of the diploma thesis concerns with the analysis of the occurrence and character of domestic violence in particular groups of the South-Bohemian region residents based on the problematic general knowledge of the residents in accordance with the results of my research concerning prevention from domestic violence questionnaires. Apart from the fact questionnaire survey a controlled interview method is used as well.

"The objective of the thesis is to analyze and describe social, health, psychological and legal aspects of problems of the domestic violence."

Key words: domestic violence, victim, aggressor, legal, social, psychology, aspect, expel institution, interventional centre, prevention

Obsah

ÚVOD	9
1. POJETÍ PROBLEMATIKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	11
1.1. Projevy domácího násilí v různém kulturním prostředí	11
1.2. Vymezení domácího násilí	13
1.3. Formy a cyklus domácího násilí	15
1.4. Příčiny vzniku domácího násilí	17
SHRNUTÍ	21
2. AKTÉŘI DOMÁCÍHO NÁSILÍ	22
2.1. Vymezení profilu pachatele domácího násilí	22
2.2. Rozlišení typů pachatelů domácího násilí	24
2.3. Vymezení profilu oběti domácího násilí	26
2.4. Osoby ohrožené domácím násilím	27
2.4.1. Ženy	27
2.4.2. Muži	28
2.4.3. Děti	29
2.4.4. Senioři	31
2.4.5. Handicapované osoby	32
2.4.6. Osoby s různou sexuální orientací	33
2.4.7. Cizinci	33
2.5. Proces viktimizace oběti domácího násilí	34
SHRNUTÍ	36
3. ANALÝZA PROBLÉMU DOMÁCÍHO NÁSILÍ	37
3.1. Přístupy k řešení domácího násilí	37
3.2. Vliv výchovy na domácí násilí	38
3.3. Účinnost svépomocného programu pro oběti domácího násilí	40
3.4. Sociální aspekty	41
3.4.1. Sociální pomoc státu obětem domácího násilí	41
3.4.2. Sociální služby poskytované osamělému rodiči s dětmi	43
3.4.3. Krizová intervence poskytovaná obětem domácího násilí	44
3.4.4. Způsoby práce s pachatelem domácího násilí	47

3.5. Zdravotní aspekty	49
3.6. Psychologické aspekty	52
3.7. Právní aspekty	56
SHRNUTÍ	60
4. PROJEKT A VÝSLEDEK EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	61
4.1. Cíle práce a stanovení hypotéz	61
4.2. Nástroje sběru dat	64
4.3. Průzkumný soubor	65
4.4. Organizace empirického šetření	68
4.5. Analýza výzkumného nástroje – dotazníkové šetření	68
4.6. Dílčí výsledky empirického šetření – dotazníkové šetření	89
4.7. Analýza výzkumného nástroje – řízené rozhovory	93
4.8. Diskuze k výsledkům empirického šetření	96
ZÁVĚR	98
SEZNAM ZDROJŮ A DALŠÍCH STUDIJNÍCH PRAMENŮ	100
SEZNAM PŘÍLOH	105

ÚVOD

Problematika domácího násilí je v posledních letech často diskutovaným tématem v řadách odborníků i laické veřejnosti. Tento sociálně patologický jev ale není novodobým jevem, vyskytoval se v různých vývojových obdobích a v různých společnostech po celém světě. Základním rysem je vysoká latence, protože k domácímu násilí dochází mezi nejbližšími osobami v domácím prostředí, a dlouhodobé trvání týrání. Podstatné také je, jak konkrétní společnost vnímá různé projevy chování a vztahy mezi blízkými, zejména v rodinách, a jaké stanovisko k těmto projevům a z nich plynoucích důsledků zaujmou orgány státní správy a instituce, které nastavují pravidla ve společnosti prostřednictvím zákonodárné a výkonné moci. Česká republika v roce 2006 přijala zákon na ochranu před domácím násilím a zejména zavedením „institutu vykázaní“ se tak zařadila mezi evropské země, které se ochranou před domácím násilím zabývají na vládní úrovni. Následovala legislativní úprava navazujících zákonů v oblasti trestního práva, občanského práva a s tím spojená mezirezortní spolupráce v praktické rovině. Jedná se zejména o sociální pomoc a sociální služby poskytované obětem domácího násilí a osob z její blízkosti, kterých se páchané násilí dotýká, a současně se zaměřuje na práci s pachatelem domácího násilí, psychologickou a zdravotní pomoc. Podíl při řešení jednotlivých případů domácího násilí a podíl na prevenci jejího vzniku, mají vedle státních orgánů i nestátní neziskové organizace.

Velký vliv na veřejné mínění mají média poskytováním informací o dění ve společnosti, zprostředkováním reportáží, filmů a videoher o páchaném násilí, vzorců jednání a chování a užitím jazyka. Protože se tak agresivní jednání a páchání násilí stává součástí každodenního života, mohou jej lidé žijící v blízkosti týrané osoby považovat za normální a ne za ohrožující na zdraví a dokonce na životě. Na straně druhé mohou lidé prostřednictvím médií získat informace o domácím násilí, možnostech prevence a pomoci poskytované státními i nestátními organizacemi, včetně kontaktů. Vliv na vznik a stupňování týrání blízké osoby nemají jen vnější vlivy, ale velmi důležité a nenahraditelné jsou vztahy v rodině, mezi blízkými. Především jde o vztahy mezi rodiči a dětmi, kdy rodiče jsou pro dítě vzorem. Jejich výchovné vedení a působení na dítě má nemalý podíl na formování osobnosti a další životní dráhu již dospělého jedince. V posledních letech se tradiční forma rodinného soužití, dříve často vícegeneračního, vytrácí. Častěji se objevují domácnosti jednočlenné nebo rodič-samoživitel, chybí vazby na prarodiče a další členy širší rodiny, které jsou pro vývoj dítěte nenahraditelné.

Domácí násilí je předmětem zájmu řady významných osobností, které se dlouhodobě problematice domácího násilí věnují. Mezi nejznámější se řadí Ludmila Čírtková, Naděžda Špatenková, Jiřina Voňková, Drahomír Ševčík. Z nestátních neziskových organizací v oblasti prevence a pomoci obětem domácího násilí působí dlouhodobě Bílý kruh bezpečí, Rosa, Spondea, Acorus, ProFem, mezinárodní sdružení La Strada. Domácím násilím se zabývají státy na mezinárodní úrovni. Z iniciativy a ve spolupráci členských států OSN, Evropské unie, Světové zdravotnické organizace, byly vypracovány legislativní dokumenty směřující k prevenci domácího násilí. Mezi důležité patří mezinárodní prohlášení OSN Deklarace o odstranění násilí na ženách, Istanbulská úmluva, v České republice preventivní programy Dejme (že)nám šanci 2013-2016, Národní akční plán prevence domácího násilí, který je výsledkem spolupráce Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva spravedlnosti a nestátních neziskových organizací, dokument Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR 2014-2020, Strategie prevence násilí na dětech 2008-2018 a celá řada dalších dokumentů, projektů a kampaní podporovaných z fondů Evropské unie.

Důvod výběru zvoleného tématu pro zpracování diplomové práce vyplývá z mých profesních zkušeností zaměstnance Policie České republiky a profesních zkušeností z práce s uchazeči o zaměstnání evidovaných na Úřadu práce. Domácí násilí považuji za negativní jev přítomný v současné společnosti, který překračuje hranice států, a za narůstající problém, který závažným způsobem fungování společnosti narušuje. Cílem diplomové práce je proto s oporou odborné literatury popsat, prozkoumat a zanalyzovat problematiku domácího násilí z hlediska sociálního, zdravotního, psychologického a právního. Chtěla bych zjistit, do jaké míry jsou občané Jihočeského regionu schopni posoudit a rozpoznat, zda chování lidí v jejich blízkosti může vykazovat známky týrání blízké osoby a jaký je jejich názor na domácí násilí, dále pak zda-li jsou občané informováni o možnostech prevence a pomoci v případě domácího násilí v oblasti právní, sociální, zdravotní a psychologické. Pro získání dat k provedení analýzy problematiky je použita dotazníková metoda a dále metoda řízených rozhovorů. Diplomová práce bude poskytnuta intervenčnímu centru Jihočeského kraje, psychologické poradně pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, neziskové organizaci, která poskytuje pomoc obětem domácího násilí na území Jihočeského kraje a vysoké škole v krajském městě.

1 Pojetí problematiky domácího násilí

1.1 Projevy domácího násilí v různém kulturním prostředí

Na počátku práce o domácím násilí považuji za nutné zmínit, jak je domácí násilí vnímáno z pohledu zemí z různých částí světa. Podrobnější popis vývoje a chápání násilí v intimních vztazích mezi blízkými osobami v minulosti i současnosti je rozsáhlým tématem zahrnujícím množství forem a projevů domácího násilí. Často bývá spojováno s tradičními rituály různých kultur a společností jako jsou například dětské nevěsty nebo ženská i mužská obřizka. Proto je exkurz do problematiky domácího násilí jako patologického jevu v některých zemích, jen pouhým nástinem. Jedno mají ale společné. V souvislosti s domácím násilím se hovoří o násilí páchaném na ženách, které jsou považovány v celosvětovém měřítku za nejčastější oběť.

H. Chaloupková (2015) uvedla, že ne ve všech zemích je domácí násilí postižitelné zákonem. Samotné ženy, například v Indii a Číně, považují domácí násilí za zcela normální. V Mexiku je sexuálnímu násilí v partnerských vztazích vystavena až čtvrtina žen a v Egyptě dokonce přes 99 % žen. Naopak nejméně jsou domácím násilí vystaveny ženy v Japonsku. Hlavní problém vidí autorka v rozdílném postavení mužů a žen, nerovných příležitostech k přístupu ke vzdělání, participaci v politice, rozdílném odměňování za práci, právním systému, který by měl zajišťovat ochranu a rovné postavení žen. A nejde jen o muslimské země, kde nemají ženy stejná práva jako muži, ale i v jiných, vyspělejších částech světa, musí ženy o svá práva neustále bojovat.

C. Chelala (2013) uveřejnil poznatky Světové zdravotnické organizace (WHO), která se výzkumem domácího násilí zabývá v celosvětovém měřítku a označuje tento jev jako globální problém. Zjištěné informace získané ze všech regionů světa dokládají, že v domácím prostředí je fyzickému či sexuálnímu násilí vystaveno více než třetina žen ve světě. Nejvíce týraných žen je v Africe (45,6%), v jihovýchodní Asii (40,2%), na Blízkém východě (36,4%), následuje Amerika (36,1%), Austrálie a Oceánie (27,9%) a v neposlední řadě také Evropa (27,2%). Jak ze zprávy vyplývá, nejvíce jsou domácím násilím ohroženy zejména ženy a to v regionech Afriky, kde více než v polovině případů končí násilí ze strany manželů a partnerů páchaného na ženách úmrtím. Ale také v Rusku ročně umírá více než čtrnáct tisíc žen v důsledku domácího násilí. V Číně výzkumníci zjistili, že domácí násilí se vyskytuje v každé třetí domácnosti.

Proč jsou rozdíly mezi počtem týraných žen v domácím prostředí mezi zeměmi rozvojovými a zeměmi vyspělými, zejména západními, se zamýšlí N. Kovalenko (2014). Hlavní důvod, stejně jako H. Chaloupková, vidí v existenci systému, který ve vyspělých zemích ženám zaručuje ochranu jejich práv. Spočívá ve fungujícím právním systému a systému sociálním, který se projevuje rovnoprávností mužů a žen. Jestliže v Africe, v jižní Asii, na Blízkém východě a v Latinské Americe je ortodoxní systém, který ženu poníží před mužem na úroveň sluhy, potom nelze zabránit agresivnímu chování mužů vůči ženám. První, kdo na násilí v partnerských vztazích začal upozorňovat, byly v 70. letech Spojené státy americké. Vzniká zde „**hnutí týraných žen**“ (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005, s. 234-235), které docílilo změny v posuzování domácího násilí jako trestného činu. V této souvislosti byl pachatel domácího násilí potrestán, ale oběť nadále zůstávala stranou zájmu. Proto dalším úsilím došlo v 80. letech k propojení práce trestního systému se systémem sociálně-právním, jinak řečeno, byla provedena kombinace v oblasti právní a sociální vzhledem k pachatelům i obětem domácího násilí. V březnu roku 1985 bylo přijato „**Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy o domácím násilí**“, které hovořilo o možnostech včasného odhalení a řešení domácího násilí, a to dříve než za pomoci práva, dříve, než dojde k závažnému fyzickému a psychickému poškození oběti. N. Kovalenko (2014) dodává, že ve Spojených státech amerických ženy podávají nejvíce žalob na agresivní chování svých partnerů. Dále uvádí, evropské země, například Velkou Británií, Rakousko, Itálií, kde jsou propracované systémy na ochranu obětí domácího násilí prostřednictvím azylových domů, ochranných soudních rozhodnutí a dalších právních opatření. V Rusku, kde je vysoký počet úmrtí v souvislosti s domácím násilím, jak již uvedla zpráva Světové zdravotnické organizace, existují krizová i rehabilitační centra poskytující právní a psychologickou pomoc obětem domácího násilí. Legislativní úprava k zamezení a prevenci domácího násilí je ale nutné rozpracovat a zpřesnit.

Vývoj situace v České republice popisuje I. Davidová (2012). V 90. letech 20. století se jako první začaly oběťmi domácího násilí zabývat nestátní neziskové organizace. Mezi nejznámější, které existují dodnes, patří Bílý kruh bezpečí, dále Acorrus, Rosa, Diakonie. Právě z iniciativy neziskových organizací vzešla velmi potřebná právní úprava pomoci obětem domácího násilí. V platnost byl uveden zákon č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím včetně možnosti vykázat násilnou osobu ze společného obydlí, tzv. „**institut vykázání**“ a rovněž v trestním zákoně (z.č. 140/1961 Sb.) byl nově zakotven „**trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí**“ (Kotková, 2014, s. 15). Česká

republika se inspirovala zkušenostmi ze sousedního Rakouska a Německa od roku 2007 začínají na území České republiky fungovat intervenční centra, jejichž činnost vychází z úpravy zákona o sociálních službách (č. 108/2006 Sb.). Intervenční centra jsou důležitou součástí ochrany a pomoci obětem domácího násilí. Ve spolupráci s Policií ČR sami kontaktují oběť, poskytují jí okamžitou pomoc, odkazují na další instituce, informují o právech. Obětem je poskytována finanční pomoc, bydlení s utajenou adresou jako ochranou před agresivním partnerem. Do pomoci a ochrany obětí se vedle neziskových organizací tak zapojuje stát. Prostřednictvím sociálních pracovníků sociálních odborů obecních a městských úřadů, kteří jsou odborně proškolení a dokážou obětem i svědkům domácího násilí, kterými jsou často děti, poskytnout pomoc a radu (např. Kotková, 2014; Davidová, 2012).

1.2 Vymezení domácího násilí

Domácí násilí může být charakterizováno různě, ale existují znaky, které nezaměnitelně domácí násilí charakterizují a odlišují jej od jiných patologických jevů. Než znaky typické pro rozlišení domácího násilí uvedu, považuji za důležité vysvětlit rozdíl mezi pojmy domácí násilí a rodinné násilí. T. Cimrmanová (2013) poukazuje na rozdíl mezi těmito pojmy, které byly v minulosti považovány za synonyma. **Rodinné násilí** je chápáno jako používání síly jednoho z členů rodiny nad druhými členy, probíhá v širším příbuzenském kruhu, například mezi rozvedenými manžely, mezi prarodiči a vnuky, mezi tetou a synovcem, kteří spolu nežijí ve společné domácnosti, ale jsou spojeni pokrevními svazky. Naopak **domácí násilí** probíhá pouze v rámci nejbližších rodinných příslušníků, kteří spolu sdílejí společnou domácnost. T. Cimrmanová (2013, s. 80) uvádí, že jde o „narušení domova ve smyslu bezpečného prostoru v nejužším slova smyslu, kdy je uplatňování moci a kontroly přítomno v každodenním životě.“ U rodinného násilí může docházet ke střídání rolí pachatele a oběti, může jít o jednorázové nebo krátkodobé incidenty. Abychom mohli hovořit o domácím násilí, musí být vždy naplněny všechny níže zmiňované podmínky nebo také **znaky domácího násilí**:

- **dlouhodobé opakování a postupný nárůst intenzity útoků** začínající slovními urážkami, snižováním důstojnosti oběti, její izolace od ostatního sociálního okolí, které se projevuje zakazováním kontaktů s rodinou, kamarády, známými. Dále pokračuje fyzickým napadáním, kdy může postupem času a zvyšováním intenzity útoků docházet nejen k ohrožení zdraví, ale dokonce i života oběti;

- **zcela jasná je role pachatele a oběti**, nikdy nedochází ke střídání rolí;
- **neveřejnost**, skryté, latentní jednání za dveřmi domu, bytu, tedy bez možnosti společenské kontroly, oběť je tak izolována od možné pomoci zvenčí (např. Bílý kruh bezpečí, 2015; Kotková, 2014; Cimrmanová, 2013).

Shodný názor na rozdíl mezi rodinným a domácím násilím sdílí D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011, s. 25). Uvádí, že domácí násilí lze charakterizovat jako podmnožinu rodinného násilí. Upřesňuje, že domácí násilí „představuje násilí, jež se děje mezi osobami, sdílejícími společnou domácnost, a to bez ohledu na to, zda jsou či nejsou spojeni příbuzenskými vztahy“. M. Kotková (2014) upozorňuje na možnou záměnu pojmů domácí násilí a partnerské násilí. Za domácí násilí nelze označovat pouze násilí mezi partnery, ale dochází k němu i mezi sourozenci, prarodiči, dospělými dětmi a rodiči. Obecně pak rozlišujeme násilí partnerské, tedy násilí mezi manžely, partnery, druhy, a násilí mezigenerační, a to mezi rodiči a dětmi nebo mezi prarodiči a vnuky. Z. Králíčková (a kol., 2011) doplňuje, že domácí násilí může postihnout kohokoliv, odráží problémy partnerského vztahu nebo rodinného života a do jisté míry bývá okolím tolerováno nebo dokonce schvalováno.

Další vymezení domácího násilí uvádí Organizace spojených národů (OSN, 1993) v Deklaraci o odstranění násilí páchaného na ženách, domácí násilí charakterizuje jako „jakýkoliv rodově podmíněný čin, který vede, anebo který by mohl vést k fyzické, sexuální či psychické újmě, anebo zranění žen, včetně vyhrožování těmito činy, zavražďováním anebo svévolnému omezování svobody, a to ve veřejném i soukromém životě.“

M. Mitlöhner (2005) z hlediska trestního práva označuje za domácí násilí, takové jednání agresora, které v sobě nese znaky vykazující trestné činy vymezené zákonem, a které se odehrávají v rodinném kruhu mezi osobami žijícími ve společném domě nebo bytě. Jde o takové trestné činy, které směřují proti důstojnosti člověka a jeho svobodě. Tato lidská práva zaručuje občanům Listina základních práv a svobod, jsou nedotknutelná a lze je omezit pouze zákonem. O násilí nelze hovořit pouze v případech přímého útoku agresora na tělo oběti za použití fyzické síly, ale i v případech pouhé pohrůžky takovým násilím, kterou si agresor vynucuje podrobení se hrozbě a omezuje oběť ve svobodném rozhodování.

1.3 Formy a cyklus domácího násilí

Všechny formy násilí, nejenom násilí domácí, mají stejný cíl, a to získat moc a kontrolu nad ohroženou osobou, podrobit si a pokořit ji, zneužít její závislosti a bezbrannosti. Autoři uvádějí v odborné literatuře různé formy domácí násilí. Shodli se na **základních formách domácího násilí**. Rozlišujeme domácí násilí:

- **fyzické** – ze všech podob je nejvíce zjevné. Zpravidla zanechává viditelné stopy v podobě podlitin, popálenin, zlomenin, řezných ran. Pachatel k zastrašování oběti používá fyzickou sílu, dochází k ohrožování a poškozování života a zdraví, které může vést až k usmrcení oběti. Cílem je nejen oběť zastrašit, ale také způsobit jí bolest a utrpení. Může jít například o fackování, pálení, kopání, škrcení, bití rukou nebo za použití různých předmětů, svazování, ohrožování zbraní, vytrhávání vlasů, opuštění oběti na nebezpečném místě, odpírání spánku nebo lékařského ošetření;
- **psychické** – nebo také emocionální nebo psychologické. Cílem pachatele je vyvolat v oběti duševní úzkost, strach, bolest. Tato forma násilí se velmi obtížně prokazuje, protože nezanechává viditelné stopy. Oběť v důsledku dlouholetého týrání trpí následky ještě dlouho potom, kdy je již mimo dosah pachatele, a to v podobě snížení sebeúcty, strachu ze sociálního kontaktu, útěků do samoty. Týrání lze rozlišit slovní (verbální), například podezírání, podceňování, zesměšňování, ponižování, bezdůvodné obviňování, nadávky, vyhrožování, hanlivé oslovování, permanentní kontrola chodu dne, zpochybňování psychického stavu oběti, anebo beze slov (neverbální), například ničení oblíbených věcí oběti;
- **sexuální** – nejčastěji se projevuje ve vztahu mezi partnery. Projevuje se nedobrovolným sexuálním kontaktem různého druhu, například nebezpečné, ponižující, nežádoucí aktivity vůči oběti, ale také odpírání sexu, nebo urážlivé a ponižující hodnocení vzhledu oběti;
- **ekonomické** – projevuje se zamezením možnosti oběti disponovat s finančními prostředky nebo zneužívání věcí, které oběti patří. Jde například o absolutní kontrolu nad příjmy a výdaji, zatajování finanční situace společné domácnosti, neposkytování prostředků na domácnost, rozprodávání věcí, které jsou majetkem oběti;
- **sociální** – jde o postupnou izolaci oběti od sociálních kontaktů. Zpočátku se projevuje neustálou kontrolou, s kým a kde se oběť setkala, vyhrožování a zákazy styku s rodinou, sousedy, kamarády, nečekané telefonáty, kontrolní návštěvy (např. Ševčík, Špatenková a kol., 2011; Marvánová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008; Kotková a kol., 2014).

Stále častěji se můžeme setkat s pokračováním násilí i po ukončení vztahu a soužití ve společné domácnosti. Jde o nebezpečné a nežádoucí pronásledování, které se projevuje slíděním, obtěžováním a vyhrožováním bývalých partnerů. Odborně tuto formu násilí, která se objevuje v 90. letech 20. století, označujeme **stalking**. L. Čírtková (2008, s. 53) charakterizuje hlavní znak stalkingu jako „obsesivní upnutí se známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně projevy **nevyžádané a nechtěné pozornosti**.“ Autorka dále uvádí motivy pachatele, které mohou být buď skutečným nebo údajným obdivem k pronásledované osobě, nebo naopak pocitem nenávisti, pomsty. L. Čírtková (2008, s. 55) zdůrazňuje další důležité znaky pronásledování, kterými jsou „**opakování a vytrvalost (soustavnost)**“. Nejde tedy pouze o krátkodobé, momentální pronásledování, ale je záměrné a s uemanutým úmyslem zacílené. Kritérium soustavnosti je, jak autorka uvádí, pronásledování trvající minimálně po dobu čtyř týdnů. M. Kotková (2014) popisuje různou podobu chování pronásledovatelů. Může jít o opakované a obtěžující pokusy o kontakt za pomoci telefonních hovorů, zasílání obtěžujících SMS nebo e-mailových zpráv, zanechávání vzkazů na dveřích, v autě, pozorování oběti v místě bydliště, na pracovišti nebo na místech, kde tráví volný čas, zveřejňování pomluv prostřednictvím plakátů nebo vyvěšování na internetu, zasílání dárků, pokusy o kontakt přes třetí osobu, až po fyzické útoky. Kontakty mohou být různého charakteru, od zamilovaných, slibujících změnu chování pronásledovatele k lepšímu, až po nenávistné a ohrožující chování s cílem pronásledovatele vyvolat strach o život oběti nebo jejich blízkých a pocit ze ztráty soukromí.

Domácí násilí se může jevit jako nepředvídatelné, ale probíhá v systematických, opakovaně se střídajících vývojových fázích. B. Marvánová-Vargová (Pokorná, Toufarová, 2008) uvádí **třífázový cyklus domácího násilí**:

- **narůstání napětí** – může jít o drobné incidenty, strach oběti, slovní útoky ze strany pachatele, snaha oběti pachatele si usmířit;
- **násilí** – má krátkodobý charakter, projevuje se již otevřeným násilím, zraňováním oběti, někdy dokonce i smrtí;
- **klid** – nebo také období líbánek, pro které je typické zklidnění situace, kdy se pachatel buď oběti omlouvá za své chování, anebo naopak oběti vytýká, že je za situaci odpovědná. Vynucuje si na oběti změnu jejího chování a nebude tak důvod, aby se situace opakovala.

J. Spilková (2005) popisuje **čtyři fáze** cyklicky se opakující: budování napětí, výbuch, období týdnů medových a popření. Stále častěji se objevuje fyzické násilí. V některém opakovacím cyklu může vypadnout fáze týdnů medových. Oběť může dospět k pocitu bezmocnosti a pocitu viny, stává se tak apatickou, neschopnou úniku ze situace, nese v sobě příznaky posttraumatické stresové poruchy. Pro osoby nezúčastněné se může takové chování jevit jako neobvyklé nebo nenormální. D. Ševčík (Špatenková, 2011) dodává, že fáze domácího násilí probíhají v různých časových intervalech, cyklus opakování se zkracuje a většina incidentů domácího násilí má charakter vzestupný. Proto se doporučuje přistupovat při řešení domácího násilí ke každému případu individuálně.

1.4 Příčiny vzniku domácího násilí

Násilné jednání je projevem agresivního chování. Každá osoba, tedy i pachatel domácího násilí, je ovlivněna geneticky a sociálním prostředím, ve kterém vyrůstá. Agresivita je vlastnost, kterou má každý z nás, souvisí se schopností adaptace v určitých situacích, ochranou života, anebo sebeprosazením. Záleží ale na schopnosti umění ovládat se ve vztahu k druhým osobám tak, abychom nenarušovali jejich práva a lidskou důstojnost. Pokud nejsme schopni agresivní chování vůči druhým osobám zvládat, měli bychom vůli rozhodnout se vyhledat odbornou pomoc.

Zdrojem agresivity může být osobnost pachatele, partnerské vztahy nebo nemoc agresora (Spilková, 2005). Další příčinou vzniku domácího násilí může být vliv rodinného prostředí, ve kterém je přítomno násilné chování, na vývoj dítěte. Pravděpodobností v takových rodinách může být ztotožnění se dítěte s rodičem, často model dcery s matkou-obětí a syna s otcem-násilníkem. Dítě může považovat násilí za prostředek k řešení problémů, zastrasování druhých a k prosazení svých názorů. Rodiny, ve kterých k násilí dochází, vykazují, podle názoru J.Spilkové (1999) větší míru kritiky, častěji se křičí a vyhrožuje, naopak je absence přátelské komunikace. Rodiče své děti týrají, jsou necitliví vůči jejich potřebám a schopnostem, jednají s nimi autoritativně, nebo je ignorují.

Podobný názor jako předchozí autorka má A. Buskotte (2007), která rovněž považuje podíl výchovy v souvislosti s domácím násilím za významný. Uvádí, že kontakt s násilím v dětství zvyšuje riziko, že dítě bude v dospělosti také agresivní. Násilné chování dětí se v prvopočátcích projevuje mezi vrstevníky ve škole, později potom v partnerském vztahu. Dítě pravděpodobně nemělo zkušenost s tím, že svůj názor nebo svou vůli může prosadit klidnou cestou, nebo si na základě brutálního chování v rodině vytvořilo názor, že násilí a

ponižování je naprosto běžnou záležitostí. Násilí vede pouze a jenom k dalšímu násilí. U chlapců, kteří byli sami oběťmi násilí, existuje větší pravděpodobnost, že budou mít v dospělosti také sklony k agresivitě. U dívek je tomu jinak. Řada žen se v dětství, která se v dětství setkala s násilným chováním, si nakonec vyberou samy muže agresivního a jsou i v dospělosti oběťmi domácího násilí. Skutečnost, že se z oběti později stane pachatel, anebo že oběť zůstane i v dospělosti, je pravděpodobná. Zabránit tomu lze, když děti násilí uchráníme. To záleží na názorném předvedení, jakým způsobem má dítě agresi předcházet, správně dítě motivovat k tomu, aby vedlo v dospělém věku klidný a harmonický partnerský vztah. Takový vztah je založený na vzájemném respektu a není postavený na hře o moc, dominanci a podřízenosti mezi partnery a dalšími členy rodiny.

Důležitou roli hrají v dětství, jak A. Buskotte (2007) uvádí, také **představy a zvyky dospělých**. Z běžného života víme, že u každého pohlaví je kladen důraz na společensky uznávané a vžité prvky. Chlapci mají větší sklony k dobrodružství, zvědavosti, schopnosti prosadit se. Důraz na kompetenci, komunikaci a schopnost empatie, dále zdrženlivost, schopnost přistupovat na kompromisy, citlivost a starostlivost jsou doménou dívek a žen. U chlapců by tyto rysy byly považovány spíše za slabost. Tyto uvedené odlišné charaktery mužů a žen nejsou vrozené, ale výsledkem očekávání ze strany společnosti a její výchovou. Takému **stereotypnímu rozdělení rolí** a vlastností může zabránit opět výchova, proto závisí na přístupu rodičů, vychovatelů, učitelů. Nutné je změnit názor na klasické chování a rozdělení mužů a žen ve společnosti. Schopnost spolupráce, prosadit se, vcítit se do ostatních a přitom zůstat sebejistý jsou vlastnosti, které nesouvisí s naším pohlavím. Jsou ale důležité a předpokladem pro vytvoření společnosti, která nebude tolerovat a bude odmítat násilí, strach a dominanci mezi pohlavími.

M. Vágnerová (2004) mezi příčiny domácího násilí řadí například alkoholismus, nezaměstnanost, neshody související s vedením domácnosti, násilnou povahu člověka, jeho povahové rysy. Zdůrazňuje, že tyto faktory jsou jistě významné, ale spíše na počátku, tedy v době vzniku domácího násilí. Vágnerová (2004, s. 635) dále charakterizuje rizikové typy žen a mužů, kteří mohou být potenciálním pachatelem, ale i oběťmi domácího násilí. **Za rizikového muže** pokládá „jedince s poruchou osobnosti“, který ohrožuje všechny závislé osoby ve svém okolí, zejména ženy a děti. Jde o typy egocentrické, konfliktní, jejichž cílem je bez jakýchkoliv zábran dosáhnout uspokojení svých potřeb. Dalším typem jedince je muž „závislý na alkoholu nebo drogách“. Návykové látky zbavují zábran, stávají se „spouštěčem“ a impulsem pro agresivní chování. Nelze zapomínat ani na muže, kteří byli

v dětství sami svědky násilí mezi rodiči, tedy mají obdobnou „zkušenost z vlastního dětství“. Přebírají tak vzorce chování z původní rodiny a považují ho za běžné. V neposlední řadě autorka uvádí jako rizikového muže, který v důsledku osobní nespokojenosti, nezvládnutí problémů, zátěže např. v podobě ztráty zaměstnání, nedokáže takovou situaci zvládnout. Jde o muže, u kterého se „pod vlivem okolností akcentovaly některé negativní vlastnosti.“

Riziková žena je podle M. Vágnerové (2004, s. 636) „žena nesamostatná, závislá, neschopná se bránit, s nízkou sebeúctou.“ Často tyto ženy mívají negativní zkušenosti z dětství, které stojí u zrodu změny jejich osobnosti, a proto se násilí se strany svého partnera nebrání. Stejně jako v případě mužů, je další příčinou „situační zvýšení závislosti ženy na partnerovi“, ať už jde o ženy na mateřské, ženy postižené nebo dlouhodobě nemocné. Za faktor udržující násilí je autorkou považována „izolace rodiny, resp. týrané ženy“. Žena, která se nestýká s příbuznými a známými, nemá možnost pomoci ze strany jiné osoby a partner tak ztrácí zábrany.

Příčiny domácího násilí se snaží vysvětlit různé teorie. Zpočátku se preferovaly **teorie jednofaktorové**, mezi které jsou řazeny teorie:

- **biologicko-genetické** – násilné chování je pouze záležitostí dědičnou;
- **psychologické** – násilné chování vychází z povahových zvláštností a poruch osobnosti;
- **sociologické** – násilné chování souvisí obecně s uplatňováním moci ve společnosti, v níž je násilí tolerováno nebo je dokonce považováno za zcela normální;
- **feministické** – příčiny násilného chování vychází z nadřazeného chování mužů vůči ženám. V opačném případě jsou muži závislí na ženách, zejména na matkách, a proto později usilují o podrobení si partnerky, brání se tak vlastní závislosti ve vztahu (např. Čírtková, 2008; Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

V současné době a z pohledu praxe je potřeba vnímat u každého případu domácího násilí různé skupiny příčin, které se prolínají. Nesmí být opomíjena ani skutečnost, že každá společnost se vyvíjí a podmínky ve společnosti se mění. D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011, s. 36-37) popisují v současnosti upřednostňované **multifaktorové teorie** a charakterizují čtyři roviny zdrojů a příčin domácího násilí:

„**makrosystémová rovina** (kulturní úroveň)“ – v hierarchicky uspořádaných společnostech, ve kterých převládá přesvědčení, že vůdčí postavení ve společnosti je doménou mužů, taková společnost je založena na předsudcích, mýtech a společenských normách, které násilí mužů vůči ženám ospravedlňují;

„**exosystémová rovina** (komunitní úroveň)“ – sociální struktury, a to formální i neformální, z bezprostředního sociálního okolí jednotlivce určují nebo ovlivňují, případně přímo zakazují určité chování, vliv může mít například nízký příjem nebo nezaměstnanost;

„**mikrosystémová rovina** (rodinná úroveň)“ – zahrnuje jednotlivé členy rodiny jako nejmenší samostatné sociální jednotky. Rizikem soužití je komplikace při uplatnění sociální kontroly a právo ovlivňovat chování jednotlivých členů rodiny. Jsou zde předepsané role, a protože se jednotliví členové dobře znají, dokážou odhadnout, jak se ostatní členové rodiny budou pravděpodobně chovat v různých životních situacích;

„**ontogenetická rovina** (individuální úroveň)“ – zabývá se jedincem, jeho individuální charakteristikou. Jedinec může být pod vlivem násilných zkušeností z dětství, zátěžové situace řeší agresivním chováním.

Z. Králíčková (a kol., 2011, s. 7) uvádí, že k domácímu násilí dochází obvykle „z důvodu přílišné intenzity emocí mezi blízkými členy rodiny, u nichž se **mísí často láska a nenávisť**.“ B. Marvánová-Vargová (Pokorná, Toufarová, 2008) jako další faktory, které mohou být příčinou vzniku partnerského násilí, zmiňuje například mladší věk partnerů (18-30 let), chudobu, kriminální kariéru jednoho z partnerů, nesezdaná soužití, základní vzdělání partnera, násilí v předchozím vztahu.

Jiné příčiny domácího násilí popisuje S. Löhken (2013, s. 90). Mohou jimi být rozdílné osobnostní rysy, hodnoty a sklony partnerů, kteří spolu žijí. Extrovertní partner vyhledává společnost a aktivitu, naopak introvertní partner touží po klidu, cítí se nepochopen, komunikace extrovertního partnera se mu jeví příliš hlasitá, rychlá a důvěrná. Přesto může být takové partnerství spokojené, pokud je založené na respektování rozdílných potřeb obou partnerů. V opačném případě se vztah může stát nebezpečným. Ke spokojenému vztahu nemusí vést ani partnerství dvou introvertů. Největším rizikem v takovém vztahu je „nebezpečí stagnace – společné strnulosti, sklony k pasivitě nebo vyhýbání se kontaktům“. Následkem bývá neřešení konfliktů a problémů, může docházet k závislosti jednoho partnera na druhém.

Na místě je zmínit i závislost oběti na pachateli domácího násilí z důvodů postižení, ať již zdravotního či duševního. M. Venglářová (2005) připomíná, že osoba zdravotně postižená bývá často odkázána na pomoc členů rodiny. Velmi často pečuje o rodiče vlastní dítě a zdrojem vzniku násilí může být extrémní zátěž pečující osoby. Mimo přepracování pečovatele se mohou přidat další problémy, například zdravotní nebo sociální. Tím se současně zvyšuje stres za únosnou mez.

SHRNUTÍ

Domácí násilí je z pohledu kultur v různých částech světa vnímáno rozdílně. V některých zemích je považováno násilí páchané na ženách za zcela normální, protože mužské a ženské pohlaví není rovnocenné. Na základě poznatků Světové zdravotnické organizace je domácím násilím nejvíce žen ohroženo v Africe, evropské státy jsou i přes značný výskyt zjištěných případů domácího násilí na ženách řazeny k částem světa, kde je světový podíl domácího násilí nejnižší. Důvodem je právní a sociální systém, který ženám zaručuje rovnoprávné postavení s muži. První zemí, která označila partnerské týrání za trestný čin a zapracovala do právní legislativy, byly v 70. letech Spojené státy americké. V České republice dochází k přelomu v 90. letech 20. století, kdy z iniciativy neziskových organizací, nejvýznamnější Bílý kruh bezpečí, je ochrana oběti a stíhání pachatele domácího násilí právně zakotveno.

Při vymezení násilí mezi blízkými osobami je nutné blíže specifikovat: k rodinnému násilí dochází mezi osobami pokrevně příbuznými, kteří spolu nemusí sdílet společnou domácnost, naproti tomu k domácímu násilí dochází mezi nejbližšími rodinnými příslušníky, kteří společně žijí, a je charakterizováno opakovanými projevy násilí, které se stupňují, s jasně vymezenými rolemi oběti a pachatele, dlouhodobostí a neveřejností. Činy, kterých se pachatelé dopouštějí v souvislosti s domácím násilím, jsou v zákoně označeny za trestné činy.

Základní formy domácího násilí jsou: fyzické, psychické, ekonomické a sociální. Nejlépe lze prokázat násilí fyzické, protože zanechává zpravidla viditelné stopy, naopak nejhůře se prokazuje psychické násilí. Po ukončení vztahu mezi obětí a násilným partnerem může docházet ke stalkingu. Jde o nebezpečné a nežádoucí pronásledování oběti, systematické a opakující se, které je charakteristické především formou psychického týrání. Domácí násilí probíhá v cyklicky se opakujících fázích: narůstání napětí, násilí a klid, případně popření. S postupem času se oběť tak stává apatickou, neschopnou odporu, trpí pocitem viny.

Způsob výchovy dítěte v dětství, způsob komunikace mezi jednotlivými členy rodiny a chování rodičů v různých životních situacích zabezpečujících chod rodinného života, významně ovlivňují budoucí život dítěte v dospělosti. Jednou z příčin domácího násilí může být násilí přítomné v rodině, kde dítě vyrůstá, negativní působení vychovatele. Další příčiny domácího násilí vyplývají z uspořádání ve společnosti, v nejbližším společenském prostředí jedince a z jeho individuálních povahových vlastností.

2 Aktéři domácího násilí

2.1 Vymezení profilu pachatele domácího násilí

V životě každý člověk prochází řadou konfliktních situací, které souvisí s uspokojováním potřeb. Snaha vyřešit vnitřní konflikt může mít u jedince podobu přijetí, výběr z možných řešení a uskutečnění zvoleného řešení. Anebo také podobu úniku nebo agresivního jednání. Pro jaký ze způsobů řešení konfliktů se rozhodneme, souvisí s naší osobností. Jsou osoby, které nejsou schopni přizpůsobit se situaci, mají sklon k agresivitě nebo trpí úzkostnými stavy. Jiní mají nedostatek vůle vzniklou situaci řešit, další jedinci jsou emočně labilní, popudliví se sklony nekriticky přijímat cizí názory. Existují ale osoby, které vždy a za každou cenu svalují vinu za nepříznivou situaci na druhé. Výše uvedené vlastnosti a celá řada dalších sama o sobě nejsou příčinou konfliktního jednání, ale podle mého názoru se výrazně na takovém jednání podílejí.

Pachatelé domácího násilí si často vůbec nepřipouští, že se chovají vůči oběti agresivně, překračují míru normality, která je dána ve společnosti pravidly normativními i etickými. Příčiny svého chování hledají v druhých lidech a nevidí důvod, proč by sami měli své chování změnit. Pachatelé pocházejí z různých vzdělanostních a socioekonomických vrstev. Nelze jednoznačně charakterizovat typického násilníka. Řada autorů se shoduje na podobných rysech pachatelů a shodně uvádí základní typ pachatele domácího násilí, tzv. pachatele „**dvojí tváře**“. Znamená to, že svému okolí, navenek se jeví jako osoby sympatické, ale v soukromí se projevují jako osoby násilné a bezohledné. Dochází ke střídání násilného chování s projevy lásky a demonstrativním usmiřováním. Protože navenek kontroluje pachatel svoje chování, lze těžko uvěřit, že by byl schopen násilného chování, a to řešení situace ztěžuje (například Marvánová-Vargová a kol., 2008; Vágnerová, 2004).

B. Marvánová-Vargová uvádí **charakteristické rysy partnerských agresorů** (2008, s. 116), které byly zjištěny při provedených průzkumných šetřeních. Lze je popsat následovně: „U partnerských agresorů jde o anomální až psychopatickou osobnost, s rysy impulzivitu, poruchami seberegulace, rigidity, sebenejistoty, s nedostatečným smyslem pro realitu, ale celkem dobrou sociální kompetencí, s rysy labilní až impulsivní efektivity, jež není dostatečně zvládána rozumem a sníženou odolností vůči zátěži.“ Obdobně popisuje rizikové vlastnosti pachatele domácího násilí M. Vágnerová (2004), mezi které řadí nespokojenost, nejistotu až úzkost, nízké sebehodnocení, které vedou k neschopnosti

ovládat své chování a zvládnání běžných životních situací, na které pachatelé reagují vztekem a výbušnými reakcemi. Dále vidí problém ve **stereotypním chápání tradičního modelu mužské a ženské role**. U muže je akceptováno násilné chování, dominance a moc, kterou uplatňuje vůči ženě. Jeho chování vyplývá i z pocitu ohrožení své dominantní pozice a ztráty kontroly. Od ženy naopak vyžadují přizpůsobivost a podřízenost. Muž je dokonce přesvědčen, že jedná správně, viní ženu ze vzniklé situace, neschopnou plnit své povinnosti, a proto potřebuje kontrolu.

Jinak vymezuje násilnou osobu D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011). Příčiny násilí mohou být různé. Za nejčastější z nich je považován **stres**. Mezi stresové okolnosti, které stojí na počátku násilného chování, patří například dluhy, problémy v zaměstnání, úmrtí blízké osoby, rozvod, dítě závislé na drogách, nehoda, neplánované těhotenství. Další příčinou může být nemožnost jedince dosáhnout uspokojení například v zaměstnání, v rodinném životě, nemá jasný životní cíl, je **frustrován**, a proto obrací svůj hněv vůči blízkým, zejména slabším, osobám. Pokud se osoba cítí bezprostředně ohrožena, ať už fyzicky (zranění) nebo po stránce psychologické (odmítnutí), obrací svoji agresi vůči druhým osobám. Za častou příčinu násilného chování je označována **závislost** mezi osobami, které bez sebe nedokážou žít, ale zároveň k sobě cítí nenávisť. Častou příčinou budoucího násilného chování jsou také **neshody v partnerském vztahu**. Důvodů těchto sporů mezi partnery je celá řada, například hospodaření s penězi, výchova dětí, rozdělení domácích prací, trávení volného času. Jeden z partnerů se snaží získat moc a kontrolu nad druhým.

Také osoby, které v dětství vyrůstaly v prostředí, kde bylo násilí považováno za normální a běžné a sloužilo jako prostředek k dosažení cíle, byl jako dítě opakovaně fyzicky trestán, přenáší takové **vzorce chování** do budoucího partnerského vztahu. Násilná osoba se neméně často uchyluje k výmluvám a hledání objektivních příčin, které mohou ovlivnit její chování, jedna z nejčastějších je užívání alkoholu a drog. Násilné chování můžou vyvolat také **zdravotní indispozice**, poranění hlavy, poruchy mozku, epileptické záchvaty, **osoby psychicky nemocné a s poruchami osobnosti**, které ohrožují sebe i druhé a své chování považují za odůvodněné, netrpí výčitkami svědomí, jednají impulzivně. Charakteristické znaky pachatele násilí doplňuje Z. Králíčková (a kol., 2011, s. 9) i o příčiny vycházející z extrémní žárlivosti, z kriminální minulosti osob, z věkově nezralých partnerů, z etnických odlišností mezi partnery, z násilného chování v předchozím vztahu. Všechny výše uvedené charakteristické rysy pachatele domácího násilí, které Z. Králíčková shrnuje slovy „**dominance, kontrola, potřeba moci**“ pachatele nad obětí násilí.

D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011) uvádí rozdílné důvody mužů a žen, které k násilí vedou. Ženy se uchylují k násilnému jednání v případech selhání péče, například o děti, seniory, handicapované osoby, ale také ve vztahu k životnímu partnerovi. Ženy se násilí mohou dopouštět i z důvodu sebeobranu nebo pod vlivem mnohaletého týrání ze strany partnera, které může končit i zabitím. Muži jako osoby násilné bývají majetnickí a žárliví ke svým partnerkám, jejich jednání je proto často doprovázeno slíděním a neustálou kontrolou. Dále jsou to muži, kteří sexuální chování využívají k posílení nadřazenosti a upevnění moci nad partnerkou. V neposlední řadě se jedná o muže, kteří se s násilným chováním setkali v dětství, ať už byli sami trýznivému jednání ze strany rodičů vystaveni, anebo byli svědky týrání jednoho rodiče druhým rodičem. Co se týká forem násilí, u žen převažuje slovní a fyzické napadání často s použitím jakékoliv zbraně. Ve velmi malé míře užívají vyhrožování a sexuální násilí, které naopak častěji používají násilní muži ve vztahu ke svým partnerkám (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

2.2 Rozlišení typů pachatelů domácího násilí

Domnívám se, že rozlišení pachatelů domácího násilí je významné z hlediska přístupu ke konkrétnímu případu domácího násilí a způsobu jeho řešení. Z rozboru konkrétní situace vychází volba vhodného typu pomoci nabídnuté pachateli i oběti domácího násilí, například právní hledisko, poradenská činnost, vhodný preventivní program. Jednoznačně definovaná typologie pachatelů domácího násilí neexistuje. V odborné literatuře jsem se setkala s řadou typologií, kde jsou pachatelé různě označováni, ale podstata povahových rysů a projevů chování zůstává u autorů, z jejichž prací jsem vycházela, podobná.

O. Matoušek (Koláčková, Kodymová, 2005, s. 230) rozlišují domácí násilníky podle spouštěcích faktorů domácího násilí na „**specialisty neboli čisté domácí agresory**“, kteří se násilně chovají pouze v rodině, ale navenek jsou slušní. Jinými autory též označováni jako pachatelé „dvojí tváře“, jak již bylo zmíněno v podkapitole 2.1. Dále se může jednat o „**generalisty**“, kteří používají násilí nejen v intimním vztahu, ale i vůči jiným osobám, „**situační domácí agresory**“, u kterých násilí vyvolávají vnější situace, například vztah manželky s jiným mužem, nezaměstnanost, „**na droze závislí pachatelé**“, kdy agresivní chování u pachatelů vyvolává požití alkoholu nebo jiné drogy a nakonec „**sadistické agresory**“, jejichž násilné jednání doprovází mučení oběti.

Další typologii vymezuje L. Čírtková (2009, s. 252-253). Rozlišuje tři základní typy pachatelů domácího násilí, kteří se v mnohých rysech osobnosti pachatele shodují s typologií předchozích autorů. Jedná se o:

„obecně agresivní pachatel domácího násilí“ – jde o osobnost, která má sklon k agresivnímu jednání v soukromí i mimo něj, nenapadá pouze osobu blízkou, ale i jiné osoby. Osoba může mít spojení s prostředím sociálně patologickým nebo kriminálním, netrpí pocity viny a je nevhodným partnerem pro soužití, protože ženy vnímá spíše negativně, chová se vůči nim přezíravě, postoj lze odborně označit jako „povrchní vazba“;

„pachatel domácího násilí specialista“ – je opakem předchozí charakteristiky, ve společnosti, mimo soukromí se chová konformně s respektem k normám společnosti, v soukromí se naopak chová k blízkým osobám agresivně, impulzivně, má majetnické sklony k partnerovi/partnerce, bývá žárlivý. Jednotlivé incidenty násilí se střídají s obdobím omlouvání se za své jednání, alespoň zpočátku, svoje emoce na čas potlačuje, než dojde k dalšímu násilnému projevu. Osobnost se označuje jako „pachatel dvojí tváře“;

„pachatel domácího násilí s psychickou zátěží“ – násilně se projevují pouze v intimním prostředí, jsou to osobnosti narušené, emocionálně labilní se sklony k žárlivosti, depresivní, s pocity vlastní nedostatečnosti, zlostní. V dětství byli pravděpodobně odmítáni rodiči nebo zneužíváni, v pozdějším věku jsou sociálně izolovaní. Při odhalení vztahových problémů jsou manipulativní, ze vzniklé situace vinní partnera/partnerku, cítí se ohroženi a chovají se agresivně.

D. Ševčík (Špatenkové a kol., 2011, s. 72-73) uvádí následující rozlišení pachatelů:

„kontrolor“ – násilná osoba, která druhé ovládá, využívá ve svůj prospěch, násilně se projevuje v okamžiku ztráty moci a kontroly nad druhou osobou, a to nejčastěji v případě hrozby k odchodu ohrožené osoby od násilné osoby;

„obránce“ – usiluje o citovou závislost ohrožené osoby a z obavy, že by ho mohla opustit, dokazuje okolí její neschopnost. Střídají se u něho pocity lásky a nenávisti;

„validátor“ – má velmi nízké sebevědomí, pochybuje o sobě, touží po uznání. Bojí se odmítnutí a odchodu ohrožené osoby, proto jí vyhrožuje a zastrahuje jí;

„inkorporátor“ – je zcela závislý na ohrožené osobě, která se stává jeho součástí, je zoufalý při pomýšlení na její ztrátu.

Zajímavě a příznačně označuje dva typy pachatelů B. Marvánová-Vargová (Pokorná, Toufarová, 2008, s. 117). Pachatel označován jako „**Kobra**“ je typ sadistický, vnitřně chladný, se zaměřenou pozorností i během doby, kdy je verbálně agresivní. Zastrahuje

svou partnerku, je mnohem nebezpečnější. Je sobecký, bez pocitu viny, neschopný empatie. Obvykle je agresivní i mimo domov. Nejrady je sám. O svou ženu se nezajímá, občas od ní očekává sex, peníze nebo ji považuje za někoho, s kým se může pobavit. Vůči terapii je rezistentní.“ Druhý typ pachatele je opakem předchozího. „**Pit Bull** je nejistý, silně závislý na své partnerce, touží po lásce, má strach z opuštění, je výbušný, neovládá své emoce. Násilí používá pouze vůči své partnerce. Pokud ho partnerka opustí, ještě dlouho poté ji pronásleduje.“

Posledně zmíněná situace je připomínkou pachatele domácího násilí, který svou partnerku pronásleduje i po opuštění společné domácnosti. Jedná se o situaci nebezpečného pronásledování, odborně označenou jako stalking. L. Čírtková (2009) uvádí, že motivem pronásledování ohrožené osoby může být pokus o obnovení zaniklého vztahu, nebo pomsta za rozchod. **Ex-partner**, který nedokáže unést ukončení partnerského vztahu, bývá násilnější než pronásledovatelé neznámí. Proto bývá v mnoha případech pobyt oběti utajován a spolupracovat s Policií ČR; podrobněji v podkapitole 1.3.

2.3 Vymezení profilu oběti domácího násilí

Osobu, která může být ohrožena domácím násilím, dle M. Kotkové (2014) stejně jako pachatele nelze jednoznačně vymežit. Může se jí stát kdokoliv, osoba jakéhokoliv pohlaví, věku, sociálního postavení, národnosti. Obětí domácího násilí se stávají i osoby, které jsou ve svém profesním životě velice úspěšné. Přiznání si, že jde o trestný čin, nebývá u oběti snadné. Osoby ohrožené mohou mít negativní zkušenosti z dětství, které jejich vnímání týrání i opakovaná nevhodná volba partnera, ovlivňují. Důsledkem násilí může být snížené sebevědomí týrané osoby, která se stydí svěřit a považuje situaci za zaviněnou vlastním chováním. Dalším důvodem charakterizujícím oběť může být sklon oběti pachatele ochraňovat, omlouvat a zachraňovat.

Z. Králíčková (a kol., 2011) za osobu ohroženou domácím násilím, označuje osobu týranou ze strany současného nebo bývalého partnera, manžela, rodiče, dítěte, sourozence vlastního i nevlastního, prarodiče. K domácímu násilí může docházet mezi osobami, které mají nebo v minulosti měly mezi sebou intimní vztah, a to bez ohledu na sociální postavení, vzdělání, věk, etnikum apod. Násilí se netýká pouze osoby, proti které je zaměřeno, ale i osob, které mají minimální možnost úniku a stávají se přímými nebo nepřímými svědky domácího násilí. Jedná se zejména o nezletilé děti a seniory. Ideální obětí domácího násilí bývá často osoba svědomitá se sklonem k sebeobviňování, zahlcená nadprůměrným množstvím práce.

Protože je prací přetížena, ztrácí výkonnost, obviňuje se, upadá do pochybností. Pachatel této situace využije a přenáší vinu za své agresivní chování na oběť. Manipulaci pachatele s obětí usnadní důvěrný vztah mezi nimi. Oběť se pro pachatele stává nebezpečnou v okamžiku, kdy situaci pochopí, začne vysvětlovat, bránit se, stává se pro pachatele živou výčitkou, ten ji začne nenávidět a snaží se ji násilně umlčet.

Typologie obětí vychází z různých hledisek. L. Čírtková (2009, s. 100-101) řadí oběti domácího násilí do „typologie obětí podle zažitého trestného činu“. Trestné činy kopírují kategorie jednotlivých deliktů použitých v kriminologii, například oběti sexuálního násilí, oběti přímého fyzického násilí a také oběti domácího násilí. Podle dalšího hlediska lze označit oběť domácího násilí jako „latentní oběť“, která není veřejně známá, jde o násilí páchané v rodinách a je obtížně kontrolovatelné.

2.4 Osoby ohrožené domácím násilím

Ohroženou osobou domácím násilím se může stát kdokoliv, osoba různého věku, pohlaví, ekonomického postavení, národnosti. Mylná je domněnka, že jde zpravidla o osobu závislou. Celá řada případů dokazuje, že oběť domácího násilí byla po mnoho let osoba ekonomicky velmi dobře zajištěná. Do skupiny nejvíce zranitelných osob se zařazují ženy, děti a staří lidé, kteří bývají nejčastěji a z mnoha důvodů závislí na svém okolí. V roli oběti se mohou ocitnout také muži, osoby handicapované a osoby nejrozličnějších minorit, například cizinci, homosexuálové.

2.4.1 Ženy

Ženy bývají stále nejčastěji označovanou skupinou osob ohrožených domácím násilím. Bojí se o svém postavení týrané osoby mluvit, často jednání pachatele, kterým je zpravidla manžel nebo partner, omlouvají z důvodu únavy, alkoholu, špatné nálady, špatných zkušeností z dětství. Týraná žena je charakterizována jako materiálně závislá, trpící pocitem vlastní bezmoci a bezcennosti, s pocitem viny a s přesvědčením, že to, co se jí stalo, si zaslouží. Věří, že se partnerovo chování zlepší, udržuje velmi málo sociálních kontaktů s okolím, je poslušná, vystrašená a podřízená, na partnerovi emocionálně závislá, přesvědčená o neřešitelnosti situace (Špatenková a kol., 2011).

D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011) uvádí další důvody, proč týraná žena odmítá násilníka opustit. Některé ženy se bojí osamělosti, obávají se, že nenajdou nového partnera, přátele, obávají se i situace, kdy by musely příbuzným a známým vysvětlovat důvody svého odchodu, bojí se nepochopení. Některé z nich mají nedostatečnou sociální podporu ze

strany ostatních blízkých osob. V důsledku sníženého sebevědomí mají zkreslené představy a považují se za neschopné postarat se sami o sebe. Mezi další závažné důvody, proč týrané ženy zůstávají s násilnými partnery, patří péče o děti. Týrané ženy-matky nechtějí dětem ničit domov, vzít jim tátu a současně ekonomické zajištění po stránce sociální, vzdělanostní a kulturní. Důvodem může být i náboženské přesvědčení u ženy věřící. Pachatelé domácího násilí nezřídka ženy zastrašují výhrůzkami o odebrání dětí nebo zmrzačením.

O. Matoušek (2005) poukazuje na biologické rozdíly mezi muži a ženami, které mají vliv na sociální rozdíly kulturně podmíněné. Hovoříme o **genderových stereotypech**, které ve společnosti přisuzují ženám pracovní i rodinné role. Ve společnostech nerovnoprávných je násilí na ženách historicky podmíněno, jsou zde uplatňovány mocenské vztahy mužů vůči ženám a jejich diskriminace. V řadě společností je udržována tradiční role ženy. Žena má odpovědnost za rodinu, citové vazby, pozitivní klima, má žít pro druhé a potlačovat své potřeby ve prospěch rodiny. Pokud je rodina nefunkční, nese vinu jediné žena.

2.4.2 Muži

Domácím násilím mohou být postiženi také muži. N. Špatenková (a kol., 2011) označuje násilí žen vůči muži za **násilí mezigenderové**. Bývá hůře prokazatelné, protože ženy většinou volí formy psychického, verbálního a emocionálního násilí v podobě nadávek, vyhrožování, vydírání. Muži se za násilí na nich páchaného stydí, je pro ně ponižující, zvláště protože se neztotožňuje s tradičním pojetím mužské role. Muž má být odvážný, zdatnější než žena, silný a statečný. Týraný muž může ve společnosti vzbuzovat údiv, rozpaky, i pohrdání. Muže ohroženého domácím násilím lze charakterizovat jako neagresivního, submisivního, handicapovaného například ekonomicky, sociálně, fyzicky, který špatně navazuje sociální vztahy.

J. Buriánek (Kovařík a kol., 2006) popisuje genderovou socializaci mužů. Chlapci, na rozdíl od dívek, jsou povzbuzováni k soutěživosti, které vykazují až agresivní znaky, k překonávání překážek, k nepodléhání emocím a dokazování ostatním chlapcům, později mužům, svoji identitu. V neúplných rodinách, pokud chlapec vyrůstá s matkou, spočívá vytváření mužské identity na ní. V postmoderním světě tak nejsou tradičně vymezeny sociální role muže a ženy. Řada žen volí život bez partnera, odmítají svého expartnera žít. V souvislosti s utvářením těchto genderových identit dochází ke stereotypnímu vnímání muže, který se podle nich nemůže stát obětí týrání ze strany své partnerky. Dochází k vytváření kulturního paradoxu, protože identita muže a oběti se vylučuje. Aktéři

domáciho násilí, muži, jako oběti a ženy jako pachatelé, o situaci mlčí a dostávají se do širší sociální izolace.

J. Buriánek (Kovařík a kol., 2006) dále uvádí, že muži nemusí být vždy fyzicky zdatnější než ženy a navíc pro řadu mužů je nepřijatelný fyzický střet se ženou. Častěji se setkávají s násilím psychickým, které spočívá zejména v sociální kontrole. Projevuje se například žárlivostí, kontrolou, s kým muž tráví volný čas, kdy se vrací domů, sledováním korespondence, telefonních hovorů, bráněním muži ve styku s rodinou, známými. Při sexuálním násilí nehovoříme o znásilnění muže, ale pro muže je zraňující odmítání sexu nebo přílišná hyperaktivita ze strany partnerky, nucení dělat věci, které se muži přičí.

Důvody, které nutí muže o násilí ze strany partnerky, zamlčovat, doplňuje D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011). Muži se bojí ztráty domova, obávají se změny, milují svoji partnerku, nechtějí ji opustit a věří, že se může změnit, obávají se ztráty kontaktu s ostatními členy rodiny, mají finanční problémy, problémy s alkoholem, drogami. Velice silným argumentem bývá ze strany násilné partnerky hrozba a zastrašování, že žena muži zamezí kontakt s dětmi.

2.4.3 Děti

Násilí na dětech popisuje N. Špatenková (a kol., 2011, s. 123) jako uplatňování „síly, moci, převahy – jde o zneužití moci nad někým. Proto právě děti představují pro násilníka v mnoha ohledech vhodný objekt – jsou fyzicky slabší, psychicky a sociálně nezralé a v mnoha ohledech na dospělých závislé. V odborné literatuře se pro násilí na dětech ustálilo označení syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte – **syndrom CAN.**“ Syndrom CAN zahrnuje násilí fyzické, sexuální a psychické, dále zanedbávání péče o dítě a systematické týrání. Děti fyzicky týrané mívají po těle například modřiny, řezné rány, stopy po opaření nebo pálení. Násilí sexuální lze také označit pohlavní zneužívání, které zahrnuje všechny sexuální aktivity s dítětem, ale také vykonané před dítětem. Jde například o pornografii, prostituci, znásilnění. Jinými projevy týrání je neustálé kárání dítěte nebo naopak jeho ignorování, izolování dítěte. Mezi projevy násilí na dětech je zahrnováno rovněž zanedbávání rozvoje dítěte, potřebné pro jeho zdravý fyzický a psychický vývoj. Systémové týrání je taková péče o dítě, která jej poškozuje, například opakované nadbytečné lékařské vyšetření. Nebo nevhodné zásahy ze strany státních orgánů, například odebrání dítěte z rodiny, špatná péče v kolektivních zařízeních.

Za rizikové faktory pro rozvoj syndromu CAN N. Špatenková (a kol., 2011) považuje nejen rodiny s nízkým socioekonomickým statusem a nízkým stupněm vzdělání, ale i úplné rodiny. Dalšími rizikovými faktory jsou vztahy rodičů k dítěti, například je-li dítě chtěné, je-li dítě mentálně postižené, jde-li o rodiče, který byl sám v dětství týrán, rodič je závislý na alkoholu, invalidní apod. Týrání a zanedbávání dítěte v dětství má vliv na život dítěte v dospělosti. Stojí za mnohými problémy v budoucích partnerských a rodičovských vztazích, protože dítě, které bylo v dětství samo týráno, se s velkou pravděpodobností bude stejně chovat ke svému partnerovi nebo dítěti. D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011, s. 121) označují tyto negativní dopady domácího násilí na život dítěte v dospělosti jako „tzv. **duplikační principy** (přenesené vzorce chování). Děti převezmou problematické vzorce chování dospělých a naučí se považovat násilí za přijatelný způsob jednání.“ Jinak takové vzorce chování a jejich projevy označuje J. Spilková (1999, s. 32). Pokud se násilí dopouští rodiče na dětech, tyto děti se tak chovají ke svým sourozencům, chová-li se manžel hrubě k manželce, ta se stejně chová ke svým dětem, jde o „**mezigenerační přenos násilí**“.

D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011) výše uvedená týrání označují jako přímou viktimizaci, tzn. dítě je přímou obětí domácího násilí. Nepřímou viktimizací označuje proces, kdy je dítě svědkem domácího násilí, ke kterému dochází mezi rodiči nebo dalšími blízkými osobami. J. Levová (a kol., 2010) uvádí dva případy, kdy se dítě stává nepřímou obětí domácího násilí. V prvním případě je svědkem násilí, kterého se dopouští jeden z rodičů na druhém, zasahuje do sporů a brání napadeného rodiče, přímou obět' násilí. Ve druhém případě se stává prostředkem, který slouží k vydírání jedním z rodičů. D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011) označují nepřímou viktimizaci za psychické násilí páchané na dítěti. Dítě žije v neustálém stresu a atmosféře ohrožení, strachu o ohroženého rodiče, zažívá pocity bezmoci a osamělosti, mívá poruchy spánku, problémy ve škole, může se chovat agresivně a dokonce mít sebevražedné sklony.

Za jeden ze základních prostředků, který ovlivňuje vztahy v rodině, považuje M. Kotková (2014) komunikaci. Pokud dochází mezi partnery k násilí, jejich komunikaci ovlivňuje nedůvěra, strach, potlačení vlastního názoru a tedy mlčení. Takové chování ovlivňuje samozřejmě i vztah rodičů k dětem, které sice nemusí být přímými svědky domácího násilí, ale citové vztahy jsou narušeny. Ohrožené osoby raději mlčí, neví, jak s dětmi mluvit, ať už ze studu nebo ze strachu. A děti se buď přidávají na stranu týraného rodiče a stávají se tak nepřímou obětí, anebo naopak uznávají rodiče, který týrá, a týraného rodiče odsuzují. U rodin s více dětmi může docházet k situaci, kdy se starší sourozenec dostává

do role ochránitele mladšího, anebo naopak sám může násilné chování vůči mladšímu uplatňovat. Nezřídká dochází i k násilí dospělého dítěte k vlastnímu rodiči. Mezi děti, které mohou být ohroženy agresivním chováním v rodině, podle J. Spilkové (1999) patří také děti nějakým způsobem handicapované, ať už s chronickým onemocněním, poruchami chování, i děti, které nesplní očekávání ze strany rodičů. Situace se může v rodině postupem času zhoršovat.

2.4.4 Seniori

J. Buriánek (Kovařík a kol., 2006) uvádí jako podstatný předpoklad pro nezávislý život seniora jeho soběstačnost, ale zároveň i míru ochoty zaopatřit sebe sama i domácnost vlastními silami. Jedná se o osobní hygienu, denní aktivity, například oblékání, koupání, vyprazdňování, chůze po schodech, rozlišování léků a schopnost pravidelně je užívat. V situaci, kdy senior přestane být soběstačný nebo se stane závislým, ho může rodina začít vnímat jako člověka, který ji zatěžuje. Může mu být přisouzena role starce obtěžujícího okolí. Pro seniory je také velmi obtížné adaptovat se na změny v rodině. Zatěžuje je změna bydliště blízkého člověka, úmrtí v rodině, rozpad rodiny způsobený rozvodem a jiné zátěžové situace. A právě nehody a narušení těchto vztahů bývají nejčastější příčinou konfliktů. **Mezigenerační problémy**, zpravidla vztahy mezi prarodiči a vnoučaty, mají nemalý podíl na zhoršení situace.

Za rizikové skupiny seniorů považuje J. Levová (2010) ženy-vdovy ve vyšším věku (70-80 let), seniory na hranici chudoby, seniory s nižším vzděláním, seniory mentálně postižené. Uvádí, že faktory, které přispívají k týrání seniorů osobami blízkými je jejich špatný zdravotní stav a ztráta soběstačnosti, poruchy komunikace, sociální izolace a závislost na násilníkovi, se kterým sdílí společnou domácnost. Seniori mají k násilné osobě citový vztah, mají pocit, že pro svůj věk nebudou dlouho žít a jsou ostatním členům rodiny na obtíž. Strpí týrání z obavy ztráty blízké osoby, ze studu k týrání se přiznat, z negativních reakcí okolí, ze zahanbení, že jako rodiče při výchově dítěte, které se k nim chová agresivně, selhali.

Formy násilí páchaného na seniorech podle N. Špatenkové (a kol., 2011) zahrnuje fyzické i psychické týrání. Psychické týrání se projevuje například nadávkami, křikem, ponižováním, lhaním, ale také ignorací seniora a jeho vyloučením z rodinných aktivit. Seniori bývají velmi často okrádáni o peníze i majetek v podobě cenností, bytů, domů. Tento způsob je označován jako ekonomické zneužívání seniora. Pasivní formou týrání je zanedbávání seniora, jeho potřeb fyziologických, například jídlo, hygiena a potřeb

psychologických, například bezpečí a potřeb sociálních, například sociální vztahy, komunikace. Senioři bývají často vystaveni více formám týrání najednou.

2.4.5 Handicapované osoby

Osoby s fyzickou, mentální nebo smyslovou indispozicí jsou velmi snadnou obětí domácího násilí. J. Levová (a kol., 2010) uvádí několik příčin. První příčinou je snížená fyzická schopnost bránit se a odrazit útok, schopnost dovolat se svých práv a pomoci ze strany společnosti. Například osoby upoutané na invalidní vozík, jsou omezeny v pohybu, osoby mentálně postižené mají zhoršenou schopnost komunikace. Jejich handicap bývá častou příčinou sociální izolace, a proto mají zhoršenou možnost pomoci se dovolat. Druhou příčinou bývá vysoký stupeň závislosti indisponované osoby na pachateli domácího násilí. Závislost se neprojevuje pouze po stránce ekonomické a citové, ale i po stránce existenční. Pro handicapované osoby je blízký člověk často jediným spojovacím článkem s okolím. Násilná osoba bývá současně pečovatelem a oběť je na ni zcela odkázána. Proto si bez pomoci nedokáže zavolat na policii nebo kontaktovat právníka.

U obětí s mentálním postižením navíc existuje faktor důvěřivosti a nezkušenosti v lidských vztazích, snížená rozumová úroveň, menší svědecká věrohodnost a snadná ovlivnitelnost. Nelze zapomenout i na další důležité faktory, a to nízké sebevědomí oběti vyplývající z její tělesné indispozice, neschopnost samostatného jednání, dezorientace v běžném životě, předsudky veřejnosti, neznalosti intimní zóny při komunikaci, vliv užívaných psychofarmak, opoždění morálních aspektů. Vedle výše uvedených klasických forem jako je fyzické, psychické, sexuální a další násilí, se u handicapovaných osob obdobně jako u seniorů projevuje týrání formou zanedbávání ze strany pečovatele, anebo je postižená osoba ponechána sama sobě a bez pomoci (Levová a kol., 2010).

Podobná specifika domácího násilí uvádí M. Venglářová (2005). Postižená osoba jako oběť, která je závislá na pachateli, se ze strachu ze msty obává odhalení a změny pečovatele. Protože je omezena například v pohybu, používání telefonu, má tak stížnou možnost dovolat se pomoci. Vzhledem ke své situaci neuvažuje o možnosti zlepšení. U lidí s mentálním postižením je problém v pochopení situace, je omezena možnost vyjádření svých obav a orientace v realitě. Shodně s Levovou uvádí i Venglářová za projevy domácího násilí na postižené osobě nejen týrání fyzické a psychické, ale i zanedbávání péče, které spočívá například nedostatkem stravy, péčí o čistotu osobní i o ošacení, kontakt s vnějším světem, tedy izolace sociální. Protože mezi osobou zdravotně postiženou a osobou pečovatelem bývá často vztah rodič-dítě, je důvodem nezveřejnění násilí, stud.

2.4.6 Osoby s různou sexuální orientací

Násilí v partnerských vztazích se týká i nejrůznějších minorit. D. Ševčík (Špatenková a kol., 2011, s. 111) mezi ně řadí i „osoby s nestandardním sexuálním zaměřením, tzv. LGB, popř. genderovou identitou (T) oproti heterosexuální orientaci.“ Mezi ně se řadí například gayové, lesby, transsexuálové. Násilnou osobou v těchto případech nemusí být pouze partner, ale i rodiče, sourozenci a další osoby blízké. Týrání LGBT se projevuje fyzickým násilím, ale častěji formou násilí psychického, verbálního a emocionálního. Osoby blízké nutí LGBT změnit sexuální orientaci za pomoci lékaře, psychiatra, nebo nucením ke sňatku s osobou opačného pohlaví. Za pomoci stalkingu (nebezpečné pronásledování) nutí LGBT, aby se nestýkala se stejně zaměřenou komunitou, vyhrožují zveřejněním, které bude mít za následek ztrátu přátel, rodiny, dětí, zaměstnání, zesměšňují a dokonce mohou oběť povzbuzovat k sebevraždě.

Podle J. Rohrbaucha (2006) k případům násilí dochází bez ohledu na pohlaví a sexuální orientaci. U párů lesbických či homosexuálních k domácímu násilí dochází v obdobné míře jako u párů heterosexuálních a pachatelé mívají obdobné vlastnosti. Oběti domácího násilí v párech stejného pohlaví trpí častěji než oběti párů heterosexuálních stresem z izolace, strachem z odhalení, že pachatel nepřátelským jednáním odhalí sexuální orientaci na veřejnosti. Proto mají větší schopnost násilí se bránit, než například ženy týrané muži. Z toho důvodu je při práci odborníků s páry stejného pohlaví potřebné speciální proškolení k rozlišení, zda jde o domácí násilí údajné anebo skutečné.

2.4.7 Cizinci

J. Levová (a kol., 2010) připomíná, že mezi oběti domácího násilí se v posledních letech řadí také osoby pocházejícího z jiného sociokulturního prostředí. Cizinci žijící v České republice se mohou stát osobou ohroženou domácím násilím ve vztahu s občanem české národnosti, se kterým žijí v manželském nebo partnerském svazku. Svazek mohou tvořit také dvě osoby, které jsou jiné národnosti než české, tedy oba cizinci. Důvodem, proč cizinci uzavírají sňatek s občanem ČR, nebývá emocionální uspokojení, ale získání povolení k trvalému pobytu. Navíc cizinci vyrůstali v jiné kultuře a jejich vnímání manželského nebo partnerského života může být zcela odlišné od kultury české.

Dalšími rizikovými faktory jsou pro cizince například špatná znalost jazyka, nedostatek informací a nedůvěra v úřady ČR, tradiční vzorce chování muže k ženě získané z původní kultury, příkladem je násilné chování vůči ženě považované v mnohých kulturách za obvyklé; podrobněji v podkapitole 1.1. Opakem může být pod vlivem řady negativních

prožitků tolerance násilí cizincem vůči své osobě, ztráta kontaktů s původní rodinou, známými, kdy je zcela odkázán na svého partnera. K domácímu násilí dochází v případech, kdy do České republiky přicházejí manželské nebo partnerské páry cizinců, jejich sžívání s novou kulturou bývá pro ně stresující, požadavky na ně se jim jeví jako nezvládnutelné. Může jít o jazykovou bariéru, pracovní dovednosti, vytvoření nových kontaktů, vyřizování na úřadech. Situace se ještě více zhoršuje v případech, kdy nenaleznou práci nebo nemají povolení k pobytu.

2.5 Proces viktimizace oběti domácího násilí

L. Čírtková (2007) definuje **viktimologii** jako vědu, která se zabývá oběťmi trestných činů a na základě průzkumu zjišťuje výskyt viktimizace ve společnosti. Zajímá se o pocity oběti, které prožívala při spáchání trestného činu, jeho dopady a problémy, se kterými se musí vyrovnávat. Zabývá se právem oběti v průběhu trestného řízení i mimo něj. Obdobně definuje viktimologii J. Levová (2010). Viktimologie je definována jako nauka o obětech. Zkoumá oběti trestných činů a újmu způsobenou v průběhu procesu vyšetřování, kdy je oběť skutečně obětí označena. Tento proces se nazývá **viktimizace**. L. Čírtková (2007, s. 11-12) proces viktimizace označuje jako „zraňování a poškozování jedince“. Rozlišuje tři stupně viktimizace: primární, sekundární a terciální.

Primární viktimizace představuje újmu přímo způsobenou oběti pachatelem domácího násilí jako důsledek trestného činu. Za primární viktimizaci nese plnou odpovědnost pachatel domácího násilí. Způsobené primární rány zahrnují **újmu fyzickou**, která počíná lehčími zraněními, pokračuje těžkými a může dojít až k usmrcení oběti. Dále **újmu finanční**, kdy dochází k poškození majetku oběti, zahrnutý jsou náklady na léčení, ušlý zisk. **Emocionální újma** je psychickou záležitostí, kterou oběť cítí, aniž by došlo k narušení tělesné integrity nebo poškození či ztrátě majetku, souvisí se ztrátou potřeby bezpečí a seberealizace. Prožívání oběti souvisí s osobnostním založením, projevuje se strachem z možného opakování týrání, nedůvěrou vůči okolí, zhoršeným plněním pracovních povinností, nespavostí, plačtivostí, podrážděností, vztekem. U oběti se objevují pocity zneuctění, ztráty vnitřní duševní rovnováhy, ztráty důvěry vůči sobě i okolí, ztráty schopnosti nad rozhodováním, životními situacemi. Oběť, které byla v důsledku trestného činu způsobena fyzická a finanční újma, má v České republice právo na odškodnění. U újmy emocionální tomu tak není, významná je proto krizová intervence, příp. následná péči.

K sekundární viktimizaci dochází po trestném činu, kdy je oběti způsobena emocionální újma v důsledku reakcí osob z jejího okolí. Oběť prochází procesem druhotného zraňování. Mezi zdroje sekundární viktimizace L. Čírtková (2007) zahrnuje orgány činné v trestním řízení (Policii ČR, státní zastupitelství a soudy), média a okolí oběti. Podle toho, o jaký zdroj se jedná, se rozlišují příčiny sekundární viktimizace. Příčiny mohou být strukturální vyplývající z formálních předpisů, příkladem je setkání oběti a pachatele u soudu, které u oběti vyvolává nové trauma. Další příčiny vyplývají z falešných mýtů a stereotypů o obětech, kdy okolí oběť vidí jako slabého jedince, který si za vzniklou situaci může sám. V neposlední řadě jsou to příčiny individuální, které vyplývají z postojů profesionálů přicházejících do styku s obětí. Projevují se zájmem o případ, nikoliv o pocity oběti.

Z výše uvedeného vyplývá, že podstatou sekundární viktimizace je „nezájem o potřeby oběti a ochranu její důstojnosti“ (Čírtková, 2007, s. 18). Potřeba oběti spočívá v důvěře, získání informací a pocitu bezpečí, které spočívají ve srozumitelné komunikaci vysvětlení průběhu procesu trestního řízení, získání informací o právech a povinnostech poškozeného daných zákonem, poučení na začátku výslechu, doporučení na instituce poskytující pomoc obětem, citlivý přístup při rekonstrukci trestného činu, informování o možnostech peněžité pomoci oběti, například náklady na léčení, při poklesu výdělku.

I. Janišová (2015) doplňuje, že k prohlubování sekundární viktimizaci přispívá komunikace mezi bývalými partnery, která se týká péče o společné děti. Pachatel domácího násilí po rozchodu nebo rozvodu může prostřednictvím vhodně cílených SMS nebo e-mailových zpráv oběť dále ponižovat, obviňovat. Pracovníci Orgánů sociálně právní ochrany dětí by měli rodiče, který druhého z rodičů dítěte dále prostřednictvím zdánlivé starosti o výchovu dítěte napadá, upozornit na nepřipustnost takového chování. Pokusit se zabezpečit osobní komunikaci mezi rodiči například prostřednictvím mediační služby. Pokud se navržený způsob komunikace nepodaří zajistit, potom nepustit takový případ ze zřetele a shromažďovat poznatky pro případné soudní řízení.

Terciální viktimizace je psychický stav oběti, kdy se oběť s traumatickou zkušeností nedokáže vyrovnat. Zpravidla u oběti dochází ke změně životního stylu, neschopnosti pokračovat v původní pracovní kariéře. Oběť ztrácí důvěru, trpí obavami z vlastní bezmocnosti a neschopnosti. Chování těchto lidí je proto pro okolí nepříjemné, vyvolává negativní emoce. Přestože si okolí oběti uvědomuje, že postižený prošel traumatizující událostí, která byla příčinou změny jeho chování, udržuje si odstup, odmítá jej. Výsledným pocitem může být společenská izolace (např. Čírtková, 2007, 2009; Vágnerová, 2004).

SHRNUTÍ

Společným rysem pachatelů domácího násilí je, že si nikdy nepřipustí svoji vinu, ale ze svého chování viní druhé, nejsou schopni se ovládat a zvládat běžné životní situace. Často si pachatelé-muži dokazují nadřazenost nad ženami, které podle jejich mínění potřebují kontrolu. Další příčiny, které spustí u pachatelů násilné reakce, jsou stres, frustrace, jakákoliv závislost, neshody v partnerském vztahu a rozdílné povahy partnerů, zdravotní nebo psychické problémy, kriminální minulost, extrémní žárlivost, nízký věk partnerů. Ženy se k násilí často uchylují v sebeobraně před násilným chováním partnera nebo z důvodu selhání v péči o blízkou osobu.

Typologie pachatele domácího násilí vychází z příčin, které jsou spouštěčem pro násilné chování. Rozlišujeme tři základní typy pachatelů: obecně agresivní, specialista a s psychickou zátěží. První typ je agresivní vůči osobám v soukromí i mimo něj, je nevhodný pro soužití. Druhý typ se chová vůči okolí nekonfliktně, naopak v soukromí se střídá období agresivního chování s omlouváním. Třetí typ je emocionálně labilní, depresivní, zlostný, ze svých neúspěchů viní vždy partnera. Dalším typem bývá násilná osoba chorobně závislá na svém partnerovi, která z obavy z opuštění týranou osobou tuto zastrašuje, vyhrožuje a kontroluje ji.

Osoba ohrožená domácím násilím může být nejen osoba s nízkým sebevědomím, pracovitá, svědomitá, se sklony k sebeobviňování a omlouvající agresivní chování, ale i osoba energická a úspěšná ve svém profesním životě. Nejvíce ohroženou skupinou osob jsou osoby závislé z důvodu ekonomického, věku, nemoci, sexuální orientace, odlišného etnika. Ženy bývají obětí domácího násilí často pro historicky danou roli v rodině, ve společnosti, jedná se o ženy-matky a pečovatelky, podřízené muži, zodpovědné za děti. Týraní muži trpí pocitem studu a neschopností z nezvládnutí svojí společenské role, ponížením, bojí se životní změny a ztráty životních jistot včetně styku s dětmi. Syndromem CAN se označuje dítě týrané, zneužívané a zanedbávané. Dítě může být obětí nebo svědkem domácího násilí mezi blízkými osobami. Senioři se mohou stát obětí domácího násilí pro zhoršení zdravotního stavu a ztrátu soběstačnosti, mohou být snadným zdrojem finančních a materiálních prostředků a jejich sociální izolace snižuje možnost odhalení týrání. Osoby vystavené týrání jsou i osoby s odlišnou sexuální orientací a cizinci. Oběti je v průběhu páchaní domácího násilí působena primární újma, v průběhu vyšetřování a následky v pozdějších letech způsobují sekundární a terciální újmu.

3 ANALÝZA PROBLÉMU DOMÁCÍHO NÁSILÍ

3.1 Přístupy k řešení domácího násilí

V případech domácího násilí je pro zajištění bezpečí oběti a pro práci s pachatelem důležitá spolupráce státních orgánů, institucí, organizací. M. Kotková (2014) poukazuje na zkušenosti z přístupu k případům domácího násilí na území Velké Británie. Tamní organizace, které se domácím násilím zabývají, tj. organizace Respekt a Refuge, vypracovali manuál a zajišťují vzdělávací kurzy, kde zaměstnavatele seznamují s možnými postupy jak rozpoznat oběť i pachatele domácího násilí v rámci pracovního prostředí. Jinou zkušenost uvádí M. Kotková (2014) z Holandska. Při řešení případů domácího násilí zde spolupracuje policie s orgány ochrany dítěte a místními úřady. Starosta obce má pravomoc prodloužit dobu vykázaní násilníka ze společného obydlí. Orgány a organizace, které pracují s obětí i pachatelem domácího násilí se navzájem informují v rámci zpětné vazby o jednotlivých krocích postupu. Také výzkum provedený v USA potvrdil nezastupitelnou úlohu spolupráce orgánů a organizací, které pracují s pachatelem i obětí domácího násilí.

Z výše uvedených zahraničních zkušeností vyplývá, že spolupráce pracovníků různých institucí a organizací z jednotlivých oblastí je nezbytná. Jedná se zejména o oblast trestní, občanskou, sociální politiky a sociální péče. Mezi organizace a instituce, které se problematikou domácího násilí zabývají, se proto řadí Policie ČR, městská policie, zdravotnická zařízení, orgány sociálně-právní ochrana dětí, intervenční centra, mediační a probační služba, státní zastupitelství a soudy, manželské a rodinné poradny, azylové domy, neziskové organizace.

Príslušníci policie ČR bývají často první, kdo přichází do kontaktu s obětí, ale i s pachatelem domácího násilí. V souladu se zákony postupují při ochraně života a zdraví oběti i pachatele, spolupracují s intervenčními centry. Soudy v rámci trestního a občanského práva vydávají rozhodnutí k ochraně oběti a k potrestání pachatele domácího násilí souvisejícím s prevencí dalšího násilného chování. Soudy jsou oprávněné v odůvodněných případech a ve spolupráci s probační a mediační službou nařídít účast jednotlivce v programu pro násilné osoby, ale prozatím nejde o ustálenou praxi soudů. V případech užití institutu vykázaní a předběžného opatření jsou tyto informace důležité pro orgány sociálně-právní ochrany dětí. Sociální pracovníci provádějí šetření v rodinách, ve kterých je prostředí ohrožující zdravý vývoj dítěte. Pokud má sociální pracovník podezření na týrání v rodinném prostředí, může sám kontaktovat intervenční centrum

(Kotková, 2014). Poskytování pomoci obětem domácího násilí po stránce právní, psychologické nebo materiální je prioritou celé řady především nestátních neziskových organizací - viz. příloha A (např. Voňková, 2009, Nashová 2014, webové stránky NNO).

3.2 Vliv výchovy na domácí násilí

Nesmírně důležitá je výchova dítěte a průběh jeho dětství. Na výchově se podílí rodinní příslušníci, rodiče, sourozenci, prarodiče, tety, strýcové, ale také učitelé, vychovatelé, a v neposlední řadě lidé ze sousedství. Lidé našeho dětství se stávají pozitivními nebo negativními vzory, které ovlivňují chování, jednání, rozhodování, utváření hodnot, životní cíle v dospělosti. R. Palouš (2009) zdůrazňuje úlohu vychovatele, který na dítě výchovně působí. Každý člověk, v jakémkoliv věku, hodnotí a přijímá to, co mu jeho vychovatel předkládá, hodnoty, je vychovávanému vzorem. Nejvýznamnější jsou hodnoty morální. Každý člověk, když něco chce, o něco usiluje, musí nést za své jednání odpovědnost, protože způsob, jak toho cíle dosáhne, je na jeho volbě. Proto by vychovatel měl vést také k odpovědnosti, která je projevem svobodné vůle. Vychovatel postupně ve vychovávaném upevňuje ty návyky, které se ve spojení s odpovědností stávají úspěšnými. V letech pozdějších jsou potom důležité pro potlačení zlovyků. Lidská vůle je to, co chceme, co je reálné, je to svoboda, čin, myšlenka. Když posuzujeme rozhodnutí a činy, posuzujeme motivy, které k činu vedly. Je potřeba, aby se každý vychovatel snažil vychovávanému porozumět, vnímat jej a přistupovat k jedinci citlivě. Za důležitou vlastnost považuje R. Palouš (2009) pozornost. Pokud je vychovatel k vychovávanému citlivý a pozorný, všímá si i toho, co není slyšet, ale je v lidském nitru.

O významu výchovy, která probíhá v rodině, ve školním i v mimoškolním prostředí, v souvislosti s osvojováním si odlišných kultur, hovoří J. Balvín (2012). Vychovávaný by měl záměrným výchovným působením získat přesvědčení, že každá kultura má právo na svoji existenci. Příslušníci odlišných kultur mají právo vyznávat hodnoty své kultury. Různé kultury mají přirozené právo existovat vedle sebe a vzájemně spolu komunikovat, ovšem za předpokladu, že nenaruší práva druhých. Proto by měl vychovávaný získávat respekt a toleranci vůči těm, se kterými ve společnosti žije. Neexistuje jen jedna pravda, ale pluralita pravd. Každý jedinec je osobností, která do své kultury přináší hodnotu dobra nebo zla. Ale těžko uvěřitelné je, že by člověk chtěl po sobě zanechat to zlé, ve své podstatě chce každý člověk dělat dobro, které po sobě zanechá.

Podobně o toleranci k druhým lidem píše J. Pelikán (2007, s. 112). „Hranice svobody každého člověka v demokratické společnosti končí tam, kde začínají hranice svobody druhého člověka“. Dodává ale, že nelze hovořit pouze o svobodě vnitřní, ale rovněž o svobodě vnější ve vztahu k okolí a nezapomínat přitom na svědomí a odpovědnost. Odpovědnost v rozhodování každého člověka, v jeho jednání, k zaujímání postojů a k provedení činu. Před každým jednáním se člověk rozhoduje a vybírá zpravidla z několika možností, za svá rozhodnutí je odpovědný vůči sobě, ale i vůči nejbližším lidem, a tou je zejména rodina. Stejně jako u výše uvedených názorů předchozích autorů, dítě získává zkušenosti a kopíruje chování svých rodičů a přenáší do rodiny, kterou zakládá. Může ale nastat i varianta, kdy z důvodu nespokojenosti postupuje jinak. Takové postoje vyplývají z odpovědnosti, jakou mají rodiče a další dospělí členové rodiny vzhledem k vývoji svých dětí, jaké vytvářejí vztahy a atmosféru v rodině.

J. Pelikán (2007) uvádí, že budování odpovědnosti souvisí právě s již zmiňovaným způsobem výchovy v původní (orientační) rodině. Zdůrazňuje význam duchovních vazeb na prohloubení vzájemných rodinných vztahů, které by neměly být založeny materiálně. Výchova by také měla učit prosociálnímu citění a pomáhání druhým lidem. Naučit citlivosti při rozlišení, zda je jeho pomoc potřebná, nutná, a kdy je naopak na obtíž. Jde o situace, kdy se musí rozhodnout převzít odpovědnost a vzít si právo jednat místo druhého člověka v zájmu například ochrany jeho života a zdraví.

Slovo pravda může vyznít jako subjektivisticky relativní pojem. Ale jde o hlavně o porozumění mezi lidmi. Očekáváme a vyžadujeme od blízkých partnerů pochopení jako důležitou součást spolubytí. Toužíme po harmonickém v domácím prostředí i ve světě, který nás obklopuje. Není to automatické, musí se neustále střežit, pěstovat. Pokud vedle sebe žijeme jako cizinci, potom jde o opak harmonie. V lidské společnosti se péče o lidské vztahy označuje výchovou, která je neoddělitelně spojena s odpovědností (Palouš, 2009).

J. Pelikán (2007) uvádí další významnou složku výchovy, která ovlivňuje chování vůči nejbližším i ostatním lidem v našem okolí. Je jí výchova k orientaci v citech. Člověk, který jedná v afektu, nemá svoje chování pod kontrolou, a proto může jednat nepředvídatelně. Vnější projevy člověka souvisí s jeho temperamentem. Dobré je učit děti reagovat podle toho, jakého jsou temperamentu. Například jsou-li cholericí, naučit se rozeznat příznaky signalizující vybuchnutí a řešit přepojením na pozitivní myšlenky nebo opuštěním místa potencionálního konfliktu.

3.3 Účinnost svépomocného programu pro oběti domácího násilí

Každý člověk by si měl po celý svůj život budovat dobré vztahy se svým okolím. V případě řešení jakéhokoliv problému se o pomoc, podporu a radu má na koho obrátit. Budování a udržování sociálních vztahů je žádoucí nejen pro případy pomoci, ale i pro spokojený a plnohodnotný život. Nejen sdílená starost, ale i sdílená radost, vědomí, že jsme pro někoho potřební a důležití, že se někdo zajímá o náš osud, je jednou ze základních potřeb nezbytných pro život každého člověka nezávisle na věku. Proto nezbytným předpokladem svépomoci je zájem oběti změnit stávající situaci a ochota spolupracovat s těmi, kteří pomoci chtějí a mohou. Proto je důležitá opora ze strany blízkých osob, kamarádů, známých.

Společenská podpora je součástí prevence vzniku domácího násilí anebo jeho řešení. Podle W. Gentryho (2007) je pro každého člověka důležité vybudovat si **sít' podpůrných vztahů**, které využije v osobní krizi. Jakákoliv sebemenší pozitivní komunikace, například zavolat telefonicky příteli, vzít ho bez důvodu na oběd, poslat pohled, je investicí do budoucna. A to nejen naše, ale i naopak. Důležitá je i velikost podpůrné sítě. Čím menší síť je, tím méně mají lidé možností požádat o podporu a pomoc. Zcela osamělý partner je v násilnickém vztahu zranitelnější a nepřiměřený hněv ho může vážně poškodit. Podpora druhých lidí naplňuje potřebu někam patřit. Smysluplná sociální pouta se řadí mezi základní lidské potřeby, jsou pro život jedince nezbytná stejně jako potřeba spánku, jídla, vzduchu. Podpora musí být vzájemná. Během těžkého období požádáme o podporu druhé, ale musíme tady být i ve chvílích, kdy oni potřebují nás. Způsob, jak zničit podpůrné vztahy je, když neposkytneme pomoc na oplátku.

W. Gentry (2007) rozlišuje společenskou podporu na obecní a konkrétní. Některé osoby podporují ve všem, co potřebujeme. Jiní nás mohou podporovat pouze v určitých věcech. Konkrétní podpora bývá užitečnější, protože osoba, která ji nabízí, má předešlou zkušenost, jak v podobných vztazích jednat. Proto se můžeme učit z úspěchů a vyvarovat se chyb. Může se také stát, že nabízená podpora není využita. Ne každý totiž pozná, že je mu podpora nabízena. Jiným důvodem může být, že na podpoře nezávisíme, a proto na ni zapomínáme. Z toho vyplývá, že podporu musíme v životě využívat a žít, ne ji opomíjet a zanedbávat. To závisí také na našich zkušenostech a na osobnosti člověka. Člověk uzavřený, odborně označován jako introvert, čerpá podporu spíše ze sebe samého. Opakem je člověk otevřený, extrovert, který uspokojuje své potřeby v jednání s druhými lidmi. V těžkých časech hledají pomoc spíše lidé důvěřiví a otevření než uzavření a podezřívaví.

3.4 Sociální aspekty

Sociální práce je činnost, která směřuje k předcházení (prevenci) a odstranění nedostatků důležitých pro normální život jedince. Přímě působí na jedince nebo jeho rodinu a usiluje o systémový přístup ve vztahu ke společnosti. Sociální práci provádí sociální pracovníci, kteří se na základě stanovení sociální diagnózy zabývají prostřednictvím přímého kontaktu s klienty sociální terapií. Výchovně působí a usměrňují změny postojů klientů ve spolupráci s odborníky z ostatních oblastí, kteří se péčí o člověka zabývají. **Sociální prevence** se zaměřuje na předcházení nežádoucích společenských vlivů na jednotlivce nebo skupiny a včasným odstraněním příčin. Situaci, kdy je život jedince nebo rodiny narušen a člověk nestačí vlastními silami a schopnostmi překážky překonat, nazýváme sociální problém (Mühlpachr; 2004). Cílem sociální práce podle O. Matouška (Kodymová, Koláčková, 2005) je pomoci a doprovázet klienta při zvládnutí a řešení obtížné životní situace. Hlavním úkolem sociálních pracovníků je vyhledávat ohrožené rodiny, spolupracovat s nimi a dbát nad dodržováním a ochranou práv dětí. Sociální pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí, jejichž činnost upravuje zákon č. 359/1999, spolupracují s pedagogy, lékaři, úřady práce, poradnami pro rodinu a dalšími institucemi.

3.4.1 Sociální pomoc státu obětem domácího násilí

V odborné literatuře bývá jako nejčastější obětí domácího násilí označována žena. Postoj společnosti vůči týraným ženám charakterizuje M. Vágnerová (2004). Společnost vnímá ženu, která se stala obětí domácího násilí jinak, než v případech týrání dětí. Veřejnost laická soudí, že dospělý člověk je schopen se týrání nějakým způsobem bránit. Ne vždy se proto týraná žena setkává s pochopením a soucitem ve svém okolí. Protože v pozici oběti setrvala, laická veřejnost vnímá jako předpoklad, že si žena danou situaci vlastně zavinila sama. Jsou to stereotypní postoje platné ve společnosti podporující tradiční roli muže, která uznává jeho právo bránit roli hlavy rodiny. Tím je do jisté míry tolerováno postavení ženy včetně násilí na ní páchané.

M. Vágnerová (2004, s. 646) dále uvádí, že „z pohledu veřejnosti jsou málo efektivní i opatření policie, která podle názoru laiků nic neřeší, resp. nemá ani zájem řešit.“ Protože k týrání dochází v soukromí, kde není kontrola společnosti, je objasnění situace závislé na oběti, a ta ne vždy s policií a ostatními orgány spolupracuje. „Oběti domácího násilí se při kontaktu s policií a justicí chovají jinak než oběti poškozené jiným pachatelem.“ Důvodem bývá přítomnost pachatele domácího násilí ve společné domácnosti s obětí. Ne vždy se

podatí a je možné oběť chránit a izolovat ji od pachatele, protože ne každý incident, ke kterému dojde, lze posuzovat jednotlivě jako trestný čin.

Pokud se týrané ženě podaří uniknout týrání, její problémy vzniklé předchozí situací nekončí. Odchodem od násilného partnera se často stává **matkou-samoživitelkou** a je **ohrožena chudobou**. Nastávají další problémy, které musí řešit a není toho schopna sama bez pomoci. V důsledku domácího násilí řada žen, obětí domácího násilí, přišla o zaměstnání a uplatnění na trhu práce bylo pro ně velmi problematické. Navíc disponovala s minimálními nebo vůbec žádnými finančními prostředky a přišla o bydlení. A. Budinová (2012, s. 5) shrnuje slovy: „jedním z negativních dopadů domácího násilí je riziko chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí.“ Pro chudobu žen existují důvody genderové. Společnost stále vnímá ženu jako pečovatelku, která se má starat o rodinu a děti a muž je živitelem rodiny. V příjmech mužů i žen se stále projevují velké rozdíly. Přestože se žena po mateřské nebo rodičovské dovolené vrací do zaměstnání, získává zaměstnání s nižším příjmem, riziko získat zaměstnání je ovlivněno i péčí o děti, a proto také zaměstnání na částečné úvazky je spojeno s nižším příjmem. Situace se pro ženy-samoživitelky stává neúnosnou i z důvodu neplnění vyživovací povinnosti vůči dítěti ze strany otce. Mužům po odchodu a rozvodu týrané ženy s dětmi slouží peníze jako prostředek k vydírání nebo k manipulaci s dětmi. Na straně druhé ale jsou ženy, které i na mateřské nebo rodičovské dovolené, byly nuceny pracovat, protože partner utrácel finanční prostředky za své zájmy, alkohol apod. Odchodem partnera může žena-samoživitelka o penězích rozhodovat sama.

Osamělé matky-samoživitelky (Budinová, 2012), které jsou vystaveny materiálním a existenčním potížím a následně ohroženy chudobou, jsou závislé na **sociální pomoci státu**. Jedná se o rodičovský příspěvek, přídatky na dítě, příspěvek na bydlení, porodné, jejichž poskytování upravuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Z nemocenského pojištění je poskytování nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, lze mimo jiné z vážných důvodů získat příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc. Významné je výživné placené otcem. Nelze zapomínat také na situaci, kdy se do stejné role může dostat muž-samoživitel. Ve většině případů ale nejde o muže jako oběti domácího násilí, ale jejich manželky nebo partnerky například rodinu opustily a na péči o děti nepřispívají nebo byly děti po rozvodu svěřeny do péče otce apod.

3.4.2 Sociální služby poskytované osamělému rodiči s dětmi

O. Matoušek (Kodymová, Koláčková, 2005) dodává, že mimo výše uvedené materiální, finanční, bytové a další potíže, pozbývají neúplné rodiny, tedy rodiny s jedním rodičem, dvě základní funkce. Funkci zajištění citového zázemí pro všechny členy rodiny a funkci přípravy dětí pro budoucí život ve společnosti. Osamocený rodič, který musí zastávat obě rodičovské role, omezuje sociální kontakty, volnočasové aktivity, které souvisí i s nedostatkem finančních prostředků, a dostává se do **sociální izolace**. Ztráta sociálních kontaktů, nedostatek materiálních a finančních prostředků, ale také nezaměstnanost, potom vede k sociálnímu vyloučení. **Sociální služby** poskytované osamoceným rodičům pomáhají zvládnout tuto náročnou životní situaci. Zahrnují například odlehčovací služby, pečovatelské služby pro rodiny s dětmi, poradenství, ranou péči a ubytování v azylových domech.

Cílem **odlehčovacích služeb** je poskytnout osamělému rodiči čas na vyřízení osobních záležitostí. Probíhá ve formě návštěvy pracovníka přímo v rodině anebo krátkodobým pobytem dítěte mimo rodinu. **Pečovatelské služby** se poskytují v rodině, kde se současně nebo v krátkém časovém období narodilo více dětí, dále pokud rodič pečuje trvale o dítě s těžkým zdravotním postižením. Cílem **služeb rané péče** je předcházení umístění dětí do ústavní péče. Pracovník dochází do rodiny, poskytuje odborné i praktické rady u dětí ohrožených zdravotním postižením nebo vlivem prostředí. Manželské a rodinné **poradenství** pomáhá zmobilizovat vlastní síly k řešení závažné životní situace a problémů.

Osobám v nepříznivé sociální situaci, která je spojena se ztrátou bydlení, poskytují **azylové domy** pobytové služby na přechodnou dobu. V České republice jsou azylové domy trojího typu: azylové domy s veřejnou adresou, azylové domy s utajenou adresou a azylové byty. Pro ženy, které jsou bezprostředně ohroženy fyzickým násilím nebo pronásledováním (stalkingem) ze strany partnera, jsou určeny azylové domy s utajenou adresou. Ženy zde nenaleznou pouze ubytování, ale pomoc v péči o děti, psychologickou a psychoterapeutickou pomoc, právní pomoc především při vyřizování sociálních dávek, sociálního a zdravotního pojištění, v případě nezaměstnanosti. Dále je poskytována materiální a finanční podpora. Zpravidla bývají smlouvy s klientkou uzavírány na dobu 1 roku s možností prodloužení.

3.4.3 Krizová intervence poskytovaná obětí domácího násilí

Předchozí kapitoly byly věnovány rodičům-samoživitelům, zejména ženám-samoživitelkám, které se staly obětí domácího násilí a problémům, se kterými se musí potýkat. Budeme-li hovořit o oběti domácího násilí obecně, zjistíme, že s obdobnými výše uvedenými problémy se potýká každá z nich. M. Vágnerová (2004) o obětech trestného činu hovoří jako o osobách, které se velmi často dostávají do sociální izolace. Důvodem je neznalost okolí oběti, jak se k postiženému chovat, a proto se kontaktům s ním raději vyhýbají. Traumatem, kterým oběť domácího násilí prošla, bývají navíc postiženi další členové rodiny a stávají se tak oběťmi sekundárními. Trpí pocity bezmocnosti, protože nedokázali situaci ovlivnit, násilí na svých blízkých zabránit. Nedochozí tak ke změně životní situace pouze u oběti, ale i u jeho nejbližších, kteří se pod vlivem negativních prožitků mění. Sdílením trápení s postiženým se mění sociální postavení celé rodiny.

A. Buskotte (2008) popisuje, jaké důsledky má stalking (nebezpečné pronásledování) pro postiženou osobu. Nejde jen o sociální izolaci, ale nutí ji i její okolí k radikálnějším změnám dosavadního života. Postižené osoby jsou často natolik zatíženy neustálým pronásledováním, že si pořídí nejen nové telefonní číslo, ale dokonce v mnohých případech jsou nuceny změnit bydliště. Změní tak svůj dosavadní život od základů. Aby je stalker neobjevil, sdělí svoje nové místo pobytu pouze úzkému okruhu lidí a tak zpřetrhají vazby soukromé i pracovní. Ti, kteří se k takovému kroku neodhodlají, ze strachu z pronásledování se vzdají aktivit mimo domov, izolují se od společnosti, nejsou schopny navazovat kontakty, chodit do práce. A tak se kromě zdravotních a sociálních problémů přidají i problémy finanční. Oběť pronásledování bývá často ze strany kolegů a kamarádů nepochopena a její situace je zlehčována.

Nejčastěji volenou strategií obětí i okruhu jejich blízkých, jak se se situací vyrovnat, je ignorování skutečnosti. Všichni účastníci se snaží na traumatizující událost zapomenout, chovají se jako by se nic nestalo. Jiné řešení vidí v přesvědčení, že oběť potřebuje klid, odpočinek, místo aby přistupovala k řešení problému aktivně, snažila se překonávat nepříjemné emoce, věřit ve své schopnosti. Místo aktivní podpory rodina oběť naopak izoluje od všech podle ní negativních jevů. Tendence vytěsnit traumatizující zkušenost může vést k přenosu na další rodinné příslušníky, a to dokonce mezi generacemi. Proto je nezbytná a významná první pomoc, tzv. krizová intervence, poskytnuta oběti násilí anebo svědkům násilí. Efektivnější je co nejdříve po činu, ale v některých případech má význam i v pozdější době.

Krizová pomoc je dalším typem sociální služby. Zahrnuje pomoc psychologickou, lékařskou i právní. Podle zákona o sociálních službách (č. 108/2006 Sb.) vymezuje krizovou pomoc terénní, ambulantní a pobytovou službu. **Cílem krizové intervence** v případech domácího násilí (Špatenková a kol., 2011) je ohrožené osoby informovat o možnostech využití služeb intervenčních center. Formy odborné pomoci v krizi se podle kontaktu s ohroženou osobou rozlišují ve formě pomoci prezenční a distanční. **Distanční forma pomoci** zahrnuje anonymní telefonický nebo internetový kontakt s ohroženou osobou. Podporu a pomoc v krizové situaci prostřednictvím telefonu bývá nejčastěji zajišťována **linkami důvěry**. Internetový kontakt představuje komunikaci přes webové stránky nebo e-mailovou korespondenci s ohroženou osobou. V současné době lze využít i modernější technologie jako je například skype. Prostřednictvím internetu probíhá i poradenství a některým osobám vyhovuje výměna zkušeností přes diskusní fóra. J. Levová (2010) dodává, že při řešení domácího násilí sociální pracovníci poskytují **sociální poradenství**. Zaměřují se na poskytování informací o způsobech řešení obtížné sociální situace, o právech, povinnostech a nárocích, které vyplývají ze systému sociálního zabezpečení, o právních nárocích a dalších navazujících službách, které poskytují pomoc ohroženým osobám. Po telefonickém nebo internetovém poradenství bývá ohrožené osobě vždy doporučeno osobní setkání se sociálním pracovníkem. Ke každému klientovi se přistupuje individuálně a poradenství probíhá na základě informací o situaci, která současnému krizovému stavu předcházela. Podle toho potom může sociální pracovník sestavit bezpečnostní plán a poskytnout další potřebnou pomoc.

Prezenční formy pomoci jsou založeny na přímém kontaktu s ohroženou osobou a zahrnují terénní služby, kdy je pomoc poskytnuta přímo na místě, kde se ohrožená osoba nachází. Dále jde o ambulantní pomoc, kdy se ohrožená osoba dostaví do příslušné instituce, nejčastěji do poradny. Poslední a třetí formou prezenční pomoci, kterou zákon o sociálních službách stanovuje, jsou pobytové služby v zařízeních pro případy ohrožení života osoby. Typickou institucí poskytování pobytových služeb jsou intervenční centra.

V souvislosti s krizovou intervencí B. Baštecká (a kol., 2005) za důležité **prostředky krizové intervence** považuje aktivní naslouchání, které zahrnuje i umění mlčet a dokázat ohroženou osobu uklidnit, projevit úctu vůči člověku, nehodnotit situaci, zajistit prostředí, ve kterém se ohrožená osoba bude cítit bezpečně. Ve fázi posouzení musí krizový pracovník vycházet z prvního dojmu a vlastní zkušenosti, a to ve velmi krátkém čase, téměř okamžitě vyhodnotit situaci a reagovat, protože život nebo zdraví klienta je

ohroženo. Proto za jednu z nejdůležitějších technik krizové intervence při vedení rozhovoru s ohroženou osobou a posouzení rizika je empatie, vcítění se do klienta. B. Baštecká (a kol., 2005, s. 170) charakterizuje krizovou intervenci jako metodu, jak „pomoci klientovi zvládnout situaci tak, aby se vrátil na předkrizovou úroveň přizpůsobení a žití, a případně aby se podpořil jeho růst.“ Rozhodujícím prostředkem při krizové intervenci jako metodě je nejen rozhovor, ale i pozorování, které krizovému pracovníkovi umožní zjistit, co ohrožená osoba prožívá a co potřebuje. Prvním krokem je tedy posouzení situace a navázání dobrého vztahu s klientem. Následuje určení hlavního problému, co bylo spouštěčem události a prostřednictvím aktivního naslouchání klientovi naplánovat možnosti řešení. Krizový pracovník ve spolupráci s klientem vytvoří tzv. „plán činností (akční plán)“, ve kterém stanoví cíle a postupy k jejich dosažení, a uzavře smlouvu. Velmi důležité je zjistit, jakou sociální podporu má klient ze svého okolí, a to formální, kterou tvoří rodina, přátelé, sousedi, a formální, kterou představují instituce. Důležitou součástí jsou vlastní síly, které je schopna ohrožená osoba v dané situaci k řešení a změně situace využít. Při ukončení spolupráce mezi krizovým pracovníkem a klientem probíhá v poslední fázi vyhodnocení krizové intervence. V případě, že se cíle smlouvy nenaplnily nebo se dojde k novým skutečnostem, dochází k její změně. V opačném případě se účastníci smlouvy mohou dohodnout na dalším setkání, nebo zprostředkování služeb.

Intervenční centra se řadí mezi zařízení, která poskytují sociální služby v oblasti sociální prevence osobám ohrožených násilím. Od roku 2007 jsou zřizována krajskými úřady v samostatné působnosti a financovány ze státního rozpočtu dotacemi. Intervenční centra spolupracují v rámci své činnosti s dalšími institucemi, zejména s Policií ČR, státním zastupitelstvím, soudy, azylovými zařízeními, orgány sociálně právní ochrany dětí, manželskými, rodinnými, pedagogicko-psychologickými a občanskými poradnami, krizovými centry, linkami důvěry, sociálními a zdravotními odbory obecních úřadů. Intervenční centra kontaktují ohrožené osoby v období po policejním vykazání, ale pomoc mohou poskytnout i na žádost samotné osoby ohrožené násilím ze strany jiné osoby. Kromě pobytových služeb a pomoci při zajištění stravy, poskytují psychologickou podporu a poskytují další informace prostřednictvím poradenských služeb a pomoc v oblasti právní, sociální a psychologické. Zahrnují poskytování sociálních služeb ve formě ambulantní, terénní nebo pobytové (např. Květenská, 2014; Králíčková a kol., 2011; Bílý kruh bezpečí, 2015; Voňková, 2007).

3.4.4 Způsoby práce s pachatelem domácího násilí

Po odhalení domácího násilí a jejího pachatele, odborníci z řad lékařů, policistů, pracovníků intervenčních center zaměří svoji pozornost primárně na oběť domácího násilí. Po uplynutí určité doby dochází v řadě případů k návratu, zpravidla týrané ženy, zpět k násilnému partnerovi a násilné incidenty vůči oběti se opakují. To je jeden z důvodů, proč se řada institucí zabývá také pachatelem domácího násilí. Náprava pachatele je účinná pouze tehdy, uzná-li svoji vinu, přijme trest a spolupracuje při navrácení do běžného života.

Pachatele, kteří mají narušenou osobnost L. Čírtková (2009) označuje jako psychopatické osobnosti, u kterých se výchovné působení mívá účinkem. To je důvodem, proč odborníci vytvářejí převýchovné programy. Při jejich tvorbě vychází z vědecky ověřených poznatků v praxi, a aby byl program účinný, pracují s každým pachatelem domácího násilí samostatně, volí konkrétní psychoterapeutický přístup podle konkrétního případu. L. Čírtková (2009) považuje za důležité poznat minulost pachatele, jeho dětství, které stojí v řadě případů na počátku budoucího násilného chování. Odhalení skutečné příčiny pachatelova jednání je zásadním krokem pro nejhodněji zvolený terapeutický program.

Také D. Ševčík (Špatenková a kol. 2011) souhlasí s tvrzením, aby byl **psychoterapeutický program pro násilné osoby** účinný, je potřebné rozřadit pachatele podle typu osobnosti. Uvádí, že nejhodnějším typem je výhradně rodinný násilník, který souhlasí s terapií v manželské poradně společně s ohroženou osobou. Obecně násilný typ muže potřebuje pomoc, aby se vyrovnal se závislostí na alkoholu nebo drogách, a dále s osobními problémy, nejčastěji zneužíváním v dětství. Emocionálně nestálý typ násilníka rovněž potřebuje pomoc, aby si uvědomil následky dlouhotrvajícího týrání partnera a dokázal zvládat rozrušení, které k takovému chování vede. Terapie napomáhá k nalezení způsobu, jak emoce co nejlépe ventilovat a mít svoje chování pod kontrolou. D. Ševčík (Špatenková a kol. 2011) upozorňuje, že výběr vhodného psychoterapeutického programu nemůže být sám o sobě úspěšný bez spolupráce pachatele domácího násilí. Pokud se pachatel do léčebného programu přihlásí dobrovolně, nejlépe po prvním násilném útoku, je cesta k nápravě neefektivnější. Velmi důležité je vytrvat a celý program dokončit. Jsou ale i pachatelé, kteří vidí v dobrovolném vstupu na léčení možnost zmírnění trestu. Nejhuře se pracuje s násilníky, kteří odmítají spolupracovat, anebo na léčebný program rezignují. M. Kotková (2014) popisuje zkušenosti z Německa, kde je nápravný program pro násilné osoby součástí výchovného plánu. Bez vlastního zájmu pachatele domácího násilí a snahy

o změnu ve svém chování, které bývá často motivováno kontaktem s dětmi, by ale tyto programy nebyly úspěšné.

Z terapeutických programů užívaných v České republice uvádí jako jeden z nejpoužívanějších a zajímavých B. Marvánová-Vargová (Pokorná, Toufarová, 2008, s. 127-128) „**Vídeňský tréninkový program pro pachatele partnerského násilí**“. Program trvá osm měsíců, musí proběhnout minimálně třicet sezení a je koncipován do strukturovaných týdenních setkání otevřených skupin pod vedením ženských i mužských terapeutů. Na začátku proběhne přijímací setkání, kde klient získá potřebné informace. Ve fázi vyjasňovací je provedena diagnostika a motivace klienta. Jádrem programu je názor, že pachatelé užívají násilí k získání moci a kontroly partnera, a proto je jejich násilné chování naučené. Nejsou-li násilníky od narození, dokážou uspokojit své potřeby a řešit konflikty jinak než násilím. Program je zaměřen na oblast „budování odpovědnosti za násilné chování“, kdy si pachatel sám uvědomí své násilné chování vůči oběti. Další důležitá oblast je zaměřena na „řízení vzteku“ a vede k vytvoření bezpečnostního plánu každého klienta. Následuje oblast „socializace muže“, kde se klienti osvojují způsoby zvládnání hněvu a ovládnání mocenského chování vůči partnerce a dětem. Poslední oblastí je „trénink sociálních dovedností“, kde si klienti trénují zvládnání konfliktů spolu s komunikačními dovednostmi. Podmínkou úspěšné resocializace pachatele domácího násilí je nezbytná spolupráce všech zainteresovaných institucí, intervenčního centra, které poskytuje pomoc oběti domácího násilí, poradenského centra, které pracuje s pachatelem domácího násilí, policie, soudu, orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V průběhu i po skončení léčebného programu si jednotlivé instituce vyměňují informace a mohou tak včas reagovat na potenciální rizika ze strany násilníka.

K. Wojnicka (2015) na základě výsledků výzkumu provedeného v zemích Východní Evropy a pobaltských zemí včetně České republiky v letech 2013 - 2014 uvádí, že ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie (země severní a západní Evropy), je počet programů pro pachatele domácího násilí nedostatečný. V řadě zemí má vliv tradice a nerovnost pohlaví, ignorována je mužská nadvláda. Za problematické je rovněž považován nedostatečný počet organizací, které se problematikou násilí zabývají, a nedostatečná koordinace práce s pachateli, zejména násilnickými muži, odmítání odpovědnosti za spáchané násilí. Nejčastější uváděným důvodem je nedostatečné financování a nedostatek právních předpisů, které problematiku domácího násilí řeší. V některých zemích stále není domácí násilí považováno za vážný jev společenský, ale přetrvává názor, že jde o čistě

soukromou věc rodiny. Na základě všech výše uvedených zjištění je proto potřebné vnímat v oblasti veřejného i politického života domácí násilí jako závažný sociální problém a prostřednictvím legislativních úprav koordinovat postup při jeho řešení včetně práce s pachatelem a obětí domácího násilí. Především působit na muže, a to i na ty, kteří se násilí nedopouštějí, a vést je k odpovědnosti za násilí založené na pohlaví.

V souvislosti s programy pro pachatele domácího násilí považují za nutné zmínit se o prevenci domácího násilí. Za prvé jde o předcházení samotnému vzniku krizové situace a za druhé k zamezení pokračování již vzniklé krizové situace a její řešení. Prevence může probíhat na různé úrovni. V souvislosti s domácím násilím jde o legislativu, kterou jsem vymežila v podkapitole 3.7. Slouží nejen k řešení konkrétních případů domácího násilí, ale v některých situacích může odradit od takového chování, protože existuje právní úprava potrestání pachatele a pomoci oběti. Významná úloha státu a státních orgánů je nejen při schvalování zákonů a dalších právních aktů, ratifikaci mezinárodních úmluv, budování sítě sociálních služeb, ale i ve schvalování a uskutečňování řady preventivní programů na území České republiky, které musí být finančně i personálně zajištěny – viz. příloha B. Domácí násilí se odehrává mezi nejbližšími osobami, ale při podezření, odhalení a řešení takových případů se rozšiřuje okruh osob o sousedy, spolupracovníky, žáky a učitele, kamarády atd., které mohou být vědomými nebo nevědomými aktéry v dalších fázích. Možnosti a prostředky řešení se najdou, pokud lidé vidí, chtějí a samozřejmě dle svých možností mohou pomoci. Vztahy mezi lidmi se začínou budovat od narození, dětství tak významně ovlivní budoucí život každého z nás.

3.5 Zdravotní aspekty

Zdravotní následky oběti pachatele domácího násilí mohou mít nejrůznější podobu. Následky fyzického týrání oběti domácího násilí jsou viditelné. Přejde-li pomoc a lékařské ošetření včas, postižená osoba je zachráněna, v lepším případě se zranění zhojí bez následků. Přejde-li lékařská pomoc pozdě, anebo je zranění vážné, mohou oběti zůstat trvalé následky po celý zbytek života. Takové následky mohou mít vliv na pracovní i soukromý život oběti. Jsou ale také zdravotní následky na první pohled neviditelné, bez zjevných poranění, ale přitom souvisí se zdravotním stavem oběti.

A. Budinová (2012) mezi zdravotní následky zahrnuje také různé zažívací problémy, srdeční poruchy, chronické bolesti v různých částech těla. Řada obětí nenavštíví lékaře, protože trpí pocitem studu nebo se obávají partnera, který zranění způsobil, udat.

Nejčastější fyzická zranění se zejména u žen projevují rozsáhlými zhmožděninami, modřinami, škrábanici, zlomeninami, některé oběti mohou být škrceny anebo utržet závažnější poranění končící otřesem mozku. Zdravotní následky se projevují i nadále po skončení násilného jednání pachatele. Chronické nebo trvalé následky omezují oběť v zaměstnání. Některá zranění vyžadují zdlouhavé léčení, dochází ke snížení příjmů a to vše může v konečném důsledku vést ke ztrátě zaměstnání. Z finančních důvodů oběti nemoci přecházejí a jejich zdravotní stav se zhoršuje (Budinová, 2012).

T. Cimrmanová (a kol., 2013) považuje za důležitou osobu sekundární prevence domácího násilí lékaře. Lékař poskytne první pomoc, na základě své odborné zkušenosti rozpozná násilí a zaznamená do dokumentace. Lékařská zpráva má nezastupitelnou úlohu jako řešení důkazní nouze. Lékař bývá často jedinou osobou, která je s ohroženou osobou sociálně izolovanou v kontaktu. M. Kotková (2014) doplňuje, že právě z tohoto důvodu zdravotnický personál zastává významnou úlohu v případech domácího násilí na seniorech. Často izolovaný senior má jedinou možnost styku s vnějším prostředím prostřednictvím ošetřujícího lékaře. Důležitá je spolupráce i s lékaři a dalším zdravotnickým personálem nejen u osob ohrožených domácím násilím, ale i u pachatelů. Pachatelé domácího násilí mohou být klienty psychologů, kteří při vzájemné spolupráci mohou dále navázat na spolupráci psychiatrů. T. Cimrmanová (a kol., 2013) dodává, že lékař dokáže rozlišit, zda zranění vzniklo následkem pádu anebo bylo způsobeno násilím. Stanovisko Světové zdravotnické organizace vymezuje postoje a jednání zdravotníků vůči pacientům ohrožených domácím násilím. Lékařům doporučuje respektovat formy domácího násilí, znalost identifikačních znaků a jejich zaznamenání do dokumentace ve všech specializacích, vyzývá ke spolupráci se všemi odborníky, připomíná oznamovací povinnost a povinné vzdělávání v této oblasti.

V České republice reagovalo Ministerstvo zdravotnictví (2016) na výše zmíněné stanovisko Světové zdravotnické organizace a dále na reakce veřejnosti vydáním základních pokynů pro lékaře, kteří se s příznaky domácího násilí při ošetřování osob ohrožených domácím násilím, setkají. Ve Věstníku č. 3/2008 Ministerstvo zdravotnictví uvedlo základní pokyny, jak postupovat při podezření na syndrom CAN. Mezi znaky, které u lékaře mohou vyvolat podezření, patří časté změny ošetřujícího pediatra, jak rodiče objasňují akutní i zhojená poranění, jizvy. Z trestního zákoníku (§§ 367, 368) a zákona o Sociálně-právní ochraně dětí (§ 10) vyplývá zdravotnickým zařízením **oznamovací povinnost v případech podezření na týrání, zneužívání a zanedbávání**. U dětí

v případech podezření na týrání, zjištěné objektivní i subjektivní údaje a místo, kde se dítě zdržuje, lékař oznamuje Orgánům sociálně-právní ochrany dětí a dále státnímu zástupci nebo policii. Zdravotnická dokumentace, kterou lékař zpracuje, slouží jako podklad při vyšetřování a zákonným zástupcům lékař zamezí možnost seznámení. Dále Ministerstvo zdravotnictví ve Věstníku č. 6/2008 vydalo metodické pokyny pro lékaře, kteří poskytují ošetření osobám ohroženým domácím násilím. K doporučením pro lékaře patří vést rozhovor s ohroženou osobou bez přítomnosti dalších osob, pokládat přímé otázky na způsobená zranění, předávat kontakty na specializované organizace, provádět záznamy do zdravotnické dokumentace včetně fotodokumentace. Lékař může na požádání osoby vyplnit formulář „Hlášení o úrazu nebo jiném poškození zdraví“ pro pojišťovnu. Oznamovací povinnost se v tomto případě neprovádí, týká se pouze týrání svěřené osoby.

T. Cimrmannová (a kol., 2013) uvádí, že při ošetření osoby v lékařské ordinaci, může hrozit sekundární viktimizace. Může k ní docházet v případech, kdy lékař zlehčuje zranění, neprojevuje zájem o stav ohrožené osoby, ponižuje ji. V případech domácího násilí lékařovo nedbalé jednání vede k neinformovanosti ohrožené osoby o možnostech řešení situace. Z takové jednání lékaře vyplývá riziko, že ohrožená osoba, která se odváží situaci řešit a je lékařem odmítnuta, nemusí už o další pomoc žádat. Proto je ze strany lékaře nezbytná citlivá komunikace s ohroženou osobou, nabídka potřebných informací a kontaktů, emoční podpora. V případech ohrožení dítěte nebo osoby svěřené do péče by měl být lékař ještě aktivnější, zejména bezodkladně zajistit bezpečí dítěte splněním oznamovací povinnosti. Pokud je ale osoba zletilá, jakýkoliv zákrok v medicíně dle Úmluvy o lidských právech a biomedicíně (č. 96/2007 Sb.) lze provést, pokud osoba předem poskytla svobodný a informovaný souhlas. Lékař má za povinnost pacienta poučit o povaze zdravotního problému a v případě, že jím trpí následkem opakovaných zranění, do informovaného souhlasu zahrnout poučení o následcích domácího násilí. Ohrožená osoba má přes navrhovaná opatření právo na odmítnutí nabízené pomoci.

J. Voňková (a kol., 2009) shrnuje **základní zásady komunikace lékaře:**

- citlivým přístupem projevit zájem o situaci pacienta;
- poskytnout základní poradenství;
- situaci nezlehčovat, ani nevzbuzovat pocity viny;
- povzbudit aktivitu pacienta a dát mu naději;
- všimnout si pacientů oslabených, tj. dětí, seniorů, osob s postižením;
- plnit oznamovací povinnost uloženou zákonem.

3.6 Psychologické aspekty

Projevy ekonomických i zdravotních dopadů vzniklých v důsledku domácího násilí jsou zpravidla zjevné. Pro oběť domácího násilí i její blízké okolí, jsou velmi závažné, protože mají vliv na další život oběti. Podle mého názoru nelze podceňovat ani závažnost psychických následků. Tyto projevy nebývají vždy zjevné a okolím oběti nebývají považovány vždy za závažné. A pokud ano, pak hlavně v době po odhalení domácího násilí a bezprostředně poté. Později je snaha osob z okolí oběti o návrat do běžného života, bezprostřední nebezpečí oběti nehrozí, je potřeba zapomenout a soustředit se na přítomnost a budoucnost. A právě toto zdánlivě klidné období, kdy by oběť již neměla být obětí, ale žít novým životem, zbavit se myšlenek na traumatizující prožité události, je pro oběť nebezpečná. S odstupem času a bez bezprostředního ohrožení, se začnou znovu objevovat prožitky, oběť podrobně přemýšlí o všem a uvědomuje si zpětně, co prožila. Přemýšlí o svých chybách, o tom, jaké nepříjemnosti způsobila svému okolí, o své vině, o neschopnosti postavit se na vlastní nohy, zapojit se do života, rozhodnout se ke změně a využít nové příležitosti. Pokud v takové situaci zůstane osamocena, její psychický stav se může zhoršovat a v některých případech vyústit i v sebevražedné pokusy. Právě proto považují psychický stav oběti v pozdějším období života oběti domácího násilí za velmi závažný a rozhodně by neměl být podceňován. Je to právě psychika, která ovlivňuje chování a jednání jedince, a to se týká i vyrovnání se s nepříznivou ekonomickou a zdravotní situací v jaké se oběť v důsledku domácího násilí může ocitnout. Psychický stav oběti ovlivní vůli chtít jednat, například hledat možnost pracovního uplatnění, zjistit si, na které dávky má nárok, na koho a kam se obrátit o radu a pomoc, chtít a mít vůli uzdravit se, při léčení spolupracovat atd.

A. Budínová (2012, s. 15) označuje následky dlouhodobého a opakovaného týrání jako „**syndrom týrané oběti**“. Projevuje se pocity viny, bezmoci a zmatku, sebeobviňováním, ztrátou životních iluzí, frustrací, depresí, popíráním situace. A. Budínová (2012) uvádí, že pojem byl do literatury zaveden v souvislosti se zkoumáním týrání žen v 80. letech 20. století. Častěji se proto také užívá „**syndrom týrané ženy**“, který zahrnuje různé projevy: posttraumatickou stresovou poruchu, naučenou bezmocnost, sebezničující reakce a stockholmský syndrom. Při **naučené bezmocnosti** dochází u oběti ke snížení sebevědomí, je neschopna posoudit, zda je chování násilníka normální a zda má vyhledat pomoc. U sebezničujících reakcí oběť popírá pravost zranění a odmítá pomoc.

Důsledky domácího násilí, které se odrážejí v dalším sociálním životě oběti, jsou problémem veřejného zdraví ve velkém rozsahu na celém světě. Podle Národní politiky pro integrovanou pozornost zdraví žen (Silval a kol., 2015) trpí ženy větší náchylností ke zdravotním problémům, a proto je u nich potřeba věnovat se kontrole a boji proti fyzickému i psychickému onemocnění výrazněji. Mezi nejčastějšími chorobami, které byly v této souvislosti ženami uváděny, byly bolesti hlavy, pocity nejistoty, deprese a stres, nevolnosti, celková nespokojenost se svým tělem a sexuálním životem, potíže v mezilidských vztazích, zejména při navazování vztahů nových. Objevují se příznaky posttraumatické stresové poruchy, například mrazení, zvýšená bdělost, nadměrná pozornost. Více než biologické předpoklady zde hrají roli genderové nerovnosti. V různých typech společností a tedy s různou kulturou, je často žena vnímána jako méněcenná a podceňovaná mužem, který si tak potvrzuje a zajišťuje svoji moc nad ženou. Proto S. Silval (a kol., 2015) na základě zjištěných poznatků uvádí, že je nutné rozšíření zjištěných informací v rámci odborné přípravy pracovníků zdravotnických služeb tak, aby byly ženy z jejich strany podporovány a citlivě vnímány. Dále je nutné prostřednictvím všech institucí, prostřednictvím kterých probíhá socializace, a to rodiny, církve, školy a státu, posilovat postavení žen ve společnosti, usilovat o genderovou emancipaci a ovlivňovat všeobecné mínění o ženách a násilí na nich páchané zveřejňovat.

Další příznaky **posttraumatické stresové poruchy**, která se objevuje u zvláště závažných dopadů trestných činů na oběti ihned po prožití krize, anebo po uplynutí určité doby, popisuje L. Čírtková (Vitoušová a kol., 2007). Jde o poruchy chování a prožívání včetně dalších projevů, např. poruchy spánku, nevolnost, třes. V případě, že se příznaky objeví po několika měsících nebo dokonce letech od traumatizující události, jedná se o tzv. zpožděnou (odloženou) posttraumatickou stresovou poruchu (dále jen „PTSP“). Poprvé se pojem objevil v 19. stol. v USA, kde byla PTSP oficiálně zařazena mezi psychiatrické poruchy a nemoci. O něco později PTSP do diagnostického systému Mezinárodní klasifikace nemocí zařadily také evropské země. V ČR vstoupila v r. 1993 v platnost Mezinárodní klasifikace nemocí včetně PTSP. Níže uvedené příznaky vedou k rozpoznání PTPS (Čírtková, Vitoušová a kol., 2007, s. 33) :

„existence traumatické události“;

„znovuprožívání traumatické události“ – vybavení vzpomínek, tíživé sny, psychická bolest;

„nápadné vyhýbání se podnětům souvisejícím s traumatickou událostí“ – činnostem včetně zájmových, izolace a odcizení, ztráta budoucí perspektivy;

„přetrvávání příznaků zvýšené aktivační hladiny“ – poruchy koncentrace, spánku, podrážděnost, nepřiměřené reakce.

V případě, že příznaky přetrvávají více než měsíc, vážně ohrozí jedince v profesním i soukromém životě, proto je vhodná psychologická intervence.

B. Marvánová-Vargová (Pokorná, Toufarová, 2008) uvádí charakteristiku týrané ženy, která věří ve svoji vinu a zodpovědnost za násilí, bojí se o život svůj nebo o život svých dětí a věří, že pachatel domácího násilí je všudypřítomný. Tento syndrom je označován jako **syndrom týrané ženy**. U týrané ženy se syndrom může projevovat např. poruchami příjmu potravy, izolací od okolí, různými druhy bolesti, depresemi. Oběť prochází postupně čtyřmi fázemi. První fáze je popření, kdy oběť popírá násilný vztah, omlouvá pachatelovo chování a věří, že se nebude opakovat. Ve druhé fázi oběť cítí vinu za vzniklou situaci, protože neplní partnerovo očekávání. Teprve ve třetí fázi si oběť uvědomuje, že násilí nepatří do partnerského vztahu, nepocituje vinu, ale stále věří, že situaci vyřeší. V poslední čtvrté fázi oběť pachatele opouští a začíná nový život bez násilí.

M. Vágnerová (2004, s. 640) u syndromu týrané ženy upozorňuje na zvýšené riziko „reviktimizace“ u oběti vystavené dlouhodobému týrání. Týraná žena si zafixuje negativní sebehodnocení, její chování je ponižující vůči ostatním, je nejistá, přesvědčená o své neschopnosti, stává se otupělou, ztrácí víru ve změnu situace a rezignuje. Z těchto důvodů se mohou ostatní lidé chovat k týrané ženě bezohledně. U týrané ženy převažuje negativní očekávání, je podezřivá, v situacích, kdy je jí nabízena pomoc je ostražitá a nedůvěřivá vůči svému okolí. Současně týraná žena nedokáže jednat spontánně. Je ochromena strachem, vyhýbá se kontaktu s lidmi, v běžných životních situacích není schopna reagovat, je neschopna prosazovat svoje práva. Naopak se podřizuje druhým lidem a chce všem za každou cenu všem vyhovět.

Další možné poruchy psychiky uvádí L. Čírtková (Vitoušová a kol., 2007). Pro **Stockholmský syndrom** je charakteristickým znakem vztah mezi únoscem a zajatcem, který je ohrožen na životě. Stockholmský syndrom se neprojeví u všech obětí, pouze u těch, které jsou ohroženy na životě a ponechány zcela na vůli násilníka. Podmínky k rozvoji zmíněného syndromu popisuje J. Levová (a kol., 2010, s. 48): oběť je ohrožena na životě a je přesvědčena o nemožnosti úniku z ohrožující situace, žije v izolaci a typická je její náklonnost k násilníkovi.

U dítěte, které se stává obětí násilí, se projevené následky označují jako **syndrom týraného a zneužívaného dítěte**. Poškození může být různého charakteru. Nejzávažnější jsou pro dítě psychické následky. L. Čírtková (Vitoušová, 2007, s. 39-40) popisuje čtyři dimenze:

„traumatická, zraňující sexualizace“ – důsledkem sexuálního zneužívání dítěte je vyhýbání se sexuálními kontaktům, předčasná sexuální vyzrálost, promiskuita, prostituce, agresivní projevy v sexuální oblasti;

„pocity zrady“ – dítě vnímá dospělého jako ochránce, namísto toho jej zneužíváním zradil. Důsledkem může být ztráta důvěry, sklon k závislosti na druhých, lhostejnost, především v dospělosti, k blízkému okolí a bezohledné využívání, role oběti se v dospělosti mění v roli pachatele, anebo zůstane obětí i v dospělosti;

„bezmocnost“ – neschopnost dítěte podniknout něco proti násilníkovi, důsledkem bývají např. útoky, deprese, poruchy příjmu potravy, v dospělosti porušování norem a problémy v osobním i pracovním životě, znovu je zde předpoklad, že se z dítěte v dospělosti stane zneuživatel;

„stigmatizace, snížené sebevědomí“ – výčitky dítěte, že strpělo násilné chování dospělého, uvědomuje si odlišnost od okolí, vnímá se jako zkažené, důsledkem může být sebepoškozování, izolace, alkoholismus, drogy, sebevražedné sklony.

Za velmi závažné následky násilí na prožívání dětství a budoucí život, považuje také E. Vaníčková (1999). Uvádí, že dlouhodobé následky fyzického a psychického násilí na dítěti páchaného ve vlastní rodině vede k poškození jeho zdraví a s největší pravděpodobností přetrvává i v dospělém věku. Následky týrání převažují zejména v oblasti sociální. Už v dětském věku u dětí týraných bývá diagnostikováno psychosociální onemocnění. Děti se zkušenostmi krutého zacházení v dětství, mívají velmi často poškozené zdraví, v dospělosti obtížně zvládají zátěžové situace, bývají úzkostné, depresivní. Velmi špatně navazují vztahy, dochází ke ztížení společenského uplatnění a následnému úniku k alkoholu nebo drogám a promiskuitě. Po založení vlastní rodiny se stejně chovají ke svým dětem a předávají tak násilné vzorce chování.

A. Buskotte (2008) připomíná také děti, které sice nejsou přímou obětí týrání, ale jsou pouhými pozorovateli násilí mezi rodiči. Je mylné se domnívat, že dítě trpí jenom, pokud je samo obětí a je týráno fyzicky. Psychická zátěž, které je vystaveno, je pro ně velice náročná a velmi obtížně se s ní může vypořádat, pochopit ji. Navíc násilné chování jednoho z rodičů na druhém dítěti nahání strach, bere pocit jistoty a bezpečí, přestože samo

není přímou obětí násilí. Děti jsou deprimované, ustrašené, jiné vykazují nepřiměřené agresivní chování vůči sourozencům nebo spolužákům. Mnoho dětí trpí nespavostí, ztrácí pozornost, dochází ke zhoršení školních výsledků. U dětí navíc nejde jen o vyrovnání se ze situací emocionálně, ale i mentálně, porozumět situaci, pochopit ji vzhledem ke svému věku. Řada z nich často dospěje k názoru, že za násilí mezi rodiči nesou vinu ony samy, protože nesplnily některou ze svých povinností, nejčastěji školní.

3.7 Právní aspekty

Základem každé intervence v případech domácího násilí je ochrana oběti. Legislativní opatření a možnosti právní ochrany významným způsobem ovlivňují efektivnost prevence a pomoc a ochranu osobě ohrožené domácím násilím. V České republice, kde pojmenování tohoto závažného celospolečenského problému zcela chybělo, se na zavedení pojmu domácí násilí podílely nestátní neziskové organizace, které se začaly od počátku 90. let 20. století tímto problémem zabývat. Právní systém současně upravuje trestní postih pachatelů domácího násilí. Průlomem v legislativě týkající se přímo problematiky domácího násilí se stala nová skutková podstata trestného činu "týrání osoby žijící ve společném obydlí" zakotvená v trestním zákoně. Protože ustanovení nebylo dostačující, posílením bylo schválení zákona na ochranu před domácím násilím, který vymezil institut „vykázání ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj“, obdobně institut vykázání upravuje zákon O policii ČR. Právní úprava jednotlivých aspektů domácího násilí se odvíjí od právních norem nejvyšší právní síly, a to Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod (zákony č. 1/1993 Sb. a č. 2/1993 Sb.).

Následuje výčet zákonů a nejdůležitějších ustanovení, která se domácího násilí týkají ve vztahu k oběti i k pachateli:

zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod zaručuje základní lidská práva a svobody, a to právo na život a jeho ochranu (čl. 6), nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, zákaz mučení, krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu (čl. 7), zaručení osobní svobody (čl. 8), právo na lidskou důstojnost (čl. 10);

zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Jedná se zejména o Zákon o Policii České republiky, kdy byl doplněn velmi důležitý právní institut, tzv. „vykázání“. Umožňuje policistům dočasně vykázat násilnou osobu z obydlí, které obývá společně s obětí, a zakázat jí vstup do vymezených prostor;

zákon č. 273/2008 Sb., o policii České republiky umožňuje policistům zajistit osobu, která svým jednáním bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví jiných osob na dobu 24 hodin (§ 26) a dále oprávnění ke vstupu do obydlí, hrozí-li nebezpečí z prodlení nebo by mohlo dojít k ohrožení života anebo zdraví (§ 40). Policista může podle §§ 44-47 vykázat podezřelou osobu na deset dnů ze společného obydlí nebo z bezprostředního okolí. Takto lze jednat i v nepřítomnosti podezřelého. Policie tak může učinit, pokud je pravděpodobné, že se podezřelá osoba dopustí útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo se dopustí zvlášť závažného útoku proti lidské důstojnosti. Dobu vykázání nelze zkrátit, a to ani se souhlasem ohrožené osoby; přehled počtu vykázání Policií ČR v jednotlivých krajích v roce 2015 - viz.příloha C;

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, opravňuje účastníka soudního řízení, aby byl osvobozen od soudních poplatků v případech, kdy má nedostatek finančních prostředků a špatnou sociální situaci a za podmínky, že nejde o svévolné a bezúspěšné uplatňování práva (§ 138). Oběť může za těchto podmínek požádat o stanovení právního zástupce, a to i v případě, je-li to nutné z důvodu ochrany jejích zájmů (§ 30). Před zahájením řízení může předseda senátu nařídit předběžné opatření, je-li třeba, aby byly prozatímne upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen (§ 74);

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním ukládá státním orgánům, právníkům a fyzickým osobám povinnost oznámit státnímu zástupci nebo policejním orgánům, pokud mají podezření, že byl spáchán trestný čin (§ 8). Poškozený má podle tohoto zákona nárok na náhradu škody obviněným (§ 43);

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, vymezuje trestné činy, které mohou být páčány v souvislosti s domácím násilím. Jedná se o trestný čin Vražda (§ 140), Zabití (§ 141), Těžké ublížení na zdraví (§ 145), Ublížení na zdraví (§ 146), Zbavení osobní svobody (§ 170), Omezování osobní svobody (§ 171), Vydírání (§ 175), Útisk (§ 177), Porušování domovní svobody (§ 178), Znásilnění (§ 185), Sexuální nátlak (§ 186), Pohlavní zneužití (§ 187), Opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195), Zanedbání povinné výživy (§ 196), Týrání svěřené osoby (§ 198), Ohrožování výchovy dítěte (§ 201), Svádění k pohlavnímu styku (§ 202), Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (§ 352), Nebezpečné vyhrožování (§ 353), Nebezpečné pronásledování (§ 354). **Týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199)**, kdy může být pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta. U zvlášť surových činů nebo spáchaných trýznivým způsobem, které způsobí těžkou újmu na zdraví anebo spáchaných na více než dvou osobách, nebo

páchaných po delší dobu, může být pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let. Pokud pachatel způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt, trest odnětí svobody se pohybuje od pěti do dvanácti let;

zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích označuje jako nejčastějšími přestupky, se kterými se můžeme setkat v situacích domácího násilí, přestupky proti veřejnému pořádku (§ 47) a přestupky proti občanskému soužití (§ 49), které zahrnutí ublížení na cti, ublížení na zdraví z nedbalosti, vyhrožování újmou na zdraví, drobné ublížení na zdraví, schválnosti nebo jiné hrubé jednání, kdy pachateli může být uložena pokuta a v některých případech i zákaz pobytu;

zákon č. 89/2012, občanský zákoník, který nabyl účinnosti 1. ledna 2014, obsahuje zvláštní ustanovení proti domácímu násilí. V případě, že další společné bydlení manželů v domě, či bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet. Stejně se postupuje i v případě, že se jedná o manžele rozvedené, jakož i v případě, kdy manželé nebo rozvedení manželé bydlí společně jinde než v rodinné domácnosti. Omezení nebo vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet, určí soud nejdéle na dobu šesti měsíců, ale rozhodnout může znovu, jsou-li k tomu zvlášť závažné důvody (§§ 751, 752). Nový občanský zákoník dává právo každé jiné osobě, která žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely v rodinné domácnosti, ochrana proti domácímu násilí (§ 753);

zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Sociálně právní ochrana dětí se zaměřuje mimo jiné na děti, na kterých byl spáchán čin ohrožující jejich život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo je podezření ze spáchání takového činu, dále na děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu (§ 6). Samo dítě má právo orgány sociálně-právní ochrany nebo jiné státní orgány požádat o pomoc při ochraně svého života a dalších práv, a to i bez vědomí rodičů nebo jiných osob, kterým bylo svěřeno do péče (§ 8);

zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Na základě doručení rozhodnutí o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí podle zákona O Policii ČR, ukládá zákon intervenčnímu centru nabídnout pomoc osobě ohrožené domácím násilím. Tato pomoc spočívá v poskytnutí sociálně terapeutické činnosti, pomoci při uplatňování práv,

oprávněných zájmů ohrožené osoby a při obstarávání osobních záležitostí. Vedle těchto činností poskytuje intervenční centrum také ubytování, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy. Sociální služby poskytované intervenčním centrem mají charakter služby ambulantní, terénní nebo pobytové. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta také na žádost osoby ohrožené domácím násilím nebo osoby obývající s ní společné obydlí. Součástí služby je spolupráce a vzájemná informovanost mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, Policií ČR, obecní policií a dalšími orgány veřejné správy (§ 60a). Mezi další služby sociální prevence podle zákona, které mimo jiné pomáhají osobám v krizové životní situaci nebo osobám, jejich práva jsou ohrožena trestnou činností jiné fyzické osoby, patří telefonická krizová pomoc (§ 55), krizová pomoc (§ 60), nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (§ 62), sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65). Všechny tyto služby jsou poskytovány bezplatně (§ 72).

Služby sociálního poradenství zahrnují základní nebo odborné sociální poradenství (§ 37) poskytováno bezplatně. Základní sociální poradenství je poskytováno u všech druhů sociálních služeb. Osobám jsou poskytovány informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Odborné sociální poradenství se zaměřuje na jednotlivé skupiny osob a je poskytováno v poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí, v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory.

zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Probačí se rozumí vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. Mediací se rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. Probační a mediační služba současně pomáhá při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem. Dále se podílí na prevenci trestné činnosti. Probační a mediační služba při výkonu své působnosti úzce spolupracuje mimo jiné s orgány sociálně-právní ochrany dětí (Portál Veřejné správy, 2005).

SHRNUTÍ

Při práci s obětí a pachatelem domácího násilí spolupracují státní orgány a instituce, nestátní neziskové organizace a další organizace a jednotlivci. Výchova a vliv vychovatelů v dětství je důležitým nástrojem, který ovlivní budoucí život dítěte ve vztahu k propuknutí nebo potlačení projevů domácího násilí. Významnou součástí je výchova k toleranci a pochopení v rámci soužití různých kultur ve společnosti, odpovědnost při každodenním rozhodování v běžných životních situacích, prosociální chování vůči osobám v našem okolí, péče o lidské vztahy a učení se ovládat svoje city.

Součástí prevence domácího násilí je budování sítě podpůrných vztahů. Sociální služby poskytované prostřednictvím sociálních pracovníků jsou významnou pomocí osamělým rodičům v péči o děti. Sociální dávky poskytované státem zajišťují osamělým rodičům ohrožených chudobou překlenutí doby finanční tísně. Krizová intervence poskytuje ohroženým osobám informace a pomoc k řešení jejich ohrožující životní situace ve formě distanční nebo prezenční, zahrnuje služby terénní, ambulantní a pobytové. Důležitým prostředkem krizové intervence je rozhovor a pozorování vnějších projevů, naslouchání a empatie. Cílem krizové intervence je pomoci ohrožené osobě zvládnout životu ohrožující situaci a pomoci najít řešení. V každém kraji jsou zřizována intervenční centra.

Součástí práce s pachateli domácího násilí jsou psychoterapeutické programy pro násilné osoby. Nezbytným předpokladem účinnosti terapie je spolupráce pachatele. Zdravotní následky způsobené týráním v případech domácího násilí, mohou negativně ovlivnit budoucí pracovní a soukromý život oběti. Postup zdravotníků při setkání s obětí domácího násilí je upraven metodickým pokynem, při podezření na týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte plní zákonem stanovenou oznamovací povinnost. Psychické následky týrané oběti se mohou projevit v období, kdy je oběť již v bezpečí a začíná žít nový život. O to více jsou nebezpečnější a nelze je podceňovat. Nejtypičtější užívaná odborná označení jsou „syndrom týrané oběti“, „posttraumatická stresová porucha“, „Stockholmský syndrom“ a „syndrom týraného a zneužívaného dítěte“.

Důležitým právním institutem na ochranu před domácím násilím je „vykázání osoby ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj“. Mezi nejdůležitější zákony, které upravují domácí násilí, patří zákon O policii ČR, Trestní zákoník, Trestní řád, Občanský zákoník, zákon O sociálně právní ochraně dětí, zákon O sociálních službách, zákon O probační a mediační službě a Listina základních práv a svobod.

4 Projekt a výsledek empirického šetření

4.1 Cíle práce a stanovení hypotéz

Stanovení cíle práce vychází ze zpracování odborné literatury v kapitolách 1 až 3. Domácí násilí je celosvětový problém. Týrání blízké osoby může postihnout kohokoliv, osoby závislé z důvodu ekonomického, zdravotního, sociálního, ale i osoby úspěšné v pracovním a osobním životě, a to bez rozdílu věku, pohlaví a sociálního postavení. Zásadní vliv na vznik domácího násilí má výchova v dětství. Příčiny vzniku domácího násilí souvisí s povahovými vlastnostmi, různými druhy závislostí, výchovou pachatele. Následky pro oběť domácího násilí se projeví v oblasti psychické, zdravotní, sociální i ekonomické. Legislativní opatření v oblasti práva a spolupráce státních orgánů, institucí a dalších subjektů i jednotlivců jsou nezbytná pro prevenci a řešení domácího násilí. Zveřejňování informací o formách, opatřeních, možnostech pomoci v oblasti psychologické, sociální, ekonomické a právní v souvislosti s domácím násilím je pro širokou veřejnost nezbytnou součástí prevence.

Cílem práce je zjistit povědomost o problematice domácího násilí u obyvatel Jihočeského regionu a na základě zjištěných skutečností prozkoumat a popsat sociální, zdravotní, psychologické a právní aspekty problematiky domácího násilí. K tomu byly stanoveny následující dílčí cíle:

1. Zjistit, zda obyvatelé Jihočeského regionu dokážou rozpoznat příznaky domácího násilí.
2. Zjistit, zda jsou obyvatelé Jihočeského regionu informováni o možnostech prevence domácího násilí.
3. Zjistit, zda ke vzniku domácího násilí přispívají agresivní vzorce chování získané v původní rodině.
4. Zjistit, zda oběti domácího násilí se stává osoba závislá na pachateli.

Na základě výše uvedených cílů byly formulovány následující hypotézy:

Hypotéza č. 1

Obyvatelé Jihočeského regionu dokážou rozpoznat příznaky domácího násilí ve svém okolí.

Jednotlivé druhy domácího násilí jsem podrobně zmínila v teoretické části v kapitole 1.3 Formy a cyklus domácího násilí. Připomenu základní druhy domácího násilí: fyzické, psychické, sexuální a ekonomické. Citové týrání, mezi které patří například patří

zastařování, zlehčování, popírání a obviňování, izolace, nátlak a výhrůžky, využívání dětí, a dále ekonomické týrání, jsou méně viditelné, bez ran, modřin, zranění a v mnoha případech i těžko prokazatelné, ale i rozpoznatelné. Při formulaci hypotézy jsem vycházela z odborné literatury. Conwayová (2007) uvádí, že dlouhodobé citové týrání se sice obejde bez zdravotnického ošetření, ale zanechává skryté rány, jejichž následkem může být změna osobnosti oběti a ta trpí celá léta v době po skončení týrání.

Hypotéza č. 2

Obyvatelé Jihočeského regionu nejsou informováni o možnostech prevence domácího násilí.

Obětí domácího násilí se může v průběhu života stát každý z nás, anebo se ve své blízkosti s projevem týrání v různé formě setkat. Proto je důležité a nezbytné vědět a znát, jak se účinně bránit nebo jak pomoci oběti domácího násilí, tedy kam a na koho se o pomoc obrátit. Problematika domácího násilí je řešena na úrovni státu, je zakotvena v legislativě, zabývá se jí řada ministerstev. Ne každý má odvalu, a i z důvodu pochybností o míře závažnosti konkrétního případu, obrátit se na Policii ČR. S důvěrou se v takových případech, a to i anonymně, obrací oběť, anebo osoba z její blízkosti, právě na spolky a nevládní organizace, které se v rámci své činnosti domácím násilím zabývají. Jsou jimi různé druhy poraden, telefonické linky důvěry, azylové domy, krizová centra, známé pro svou dlouholetou činnost pomáhající organizace například Bílý kruh bezpečí, ROSA, Spondea, Acorus, ProFem, Charita a celá řada dalších.

Při formulaci hypotézy jsem vycházela z odborné literatury a z vyjádření jedné z nejnámějších organizací, která se domácím násilím dlouhodobě zabývá, Bílého kruhu bezpečí. Conwayová uvádí (2007) řadu pomáhajících organizací, které se od roku 1989 snažily přesvědčit zákonodárce, že domácí násilí je specifické protiprávní jednání a nestačí pouze obecné zákazy a tresty, a iniciovala tak nezbytnou speciální právní úpravu. Také Čírtková (2008) zdůrazňuje důležitost včasného odhalení rizikových faktorů, které předpovídají následné vyústění v cílený útok agresora. Uvádí, že úmyslná a cílená agrese je výsledkem myšlení a chování potencionálního pachatele násilí, které je možné diagnostikovat. Pokud je hrozba včas zachycena, lze agresivnímu chování předejít, a tak zabránit závažným zločinům. Závisí však na správném vyhodnocení a posouzení. Proto za klíčové považuje osvětu, prevenci různých konkrétních podob násilí a možnosti pomoci potencionálnímu pachateli násilí.

Osvětovou činnost považuje za nesmírně cennou Bílý kruh bezpečí, jedna z nejznámějších organizací (zapsaný spolek, v letech 1991 – 2014 občanské sdružení), která již 24 let poskytuje pomoc obětem domácího násilí. Na svých webových stránkách, bezplatných krizových linkách, v poradnách, poskytuje nepřetržitou pomoc nejen obětem, ale všem občanům, kteří se pro radu a pomoc obracejí.

Hypotéza č. 3

Vznik domácího násilí je determinován agresivními vzorci chování získanými v původní rodině pachatele.

K této hypotéze bude provedeno ověření, zda je závislost mezi původní (nukleární) rodinou pachatele domácího násilí, kde v dětství zažil buď osobně, tedy byl obětí týrání ze strany blízkých osob, anebo byl přímým účastníkem týrání blízké osoby, a aktuálním stavem, kdy se sám stává pachatelem týrání ve své vlastní (prokreační) rodině. Bude potvrzeno, že agresivní vzorce chování jsou považovány za příčinu vzniku domácího násilí, v opačném případě potvrzeno nebude.

Při formulaci této hypotézy jsem vycházela opět z odborného textu Čírtkové (2008). Čírtková uvádí, že v konkrétních případech může být příčinou domácího násilí i agresivní chování v původní rodině. Jde ale pouze o ovlivnění v době vzniku domácího násilí, může být startérem jednotlivých incidentů, není však rozhodující. Za mnohem závažnější příčinu vzniku agresivního chování pachatele Čírtková (2008) považuje poruchu osobnosti, kombinovanou například s různým typem závislosti, antisociálními sklony i mimo rodinu apod. Naopak Conwayová (2007) uvádí, že dítě, které v dětství zažije nebo je svědkem domácího násilí, považuje takové chování za běžnou součást rodinného života a stane se samo agresorem. Chování dětí se formuje podle vzoru jejich rodičů.

Hypotéza č. 4

Oběti domácího násilí se stává osoba závislá na pachateli.

V současné době může domácí násilí postihnout kteréhokoliv člena domácnosti, ženy, muže, děti, seniory, osoby mentálně či zdravotně handicapované. Domácí násilí má různé podoby a vzniká z různých příčin. I tuto hypotézu jsem zformulovala na základě vyjádření několika autorek odborné literatury. Vyjádřením „oběť domácího násilí“ jsme si převážně představili ženu. Po zavedení legislativy, která se přímo dotýká výše uvedeného problému a z pohledu praktiků, kteří jsou s týranými osobami v přímém kontaktu, není toto vyjádření zcela jednoznačné, uvádí Čírtková (2008). Nesčetně případů bití, pohlavního zneužívání a dalších forem týrání z okruhu nejbližších rodinných příslušníků dokládá páchané násilí na

dětech (Vykopalová, 2001). Ženy bývají často na muži finančně závislé, zejména v době mateřské dovolené, mnoho žen má pocit, že nemá kam z násilnického vztahu odejít, najít nový domov sobě a dětem, zaměstnání (Conwayová, 2007).

Ale je zde i opačné postavení ženy vs. muži. V minulosti bylo jen těžko uvěřitelné, že oběti násilí se může stát rovněž muž a pachatelem žena. Předpokládalo se, že žena vzhledem ke své síle a obrazu ženy ve společnosti jako slabé oběti, která potřebuje pomoc, není schopna týrat muže. Nebralo se v úvahu stáří muže, jeho povaha, podlomené zdraví a další příčiny, kdy je muž na péči a pomoci ze strany ženy závislý, a to může vést ke snaze ženy získat převahu, získat kontrolu nad mužem, potlačit jeho sebeúctu. A v neposlední řadě, nejde jen o fyzické týrání, ale i psychické, tj. zesměšňování, ponižování (Conwayová, 2007). K dalším způsobům násilného chování patří chování vůči seniorům, neposkytnutí pomoci, záměrné zanedbávání péče o nemocného či nepohyblivého seniora (Vykopalová, 2001). Typickým způsobem týrání není pouze fyzické napadání seniora, ale i sociální izolace a zneužívání majetku a finančních zdrojů. Na zhoršení situace mají vliv mezigenerační problémy, vztahy mezi prarodiči a vnoučaty. V neposlední řadě se jedná rovněž o závislost osob s fyzickou či mentální indispozicí. Často bývá pro postižené osoby rodina jediným spojovacím článkem s okolím, se společností, jsou odkázáni na péči ze strany svých blízkých. Navíc osoby s mentálním postižením bývají důvěřivé a nezkušené v lidských vztazích, dezorientované v běžném životě, neschopné se srozumitelně vyjadřovat.

4.2 Nástroje sběru dat

Pro zjišťování potřebných údajů k ověření stanovených hypotéz jsem zvolila metodu dotazníku. Tato metoda pro získávání dat je metodou frekventovanou, protože pomocí tohoto prostředku můžeme zjistit mínění lidí o jednotlivých jevech. Jednotlivé položky použité v dotazníku jsou uzavřené a polouzavřené. V úvodu dotazníku je respondentům položeno pět statistických otázek, které se vztahují k pohlaví, věku, vzdělání, ekonomické aktivitě a velikosti obce podle počtu obyvatel. Položené statistické otázky jsou podkladem pro vyhodnocení odpovědí z dotazníků podle jednotlivých skupin obyvatel a po zpracování vyplněných dotazníků vypovídají o pokrytí všech věkových kategorií obyvatel, různé úrovně dosaženého vzdělání, různých profesí a z obcí a měst různých velikostí po celém Jihočeském regionu.

Dotazník obsahuje dvacet otázek a je rozdělen do dvou částí. První část dotazníku obsahuje sedmnáct otázek, respondenti volili z určitého výčtu předem připravených odpovědí vždy

jednu odpověď. Položky polouzavřené jsou uvedeny v druhé části dotazníku, obsahují tři otázky a respondenti volí jednu nebo více odpovědí. Tento způsob dává respondentům možnost zčásti se vyjádřit dle svého uvážení, ochoty a dovednosti. Jednotlivé otázky dotazníku jsou uvedeny v příloze D. Všechny vyplněné i vyřazené dotazníky jsou uloženy u zpracovatele diplomové práce.

V diplomové práci jsem vedle dotazníkové metody použila také metodu řízeného rozhovoru z důvodu provedení kvalitativní analýzy zjištěných faktů, protože sociální pedagogika se zabývá spíše, než zjišťováním kolikrát se daný jev opakuje tím, proč k danému jevu dochází a snaží se pochopit existenci daného jevu v sociálních souvislostech. V podkapitole 4.7 jsou popsány odpovědi získané v průběhu anonymně vedených řízených rozhovorů, v přílohách E, F, G, H. jsou uvedeny otázky a odpovědi získané v průběhu vedení jednotlivých anonymně řízených rozhovorů.

4.3 Průzkumný soubor

Pro dotazníkovou metodu k získání informací bylo respondentům rozdáno 250 dotazníků. Vrátilo se vyplněných 244 dotazníků, 6 bylo vyřazeno pro neúplnost, proto nemohly být k vyhodnocení použity. Průzkumného šetření se zúčastnilo celkem 238 respondentů, z toho 113 žen a 125 mužů ve věku od 15 nad 65 let (tabulka č.1).

Tabulka č. 1: Zastoupení respondentů podle pohlaví a věku (Jihočeský region)

Věk respondentů	Počet respondentů					
	celkem	v %	z toho			
			muži	v %	ženy	v %
15 - 24	56	23,5	30	24,0	26	23,0
25 – 35	55	23,2	30	24,0	25	22,1
36 – 64	76	31,9	39	31,2	37	32,8
nad 65	51	21,4	26	20,8	25	22,1
Celkem	238	100,0	125	100,0	113	100,0

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

Dotazníky byly respondentům předány na rekvalifikačních kurzech pořádaných pro nezaměstnané evidované na úřadech práce, dále klientům domova důchodců, zaměstnavatelům budoucích zaměstnanců účastníků rekvalifikačních kurzů, studentům středních a vysokých škol a účastníkům přednášek pořádaných pro úředníky státní správy v různých obcích a městech Jihočeského regionu. Část respondentů tvořili občané náhodně oslovení rovněž v různých obcích a městech celého Jihočeského regionu (tabulka č. 2).

Tabulka č. 2: Respondenti podle velikosti místa trvalého bydliště

Trvalé bydliště podle počtu obyvatel obce	Počet respondentů					
	celkem	v %	z toho			
			muži	v %	ženy	v %
do 500	22	9,2	9	7,2	13	11,5
500 až 1 000	24	10,1	11	8,8	13	11,5
1 000 až 5 000	38	16,0	20	16	18	15,9
5 000 až 10 000	41	17,2	25	20	16	14,2
10 000 až 20 000	27	11,3	12	9,6	15	13,3
20 000 až 50 000	24	10,1	18	14,4	6	5,3
nad 50 000	62	26,1	30	24	32	28,3
Celkem	238	100,0	125	100,0	113	100,0

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

V tabulce č. 3 jsou respondenti rozdělení podle vzdělání, které uvedli při vyplnění dotazníků.

Tabulka č. 3: Respondenti podle vzdělání

Vzdělání	Počet respondentů					
	celkem	v %	z toho			
			muži	v %	ženy	v %
základní	16	6,7	8	6,4	8	7,1
vyučen/a	58	24,3	39	31,2	19	16,8
střední	108	45,4	45	36	63	55,8
VOŠ	8	3,4	2	1,6	6	5,3
vysokoškolské	48	20,2	31	24,8	17	15,0
Celkem	238	100,0	125	100,0	113	100,0

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

Údaje v tabulce č. 4 se týkají druhu ekonomické aktivity respondentů.

Tabulka č. 4: Respondenti podle druhu ekonomické aktivity

Druh ekonomické aktivity	Počet respondentů					
	celkem	v %	z toho			
			muži	v %	ženy	v %
zaměstnanec	96	40,3	53	42,4	43	38,1
podnikatel	11	4,6	4	3,2	7	6,2
nezaměstnaný	48	20,2	24	19,2	24	21,2
důchodce	48	20,2	22	17,6	26	23,0
student	34	14,3	22	17,6	12	10,6
jiné	1	0,4	0	0,0	1*	0,9
Celkem	238	100,0	125	100,0	113	100,0

* rodičovská dovolená

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

4.4 Organizace empirického šetření

Pro ověření platnosti stanovených hypotéz v podkapitole 4.1 byly stanoveny jednotlivé položky dotazníku. Otázky v dotazníku byly voleny s ohledem na věkové kategorie mladistvých od 15 let až po nejstarší občany nad 65 let věku a zformulovány byly tak, aby odpovědi směřovaly k ověření stanovených hypotéz. Před samotným provedením empirického šetření byl v měsíci září proveden předvýzkum. Dotazník byl rozdán respondentům, ženám i mužům různých věkových kategorií. Po vyplnění byl každý respondent vyzván, aby se vyjádřil, jak položeným otázkám rozuměl, co mu při vyplňování činilo potíže a jaké má další připomínky dle vlastního názoru k jednotlivým položkám dotazníku. Na základě získaných informací od respondentů byly některé položky dotazníku upraveny, a to otázky č. 2, 5, a 18. Teprve poté bylo zahájeno v měsíci říjnu a listopadu 2015 vlastní empirické šetření.

Většinu dotazníků jsem rozdala při vzdělávání uchazečů z úřadů práce, účastníkům dalšího vzdělávání a náhodně osloveným obyvatelům v rámci celého Jihočeského regionu. Před vyplněním byli respondenti poučeni na místě. Ihned po vyplnění byly dotazníky vráceny. Část dotazníků rozdali moji spolupracovníci při výuce na středních a vysokých školách a v domově důchodců. Poučení a převzetí vyplněných dotazníků provedli stejným způsobem výše uvedeným.

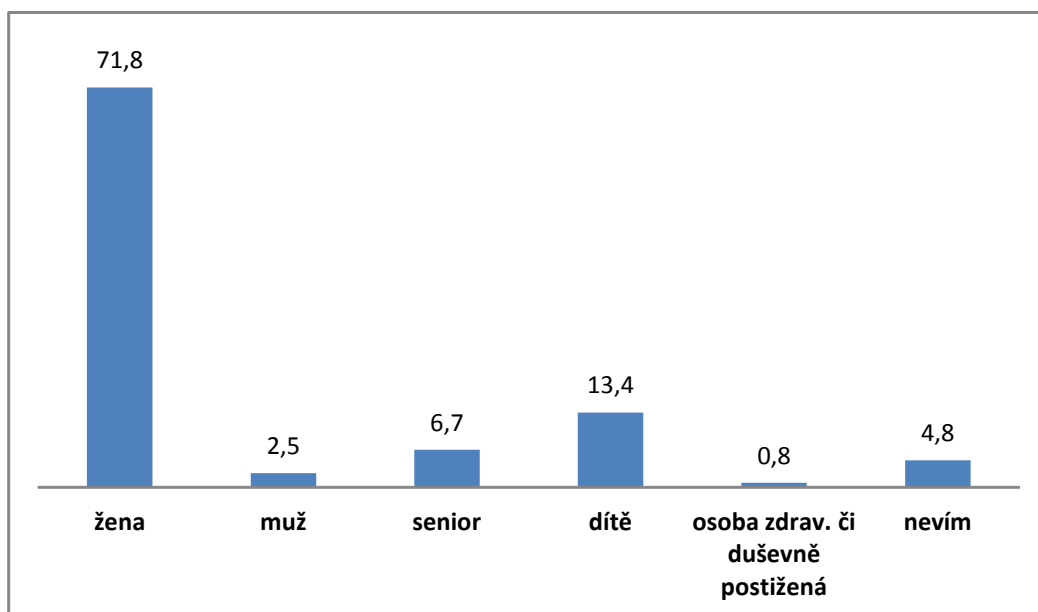
4.5 Analýza výzkumného nástroje – dotazníkové šetření

Data získaná dotazníkovou metodou byla vyhodnocena a zjištěné výsledky empirického dotazníkového šetření byly graficky znázorněny a slovně popsány. V první části dotazníku byly vyhodnoceny odpovědi na položky č. 1 až 17. Respondenti uváděli pouze jednu odpověď na každou položku dotazníku. V druhé části dotazníku byly vyhodnoceny odpovědi na položky č. 18 až 20, zde mohli respondenti volit jednu nebo více možných odpovědí.

Tabulka č. 5: otázka č. 1 Kdo je podle Vás nejčastější obětí domácího násilí?

Graf č. 1 (v %)

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
žena	71,8	171
muž	2,5	6
senior	6,7	16
dítě	13,4	32
osoba zdrav. či duševně postižená	0,8	2
nevím	4,8	11
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

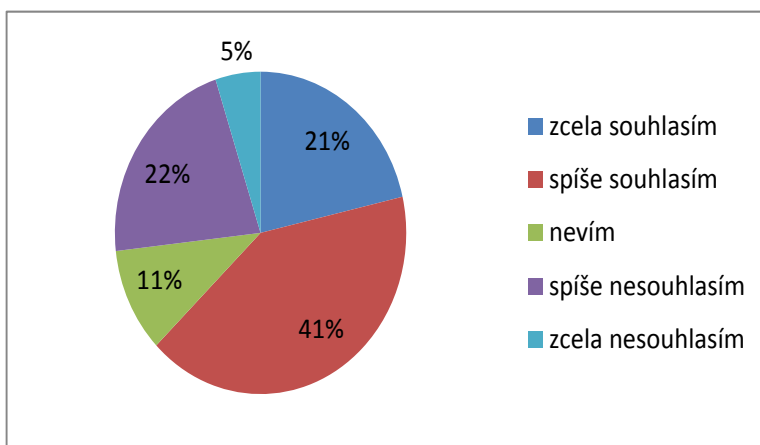
Jako nejčastější obětí domácího násilí uvedlo ženu 171 respondentů, dítě uvedlo 32 respondentů, seniora 16 respondentů, muže 6 respondentů a osobu zdravotně či duševně postiženou 2 respondenti. 11 respondentů nedokázalo určit, kdo je nejčastější obětí domácího násilí.

Z odpovědí vyplývá, že za **nejčastější obětí domácího násilí** respondenti v převážné většině považují **ženu**.

Tabulka č. 6: otázka č. 2 Zanedbávání výchovy dětí rodiči je jednou z hlavních příčin domácího násilí.

Graf č. 2

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	21,4	51
spíše souhlasím	41,3	98
nevím	10,5	25
spíše nesouhlasím	21,8	52
zcela nesouhlasím	5,0	12
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

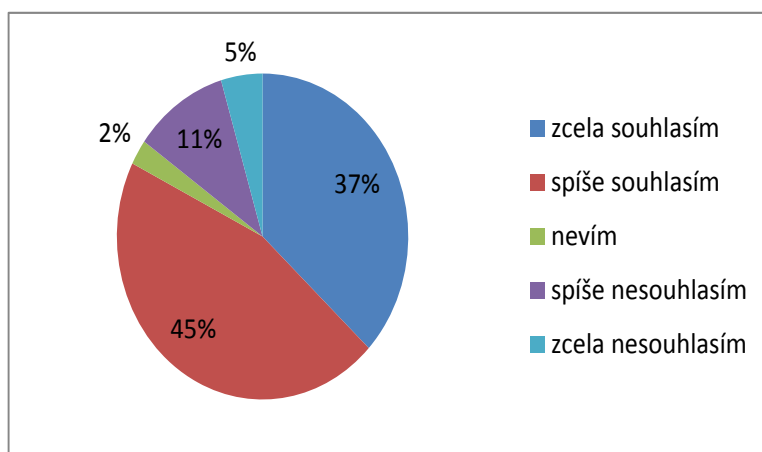
S výrokem zcela souhlasilo 51 respondentů, 98 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 52 respondentů a zcela nesouhlasilo 12 respondentů. Odpověď nevím uvedlo 25 respondentů.

Více než polovina dotázaných respondentů je názoru, že **výchova v dětství ovlivňuje** možné budoucí chování pachatele domácího násilí v dospělosti.

Tabulka č. 7: otázka č. 3 Agresivita pachatele domácího násilí vyplývá zásadně z jeho negativních povahových vlastností.

Graf č. 3

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	37,0	88
spíše souhlasím	45,4	108
nevím	2,5	6
spíše nesouhlasím	10,5	25
zcela nesouhlasím	4,6	11
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

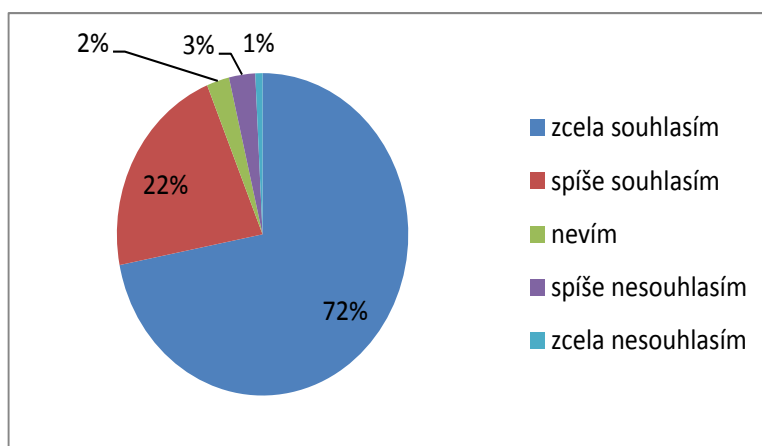
S výrokem zcela souhlasilo 88 respondentů a 108 respondentů spíše souhlasilo, naopak spíše nesouhlasilo 25 a zcela nesouhlasilo 11 respondentů. Odpověď nevím volilo 6 respondentů.

Převážná většina respondentů si myslí, že agresivita pachatele domácího násilí vyplývá z jeho negativních povahových vlastností.

Tabulka č. 8: otázka č. 4 Obětí domácího násilí se může stát i zdravá, výdělečně činná či finančně zajištěná osoba.

Graf č. 4

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	71,8	171
spíše souhlasím	21,8	52
nevím	2,5	6
spíše nesouhlasím	2,9	7
zcela nesouhlasím	0,8	2
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

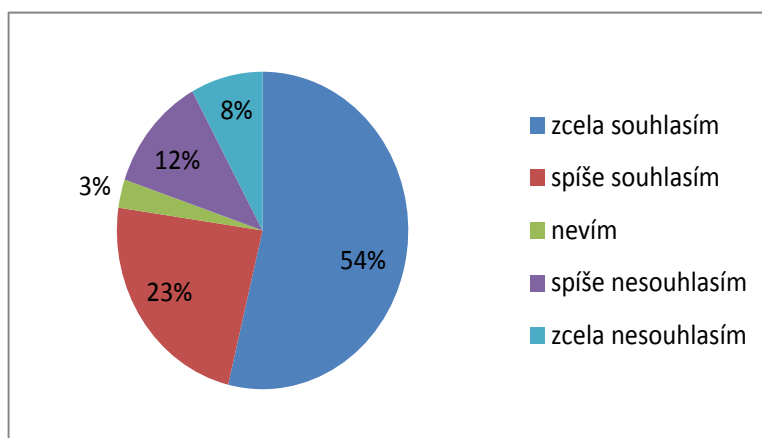
S výrokem zcela souhlasilo 171 respondentů, 52 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 7 respondentů a zcela nesouhlasili 2 respondenti. Odpověď nevím uvedlo 6 respondentů.

Z výsledku je zřejmé, že **téměř všichni oslovení respondenti souhlasí** s názorem, že obětí domácího násilí se může stát osoba zdravá, výdělečně činná i finančně zajištěná.

Tabulka č. 9: otázka č. 5 Hlavním cílem prevence domácího násilí je primárně stíhat a potrestat jeho pachatele.

Graf č. 5

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	53,8	128
spíše souhlasím	23,5	56
nevím	2,9	7
spíše nesouhlasím	11,8	28
zcela nesouhlasím	8,0	19
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

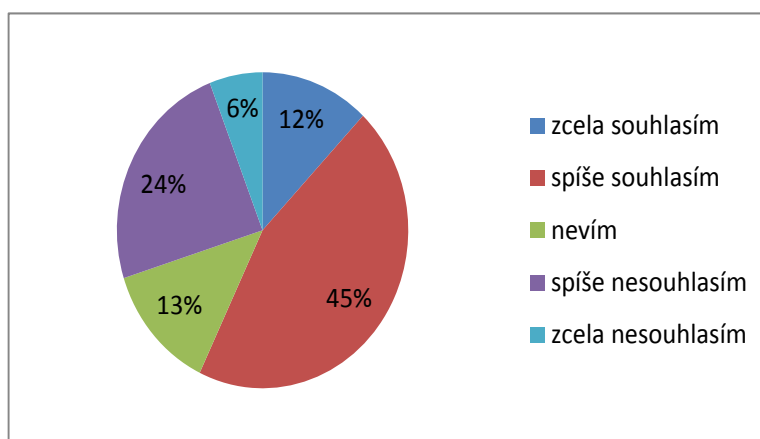
S výrokem zcela souhlasilo 128 respondentů, 56 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 28 respondentů a zcela nesouhlasilo 19 respondentů. Odpověď nevím volilo 7 respondentů.

Většina respondentů vidí v prevenci domácího násilí stíhání a potrestání pachatele.

Tabulka č. 10: otázka č. 6 Pokud bylo dítě v dětství vystaveno násilí, anebo bylo svědkem týrání jiné osoby v rodině, stalo se pak samo v dospělosti pachatelem domácího násilí ve své vlastní rodině nebo v partnerském vztahu.

Graf č. 6

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	12,1	29
spíše souhlasím	45,0	107
nevím	13,0	31
spíše nesouhlasím	24,0	57
zcela nesouhlasím	5,9	14
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

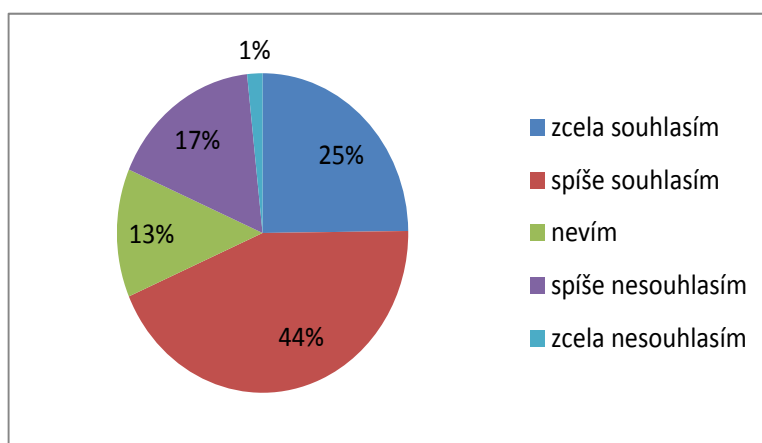
S výrokem zcela souhlasilo 29 respondentů, 107 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 57 respondentů a zcela nesouhlasilo 14 respondentů. Odpověď nevím volilo 31 respondentů.

Přibližně polovina dotázaných respondentů se přiklání k názoru, že pokud se dítě v dětství setká nebo je dokonce obětí domácího násilí, ovlivní negativně jeho chování v dospělosti.

Tabulka č. 11: otázka č. 7 Domácí násilí je často spojené s nebezpečným pronásledováním (stalkingem) oběti ze strany pachatele.

Graf č. 7

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	24,8	59
spíše souhlasím	43,7	104
nevím	13,0	31
spíše nesouhlasím	16,8	40
zcela nesouhlasím	1,7	4
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

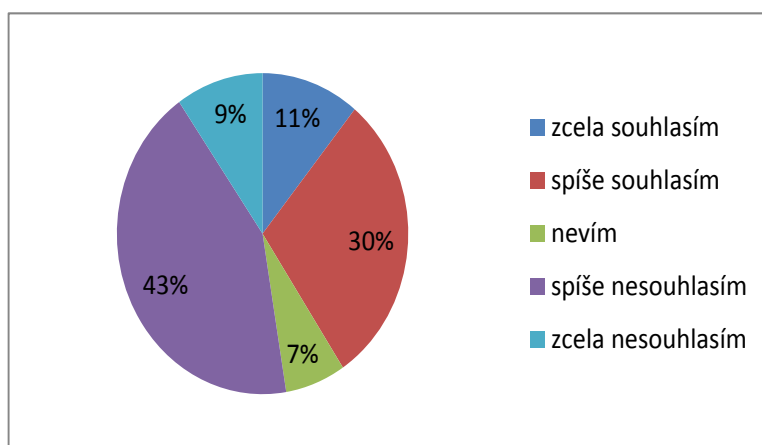
S výrokem zcela souhlasilo 59 respondentů, 104 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 40 respondentů a zcela nesouhlasili 4 respondenti. Odpověď nevím volilo 31 respondentů.

Nebezpečné pronásledování (stalking) ze strany pachatele považují za jeden z **projevů domácího násilí tři čtvrtiny** oslovených respondentů.

Tabulka č. 12: otázka č. 8 Pokud jsou senioři odkázáni na pomoc a podporu svých blízkých, stávají se pak z jejich strany nejčastěji obětí domácího násilí.

Graf č. 8

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	10,9	26
spíše souhlasím	29,8	71
nevím	6,7	16
spíše nesouhlasím	42,9	102
zcela nesouhlasím	9,7	23
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

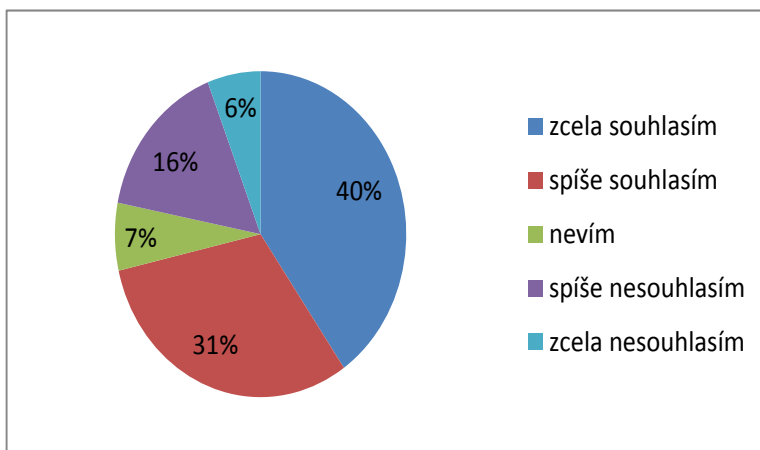
S výrokem zcela souhlasilo 26 respondentů, 71 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 102 respondentů a zcela nesouhlasilo 23 respondentů. Odpověď nevím uvedlo 16 respondentů.

Méně než polovina dotázaných respondentů si myslí, že **senioři závislí na pomoci** svých blízkých, **jsou častou obětí** domácího násilí. Naopak **zápornou odpověď** uvedla **polovina** respondentů.

Tabulka č. 13: otázka č. 9 Možnost vykázání násilníka ze společného obydlí, tzv. institut vykázání, je účinným opatřením proti pokračování domácího násilí a ochranou oběti.

Graf č. 9

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	40,3	96
spíše souhlasím	31,1	74
nevím	6,7	16
spíše nesouhlasím	16,0	38
zcela nesouhlasím	5,9	14
celkem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

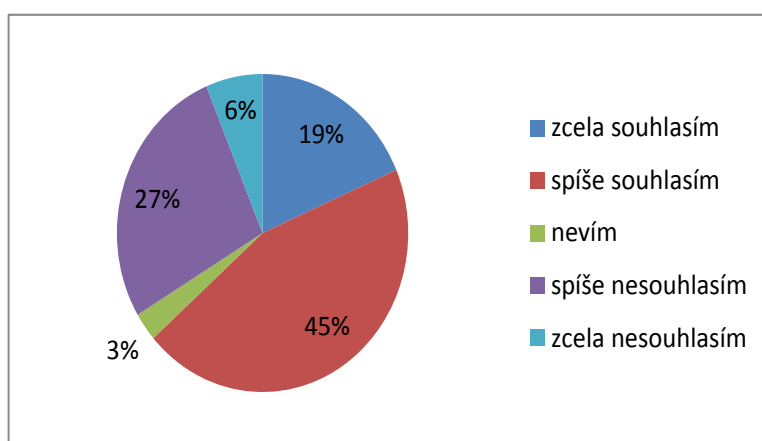
S výrokem zcela souhlasilo 96 respondentů, 74 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 38 respondentů a zcela nesouhlasilo 14 respondentů. Odpověď nevím zvolilo 16 respondentů.

Jako **účinné opatření** v případech domácího násilí považují tzv. **institut vykázání dvě třetiny dotázaných** respondentů.

Tabulka č. 14: otázka č. 10 Obětí domácího násilí je nejčastěji žena, protože je většinou existenčně závislá na muži.

Graf č. 10

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	18,5	44
spíše souhlasím	45,0	107
nevím	2,9	7
spíše nesouhlasím	27,3	65
zcela nesouhlasím	6,3	15
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

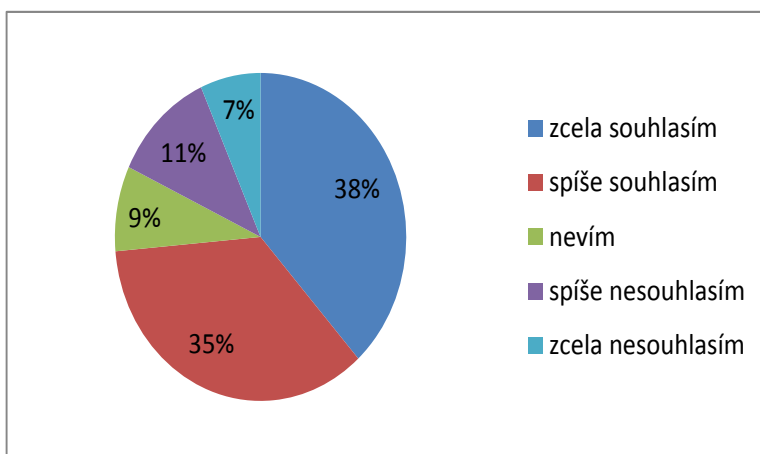
S výrokem zcela souhlasilo 44 respondentů, 107 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 65 respondentů a zcela nesouhlasilo 15 respondentů. Odpověď nevím uvedlo 7 respondentů.

Více než polovina respondentů uvedla ženu existenčně závislou na muži, jako nejčastější oběť domácího násilí.

Tabulka č. 15: otázka č. 11 Kontakt s rodičem (např. otcem), který je pachatelem domácího násilí na druhém z rodičů (např. matce), je po rozchodu či rozvodu rodičů pro další vývoj dítěte nepříznivý.

Graf č. 11

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	38,3	91
spíše souhlasím	35,3	84
nevím	8,4	20
spíše nesouhlasím	11,3	27
zcela nesouhlasím	6,7	16
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

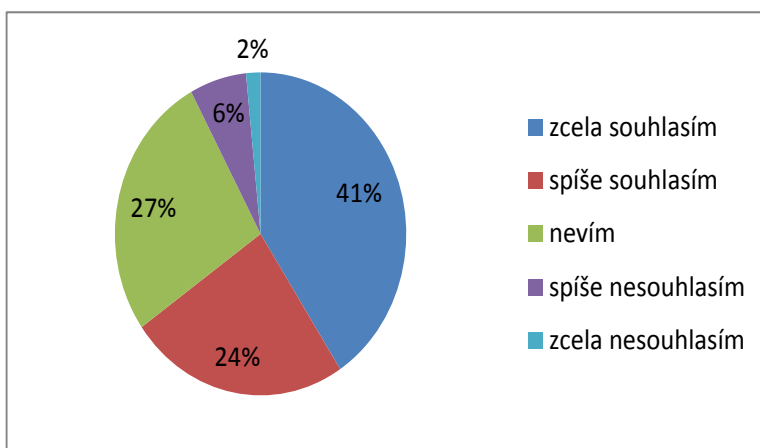
S výrokem zcela souhlasilo 91 respondentů, 84 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 27 respondentů a zcela nesouhlasilo 16 respondentů. Odpověď nevím uvedlo 20 respondentů.

Tři čtvrtiny respondentů je názoru, že pro nepříznivý další vývoj dítěte je kontakt s rodičem-pachatelem domácího násilí.

Tabulka č. 16: otázka č. 12 V českém právu existuje zákon či jiná právní norma, která chrání osoby, které se staly obětí domácího násilí.

Graf č. 12

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	40,8	97
spíše souhlasím	24,4	58
nevím	26,9	64
spíše nesouhlasím	6,3	15
zcela nesouhlasím	1,6	4
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

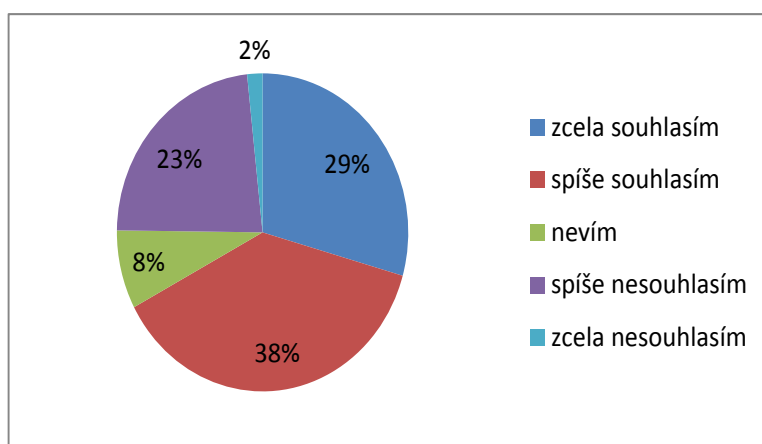
S výrokem zcela souhlasilo 97 respondentů, 58 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 15 respondentů a zcela nesouhlasili 4 respondenti. Odpověď nevědělo 64 respondentů.

Více než polovina respondentů se domnívá, že problematika domácího násilí **je v České republice legislativně upravena** zákonem nebo jinou právní normou. Naopak výrazný počet dotázaných, tj. **téměř jedna třetina**, uvedl, že **neví**, zda právní norma vůbec existuje.

Tabulka č. 17: otázka č. 13 Tělesně a duševně postižené osoby se nedokážou sami bránit týrání ze strany blízké osoby, proto se stávají nejčastějšími oběťmi domácího násilí.

Graf č. 13

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	29,4	70
spíše souhlasím	37,8	90
nevím	8,0	19
spíše nesouhlasím	23,1	55
zcela nesouhlasím	1,7	4
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

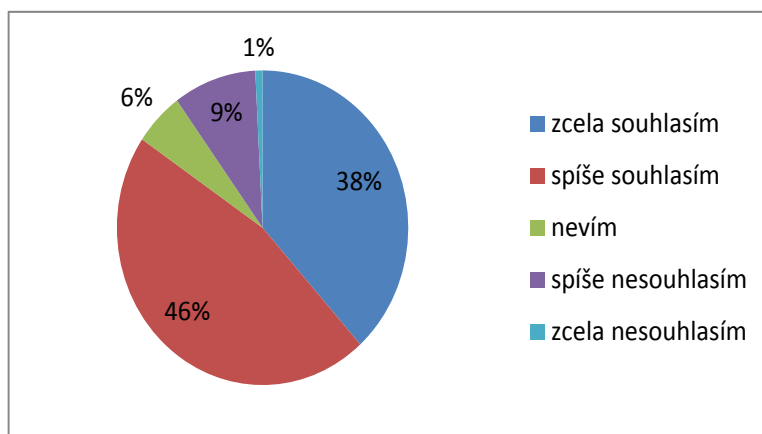
S výrokem zcela souhlasilo 70 respondentů, 90 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 55 respondentů a zcela nesouhlasili 4 respondenti. Odpověď nevím volilo 19 respondentů.

Osobu duševně či zdravotně postiženou považuje za nejčastější oběť domácího násilí **více než polovina** dotázaných respondentů. Zanedbatelná není ani **záporná odpověď**, kterou uvedlo 59 dotázaných.

Tabulka č. 18: otázka č. 14 Agresivitu pachatele domácího násilí v jeho chování a jednání vůči oběti zásadně ovlivňuje výchova v dětství.

Graf č. 14

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	38,3	91
spíše souhlasím	46,2	110
nevím	5,5	13
spíše nesouhlasím	9,2	22
zcela nesouhlasím	0,8	2
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

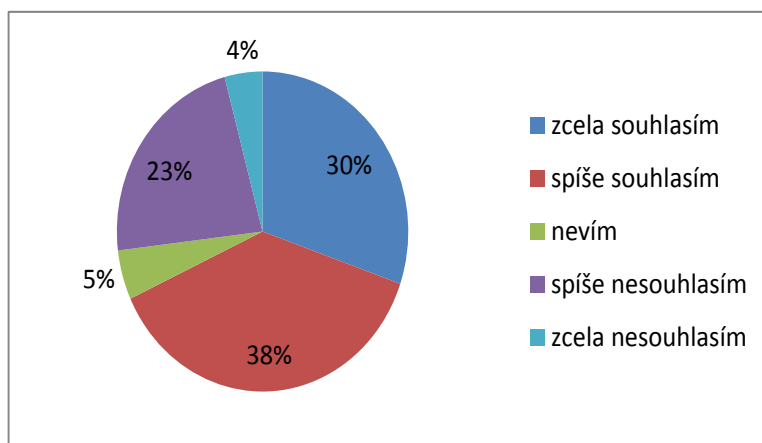
S výrokem zcela souhlasilo 91 respondentů, 110 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 22 respondentů a zcela nesouhlasili 2 respondenti. Odpověď na otázku neznalo 13 dotázaných respondentů.

Většina dotázaných respondentů vnímá **výchovu dětství jako zásadní činitel** ovlivňující agresivní chování pachatele domácího násilí.

Tabulka č. 19: otázka č. 15 Ve společnosti je dostatečné množství informací k tomu, aby oběť anebo svědek domácího násilí věděl, kam a na koho se může obrátit o radu a pomoc.

Graf č. 15

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	30,3	72
spíše souhlasím	37,8	90
nevím	5,0	12
spíše nesouhlasím	22,7	54
zcela nesouhlasím	4,2	10
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

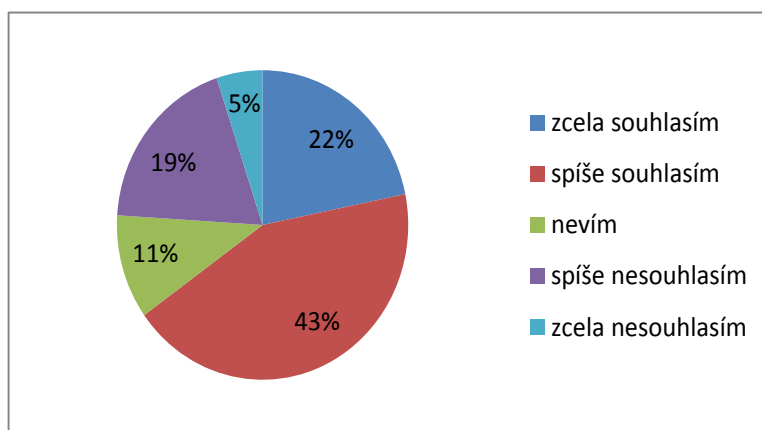
S výrokem zcela souhlasilo 72 respondentů, 90 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 54 respondentů a zcela nesouhlasilo 10 respondentů. Odpověď nevím uvedlo 12 respondentů.

Více než polovina respondentů se domnívá, že ve společnosti **je dostatečné množství informací** týkajících se domácího násilí. Neopomenutelnou skutečností je rovněž názor **téměř třetiny dotázaných**, kteří s tímto výrokem **nesouhlasí**.

Tabulka č. 20: otázka č. 16 Děti jsou nejčastější obětí domácího násilí ze strany jednoho anebo obou rodičů.

Graf č. 16

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
zcela souhlasím	21,8	52
spíše souhlasím	43,3	103
nevím	10,9	26
spíše nesouhlasím	18,9	45
zcela nesouhlasím	5,1	12
cekem	100,0	238

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

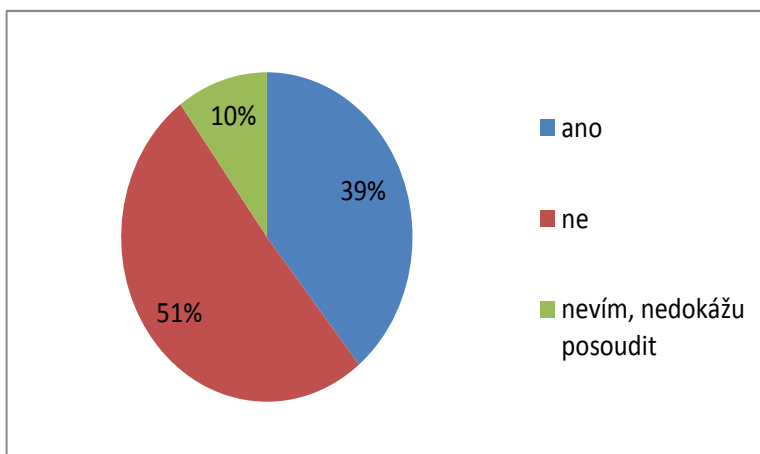
S výrokem zcela souhlasilo 52 respondentů, 103 respondentů spíše souhlasilo, spíše nesouhlasilo 45 respondentů a zcela nesouhlasilo 12 respondentů. Odpověď nevím uvedlo 26 respondentů.

Za nejčastější oběť domácího násilí ze strany rodičů považuje dítě více než polovina oslovených respondentů. Naopak čtvrtina respondentů s tímto výrokem nesouhlasí.

Tabulka č. 21: otázka č. 17 Setkali jste se někdy osobně s projevy domácího násilí ve svém okolí?

Graf č. 17

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
ano	39,1	93
ne	50,8	121
nevím, nedokážu posoudit	10,1	24
cekem	100,0	238

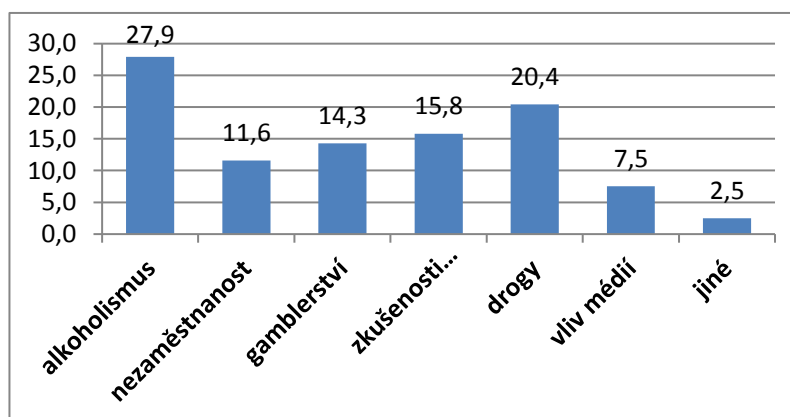
Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

Méně než polovina respondentů uvedla, že se ve svém okolí s **domácím násilím setkala**, naopak **přesná polovina** dotázaných vyjádřila **opačný názor**. Desetina respondentů volila odpověď **nevím**, neboť nedokázala posoudit, zda se jednalo o domácí násilí.

Tabulka 22: otázka č. 18 Který z faktorů považujete ze svého pohledu za příčinu domácího násilí?

Graf č. 18

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
alkoholismus	27,9	221
nezaměstnanost	11,6	92
gamblerství	14,3	114
zkušenosti získané v dětství	15,8	126
drogy	20,4	162
vliv médií	7,5	60
jiné	2,5	20
cekem	100,0	795

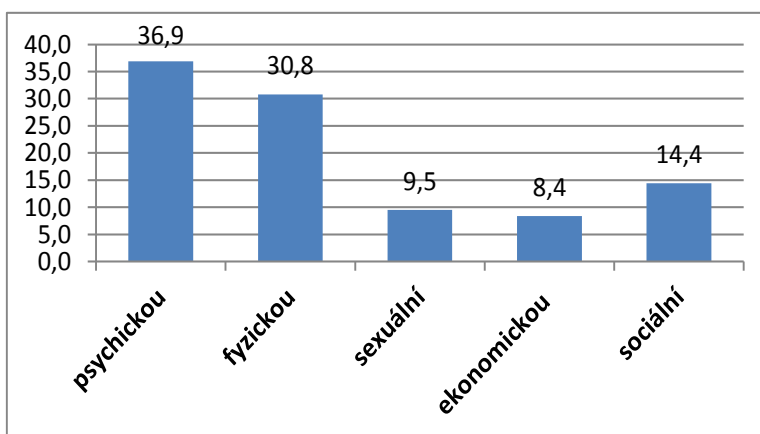
Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

Téměř všichni respondenti, tj. 221 z 238 dotázaných, považují **alkoholismus** za nejčastější příčinu domácího násilí; kladnou odpověď v tomto případě volilo 92 % ze všech dotázaných respondentů. Další významnou příčinou, která se na domácím násilí podílí, jsou dle odpovědí dotázaných **drogová závislost**, kladně odpovědělo 162 respondentů. Třetím nejčastějším důvodem jsou **zkušenosti získané v dětství**, uvedlo 126 respondentů, a s malým odstupem **gamblerství** (patologické hráčství) a **nezaměstnanost**; tyto příčiny uvedlo 114 a 92 respondentů. Naopak 60 respondentů připisuje vliv **médiím**, 20 dotázaných uvedlo jiné důvody pro vznik a pokračování domácího násilí.

Tabulka č. 23: otázka č. 19 Jakou formu domácího násilí považujete za nejčastější?

Graf č. 19

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
psychickou	36,9	194
fyzickou	30,8	162
sexuální	9,5	50
ekonomickou	8,4	44
sociální	14,4	76
cekem	100,0	526

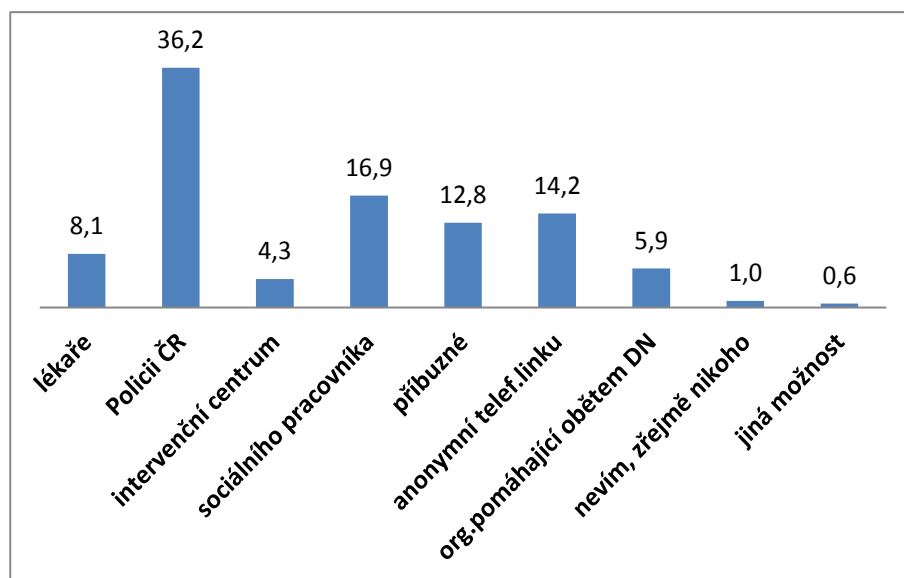
Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

Za nejčastější formu domácího násilí považuje **převážná většina** respondentů, tj. 194 dotázaných, **psychické násilí**; z celkového počtu 238 respondentů činí podíl 82%. Formu **fyzického násilí** uvedlo jako druhou nejčastější 162 dotázaných. S větším odstupem následuje forma **sociálního násilí**, kterou uvedlo 76 respondentů, formu **sexuálního násilí** uvedlo 50 dotázaných a za nejméně se vyskytující formu domácího násilí považuje 44 respondentů **násilí ekonomické**.

Tabulka č. 24: otázka č. 20 Koho byste kontaktoval/a v případě, že byste se Vy nebo osoba z Vašeho okolí stal/a obětí domácího násilí?

Graf č. 20

Odpovědi	Respondenti celkem	
	v %	počet
lékaře	8,1	41
Policii ČR	36,2	184
intervenční centrum	4,3	22
sociálního pracovníka	16,9	86
příbuzné	12,8	65
anonymní telef.linku	14,2	72
org.pomáhající obětem DN	5,9	30
nevím, zřejmě nikoho	1,0	5
jiná možnost	0,6	3
cekem	100,0	508

Zdroj: vlastní výzkum, 11/2015

184 respondentů by v případě ohrožení sebe nebo osoby ve svém okolí domácím násilím kontaktovalo **nejčastěji Policii ČR**; jde o 77% ze všech dotázaných respondentů. 86 respondentů by se obrátilo o pomoc na **sociálního pracovníka** a 72 dotázaných by využilo **anonymní telefonní linku**. Na **příbuzné** by se obrátilo 65 respondentů, **lékaře** by vyhledalo 41 respondentů, následují **organizace pomáhající obětem domácího násilí**, které by vyhledalo 30 dotázaných a 22 respondentů by se obrátilo na **intervenční centrum**. Jinou možnost uvedli 3 respondenti, 5 by se neobrátilo o pomoc na nikoho.

4.6 Dílčí výsledky empirického šetření – dotazníkové šetření

Hypotéza č. 1

Obyvatelé Jihočeského regionu dokážou rozpoznat příznaky domácího násilí ve svém okolí.

Z provedeného empirického šetření a jeho výsledků vyplývá, že **hypotéza č. 1 byla potvrzena**. Důvodem je, že převážná většina respondentů v odpovědích na položky dotazníku, které se vztahují k výše uvedené hypotéze, tj. otázky č. 4, 7, 17, 18, 19, prokázala, že dokážou rozpoznat příznaky domácího násilí ve svém okolí. Na podporu tohoto tvrzení uvádím v souhrnu názory dotázaných respondentů níže.

Na otázku, kde respondenti vyjadřovali názor na tvrzení, že obětí domácího násilí se může stát i zdravá, výdělečně činná či finančně zajištěná osoba, kladně odpovědělo 93,6 % z celkového počtu dotázaných. Záporně se vyjádřilo pouze 3,7 % a odpověď nevědělo pouze 2,5 % respondentů. Souhlasné odpovědi volil přibližně stejný počet žen i mužů, a to ve všech věkových kategoriích. Negativní odpověď naopak volilo více mužů (7) než žen (2). Téměř všichni respondenti souhlasí s výše uvedeným názorem.

Zda je domácí násilí často spojováno s nebezpečným pronásledováním (stalkingem) oběti ze strany pachatele, více než polovina respondentů (68,5 %) z celkového počtu odpovědělo kladně. Ke kladné odpovědi se v tomto případě přiklánělo o něco málo více mužů než žen. Zápornou odpověď volilo 18,5 % respondentů, zde převažovaly ženy (26) nad muži (18). Možnost nevím uvádělo 13 % dotázaných. Většina dotázaných respondentů souhlasí s názorem, že domácí násilí je provázeno nebezpečným pronásledováním. Respondenti dále vyjadřovali názor, zda se někdy setkali ve svém okolí s projevy domácího násilí. Necelá polovina z nich, tj. 39,1%, odpověděla kladně. Negativní odpověď volilo 50,8 % z nich a 10,1 % respondentů nedokáže posoudit, zda šlo o domácí násilí. Na položenou otázku kladně odpovídalo více žen (52) než mužů (41).

Při posouzení možných faktorů, které mají vliv na vznik a pokračování domácího násilí téměř všichni respondenti uvedli jako nejčastější příčinu domácího násilí vliv alkoholu, a to 92,9 % dotázaných. Přibližně stejný počet kladných odpovědí volili muži i ženy ve všech věkových kategoriích. Jako druhou nejčastější příčinu uváděli vliv drog, (68,1 %), které ovlivňují chování pachatele domácího násilí. Tuto odpověď volilo o něco málo více mužů než žen. Třetí nejčastější příčinou jsou podle 52,9 % respondentů zkušenosti získané v dětství. Tuto možnost volilo více žen (74, převážně ve věku 36 a více), než mužů (52).

Lze usuzovat, že většina těchto žen je sama matkami a babičkami, které se na výchově dětí a vnuků podílejí. Následovaly další možné faktory, a to gamblerství (patologické hráčství; 47,9 %), více mužů (65) než žen (49); nezaměstnanost (38,7 %) se stejným počtem mužů (47) a žen (45); vliv médií (25,2 %) dotázaných, z toho více žen (35) než mužů (25). Jinou možnost uvedlo 20 respondentů. Muži uváděli jako možnou příčinu domácího násilí vliv sociálního okolí, agrese související se sexualitou, chorobnou žárlivost, poruchy sexuality, finanční závislost na agresorovi, psychickou poruchu, nadřazenost související s nedostatkem sebevědomí. Ženy uváděly jako další příčiny nedostatečnou výchovu v raném věku včetně působení ze strany státu, tzn. školy, nedostatečnou osvětu, chybějící výchovu k úctě vůči druhé osobě, tíživé životní situace, negativní povahové vlastnosti a shodně s muži ženy uváděly psychické poruchy, nevěru, žárlivost, nedostatek sebevědomí.

V poslední otázce k ověření dané hypotézy respondenti libovolně volili nejčastější formy domácího násilí. Převážná většina dotazovaných považuje psychickou formu domácího násilí za nejčastější (81,5 %), na druhém místě fyzické násilí (68,1 %). S větším odstupem potom uváděli sociální formu domácího násilí (31,9 %), sexuální (21 %) a ekonomickou formu (18,5 %). K této otázce bylo vysloveno 526 odpovědí od 238 respondentů, tzn. předpoklad, že každý respondent uvedl nejméně jednu možnou odpověď.

Hypotéza č. 2

Obyvatelé Jihočeského regionu nejsou informováni o možnostech prevence domácího násilí.

Z provedeného průzkumného šetření a jeho výsledků vyplývá, že **hypotéza č. 2 nebyla potvrzena**. Důvodem je, že většina respondentů v položkách uvedených v dotazníku, tj. otázky č. 5, 9, 12, 15, 20, prokázala, že jsou dostatečně informováni o možnostech prevence domácího násilí. Na podporu tohoto tvrzení uvádím v souhrnu názory dotázaných respondentů níže. Zdůvodnění nepotvrzení hypotézy: Hypotéza se nepotvrdila z toho důvodu, že 69 % respondentů mělo střední odborné vzdělání s maturitou, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání. U těchto respondentů se předpokládá, že v průběhu vzdělávacího procesu byli s touto problematikou seznámeni. Dále respondenti ve věku od 25 nad 65 let, kteří byli v průzkumném šetření zastoupeni v 76,5 %, mají již určité pracovní i životní zkušenosti. Důvodem nízké znalosti organizací, které se prevencí domácího násilí konkrétně zabývají, je pravděpodobně skutečnost, že tyto organizace se zaměřují na práci s oběťmi domácího násilí, ale prevence ve směru k potencionálním obětem je minimální.

K názoru, že hlavním cílem prevence domácího násilí je primárně stíhat a potrestat pachatele domácího násilí se přiklonily dvě třetiny dotázaných respondentů (77,3 %); žen i mužů přibližně stejně. S názorem nesouhlasila necelá třetina respondentů (19,8 %). Institut vykazání považují za účinné opatření při řešení domácího násilí téměř dvě třetiny respondentů (71,4 %), k tomuto názoru se více přikláněli muži (99) než ženy (71). Opačný postoj vyjádřilo 21,9 % respondentů, kde převažovaly odpovědi žen (30) než mužů (21).

Otázka o právní ochraně oběti domácího násilí ověřovala povědomost dotázaných respondentů o existenci zákona nebo jiné legislativní normě. Více než polovina respondentů připouští, že taková legislativní úprava existuje (65,2 %), více kladných odpovědí uvedli muži (84) než ženy (71). Opakem byly odpovědi záporné (7,9 %), kde se respondenti vyjádřili negativně. Odpověď na danou otázku neznalo 34 mužů a 30 žen z celkového počtu 238 respondentů (26,9 %). Kladná odpověď sice převažovala u více než poloviny dotázaných, ale celá čtvrtina z celkového počtu respondentů nedokáže odpovědět.

Na otázku, zda je ve společnosti dostatečné množství informací o domácím násilí, kladně odpověděla více než polovina respondentů (68,1 %). Převažovaly více odpovědi mužů (94) než žen (68). O tom, že je ve společnosti nedostatek informací o domácím násilí, si naopak myslí třetina dotázaných respondentů (26,9 %), tentokrát více žen (37) než mužů (27). Odpověď neznalo, 5 mužů a 8 žen. Z celkového vyhodnocení sice vyplývá, že více než polovina respondentů považuje informace o domácím násilí za dostatečné, ale stejně jako u předchozí otázky č. 12, čtvrtina respondentů je opačného názoru.

Libovolný počet odpovědí mohli respondenti volit pro případ, na koho by se obrátili v případě domácího násilí ve svém okolí nebo u své osoby. Na prvním místě 77,3 % (184) respondentů z celkového počtu uvedlo Policii České republiky, z toho 106 mužů a 78 žen. S větším odstupem následoval sociální pracovník, kterého by oslovilo 16,9 % respondentů (86), opět více mužů (62) než žen (24) a na třetím místě by respondenti využili anonymní telefonní linku (14,2 %), tentokrát více žen (47) než mužů (25). Následovali příbuzní, lékař, organizace pomáhající obětem domácího násilí, u těchto odpovědí téměř stejný počet mužů i žen, ale bohužel pouze 3 ženy a 1 muž uvedli název organizace, a to Bílý kruh bezpečí a Acorus. Na posledním místě respondenti uvedli intervenční centrum, kam by se obrátili o pomoc a tři muži uvedli, že by vyhledali psychologa nebo psychiatra.

Hypotéza č. 3

Vznik domácího násilí je determinován agresivními vzorci chování získanými v původní rodině pachatele.

Z provedeného empirického šetření a jeho výsledků vyplývá, že **hypotéza č. 3 byla potvrzena**. Důvodem je, že většina respondentů v položkách uvedených v dotazníku, tj. otázky č. 2, 3, 6, 11 a 14, potvrdila, že na vznik domácího násilí mají vliv agresivní vzorce chování, které pachatel získal v původní rodině. Na podporu tohoto tvrzení uvádím v souhrnu názory dotázaných respondentů níže.

Více než polovina respondentů (62,7 %) si myslí, že zanedbávání výchovy dítěte je jednou z hlavních příčin vzniku a pokračování domácího násilí. Tento názor podpořilo více mužů (81) než žen (68). S názorem nesouhlasila čtvrtina dotázaných respondentů (26,8 %), poměr odpovědí mužů a žen byl nepatrně rozdílný. Na otázku, zda agresivita pachatele domácího násilí vyplývá zásadně z jeho negativních povahových vlastností, odpověděla kladně převážná většina respondentů 82,4 %. Rozdíl v odpovědích mužů a žen nebyl výrazný. S názorem nesouhlasil stejný počet žen i mužů (18), z celkového počtu respondentů se jednalo o 15 %.

Pokud bylo dítě v dětství vystaveno násilí, anebo bylo svědkem týrání jiné osoby v rodině, je předpokladem, že se může v dospělosti samo stát ve vlastní rodině nebo partnerském vztahu pachatelem domácího násilí. S tímto tvrzením souhlasila více než polovina respondentů (57,1 %), odpovědi mužů i žen byly ve shodném poměru. Výrazný byl i opačný nesouhlas s výše uvedeným tvrzením u více než čtvrtiny respondentů (29,9 %), více muži (40) než ženy (31).

Téměř tři čtvrtina respondentů (73,6 %) se shodují v názoru, že kontakt dítěte s rodičem-pachatelem domácího násilí na druhém z rodičů je pro další vývoj nepříznivý. Opačný názor sdílí 18 % respondentů. U obou vyslovených názorů se vyjádřil přibližně stejný počet mužů i žen. Názor, že agresivitu pachatele domácího násilí v jeho chování a jednání vůči oběti zásadně ovlivňuje výchova v dětství, sdílí většina dotázaných respondentů (84,5 %), převažovaly odpovědi mužů (107) nad odpověďmi žen (94).

Hypotéza č. 4

Obětí domácího násilí se stává osoba závislá na pachateli.

Z provedeného průzkumného šetření a jeho výsledků vyplývá, že **hypotéza č. 4 byla potvrzena**. Důvodem je, že více než polovina respondentů v položkách uvedených

v dotazníku, tj. otázky č. 1, 8, 10, 13 a 16, vyjádřila souhlas s názorem, že obětí domácího násilí se stává osoba, která je na pachateli závislá. Na podporu tohoto tvrzení uvádím v souhrnu názory dotázaných respondentů níže.

Za nejčastější oběť domácího násilí respondenti v převážné většině (71,8 %) označili ženu. S velkým odstupem následovali dle mínění respondentů další potenciální oběti v následujícím pořadí: dítě (13,4 %), senior (6,7 %), muž (2,5 %) a osoba zdravotně či duševně postižená (0,8 %). U označení nejčastější oběti žena, dítě a senior odpovídali muži a ženy téměř shodně. Muže jako oběť označili pouze muži a žádná žena.

Další otázky směřovaly na jednotlivé osoby a důvody, pro které se mohou stát obětí domácího násilí. Seniora, který je odkázán na pomoc ze strany blízkých, označila za nejčastější oběť domácího násilí necelá polovina dotázaných respondentů (40,7 %). V souhlasných odpovědích převažovali muži (52) nad ženami (45). Jako možné další oběti domácího násilí, které jsou závislé na svých blízkých, označila více než polovina respondentů ženu, která je závislá na muži z existenčních důvodů (63,5 %). Muži i ženy se v kladné odpovědi shodovali. Dále za častou oběť označili osobu tělesně a duševně postiženou, která se sama týráni ze strany blízké osoby nedokáže bránit (67,2 %), kladně odpovídalo mužů o něco více než žen. Dítě týrané ze strany jednoho nebo obou rodičů označilo za častou oběť domácího násilí 65,1 % respondentů, v kladné odpovědi se muži i ženy shodovali.

4.7 Analýza výzkumného nástroje – řízené rozhovory

Pro řízené rozhovory jsem oslovila respondenty, kteří se před vlastním uskutečněním rozhovorů, kladně vyjádřili k dotazu, zda se při výkonu své profese setkali s problematikou domácího násilí. Rozhovory byly vedeny se sociálním pracovníkem zařazeným na Odboru sociálních věcí a zdravotnictví na úseku Sociálně právní ochrany dětí městského úřadu, dále s psychologem z psychologické poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, s příslušníkem Policie ČR zařazeného na Službě kriminální policie a vyšetřování a s pedagogem vysoké školy, působí v různých obcích na území Jihočeského kraje a uskutečněné rozhovory byly anonymní. Vzhledem k tomu, že všichni oslovení respondenti nesouhlasili s pořízením nahrávky rozhovoru, byl záznam proveden vlastnoručním zápisem tazatele; přepisy jednotlivých rozhovorů jsou uvedené v přílohách E, F, G, H. Originály pořízených záznamů rozhovorů jsou uloženy u zpracovatele diplomové práce.

Respondentům byly položeny předem připravené otázky. Pro vyhodnocení rozhovorů byly stanoveny kategorie, ke kterým směřovaly jednotlivé otázky. Otázky a odpovědi, které

vycházely z praxe respondentů, pak byly ke kategoriím přiřazeny. První kategorie otázek směřovala k nejčastější oběti domácího násilí. Na základě získaných odpovědí lze konstatovat, že za nejčastější oběť domácího násilí jsou pokládány ženy. Příčinami, které k tomu vedou, jsou například: fyziologické předpoklady, tradiční role ženy ve společnosti, výchova v dětství, ekonomická závislost, náročné období narození dítěte, odlišná sexualita, nižší sociální status, nižší vzdělání, introvertní se snížením sebevědomím, omlouvající svého partnera. Příčin vedoucích k týrání ženy násilnou osobou bývá hned několik najednou. Muži, kteří týrají své partnerky, chtějí mít nad nimi nadvládu. V dětství jsou podporováni v nadřazené roli ve vztahu k opačnému pohlaví, mají sklony k agresivitě nebo trpí psychickou nemocí. Obětí domácího násilí mohou být ženy na mateřské dovolené i ženy zaměstnané a podnikatelky. Ženy soběstačné, energické a emancipované se v důsledku týrání stanou psychicky labilní narušenou osobností. Mnohaleté fyzické a psychické týrání je pro jejich život destruktivní. Častěji pomoc vyhledávají ženy než muži. To, že dochází v rodině k týrání, se často zveřejní, až po zásahu Policie ČR. Týraným mužům brání v možnosti vyhledat pomoc stud, strach ze ztráty nadřazenosti a suverenity.

Druhá kategorie otázek se týkala pachatele domácího násilí. Otázky směřovaly ke zjištění, zda existuje možná souvislost mezi vlivem zkušeností v dětství na chování a jednání v nově založené (prokreační) rodině, partnerském vztahu a jak děti mohou sami násilné jednání v rodině ovlivnit. Děti mohou být jedním ze spouštěčů stresu v rodině. U dětí a mladistvých s výchovnými problémy, s různými typy závislostí: na drogách, alkoholu, hracích automatech, nepracujících a s následným zadlužením se pravděpodobnost násilného chování v rodinných nebo partnerských vztazích zvyšuje. Zde není výjimkou týrání prarodiče ze strany vnuka. Také rodič, který je pro dítě negativním výchovným vzorem, může ovlivnit chování dítěte v budoucnosti, zejména v případech dlouhodobého týrání, deprivace. Není rozhodující, zda je dítě samo obětí anebo svědkem týrání, neboť vždy záleží i na inteligenci, povahových vlastnostech, osobnosti. Rodič, který je týrán, může z důvodu zajištění bezpečí pro dítě, ohrožující situace aktivizovat a přimět jej k vyhledání pomoci; týká se především týraných matek. Ochrana dítěte je dána i zákonem, proto zájem dítěte, jeho ochrana a zajištění bezpečného prostředí, je předmětem jednání ze strany státních orgánů – Policie ČR a Orgánů sociálně právní ochrany dětí. Stávají se i případy, kdy se dítě snaží být týranému rodiči oporou, ale v dospělosti se naopak může samo stát násilníkem. Nastanou i případy, kdy přítomnost dítěte v rodině zamezí násilnému chování rodiče-násilníka. K problémům dochází také v rodinách, kde jsou vychovávány

děti vlastní i nevlastní. Násilník po svém odhalení má právo na styk s dětmi, pokud se na nich osobně fyzického nebo psychického týrání nedopouštěl.

Třetí kategorie směřovala k významu prvního kontaktu s obětí nebo svědkem domácího násilí. Pokud je obětí nebo svědkem domácího násilí dítě, pak je prvotním cílem zajistit dítěti bezpečí a zklidnění s využitím právních možností, například rozhodnutí soudu o předběžném opatření. Dítě se zpravidla chová emocionálně a jeho reakce bývají buď útočné, nebo obranné anebo útěkové. Následuje práce s ostatními členy rodiny, především s rodiči a hledá se co možná nejlepší řešení. V praxi je situace mnohdy složitá, protože závisí na spolupráci týraného rodiče, který může být závislý na partnerovi-násilníkovi. Není výjimkou, že týraný rodič, kterému je poskytnuta pomoc po prvotním dočasném zklidnění situace, chování násilného partnera omlouvá. Nastanou i případy, kdy je dítě na základě znaleckých posudků svěřeno násilnému rodiči a řešením je potom odmítnutí takového rodiče samotným dítětem. V případech, kdy je obětí, příp. svědkem domácího násilí žena, počáteční přístup vyžaduje trpělivost, morální podporu, zklidnění a navození důvěry. V některých případech se žena teprve při opakovaném setkání s odborníkem svěří s problémem, pro který pomoc vyhledala. Dalším krokem je laskavým, ale důrazným přístupem nasměrovat ohroženou ženu k rozhodnutí řešit situaci a vhodně zvoleným způsobem naznačit možnosti řešení. Důležité je připravit oběť na možné reakce, které mohou v souvislosti s její aktivitou nastat a také možnost zkusit si „nanečisto krizový plán“, jak bude postupovat a jaké reakce ze strany násilníka mohou následovat.

Odborníci státní správy, kteří se v rámci své profese setkávají s oběťmi nebo svědky domácího násilí, při práci s obětí nebo svědkem postupují podle legislativních předpisů, které přizpůsobují konkrétní situaci a okolnostem. Nezbytná je spolupráce odborníků z různých oblastí, tj. Policie ČR, Orgány sociálně právní ochrany dětí, soudy, psychologové, intervenční centra atd., v návaznosti jednotlivých kroků a výměny informací. Dále jsou průběžně každoročně proškolení k problematice domácího násilí, ať jde o postup při styku s obětí nebo svědkem, anebo v souvislosti se změnou legislativy. Školení zabezpečuje příslušné ministerstvo, krajské úřady, vzdělávací agentury nebo jsou prováděna formou samostudia odborné literatury a právních předpisů.

Čtvrtá kategorie otázek se dotýkala oblasti prevence domácího násilí. Významnou součástí a prvotním krokem pomoci obětem nebo svědkům domácího násilí je psychologická podpora, na kterou navazují další úkony směřující k řešení konkrétního případu. Patří mezi ně informovanost oběti o možnostech, které lze při řešení situace využít, předání kontaktů

nebo zprostředkování pomoci s dalšími institucemi a organizacemi. Mezi nezbytná a účinná opatření patří předběžné opatření a institut vykázaní násilníka ze společného obydlí. Pak také z právního hlediska zamezení styku oběti s násilnou osobou, které má dopad z hlediska psychologického i sociální nejen na oběť, ale i na agresora.

Předcházení vzniku domácího násilí je primárně spatřováno v prevenci. Prevence domácího násilí prvotně souvisí s výchovou dítěte a dětstvím, které se významnou měrou podílejí na utváření života člověka v dospělosti. Výchova k morálním a etickým zásadám, důraz na význam tradiční rodiny a důležitost role obou pohlaví, tedy ženy i muže, v ní. Výchovu a vývoj dítěte ve velké míře ovlivňuje skutečnost, jak jsou zpracovány a podávány informace prostřednictvím médií, které současně ovlivňují vnímání dění v našem okolí, tedy všímavost k negativním jevům. Důležitým prvkem prevence jsou cílené školní výchovné programy, které děti učí být tolerantními a umět přijímat kompromisy.

Zobecnění

Ženy bývají nejčastější obětí domácího násilí.

Děti mohou být obětí, svědkem anebo pachatelem domácího násilí.

Významnou součástí pomoci obětem a svědkům domácího násilí je psychologická pomoc.

Důležitou součástí prevence domácího násilí je výchova dítěte v rodině.

Důležitým předpokladem při řešení případů domácího násilí je spolupráce odborníků zainteresovaných institucí, organizací i jednotlivců včetně výměny informací.

4.8 Diskuze k výsledkům empirických šetření

Informace získané z odpovědí prostřednictvím dotazníkového empirického šetření a řízených rozhovorů umožňují provést jejich rozbor a porovnání názorů respondentů obou užitých metod. V dotazníkovém šetření odpovídali obyvatelé z různých míst celého Jihočeského regionu, různých věkových kategorií, vzdělání a ekonomické aktivity. V řízených rozhovorech odpovídali respondenti z různých profesí, kteří působí na různých místech Jihočeského regionu, a v rámci své pracovní činnosti s oběťmi, svědky nebo pachateli domácího násilí přicházejí do styku.

Respondenti se ve svých odpovědích shodli na tvrzení, že obětí domácího násilí se může stát i zdravá, výdělečně činná či finančně zajištěná osoba. Za nejčastější oběť v převážné většině považují ženu, ale nevylučují, že se jí může stát také dítě, senior, muž a osoba zdravotně či duševně handicapovaná. Respondenti se shodli v názoru, že příčiny, které vedou k domácímu násilí jsou zkušenosti získané v dětství, ekonomická závislost, tíživá

životní situace, poruchy sexuality, psychické poruchy, agresivní chování, nadřazená role muže v rodině i ve společnosti. Oslovení respondenti se shodují v názoru, že výchova v dětství zásadně ovlivní budoucí život dítěte. Dítě, které se stalo obětí nebo svědkem domácího násilí, přenáší získané zkušenosti do budoucího partnerského vztahu, do nově založené rodiny. V dospělosti se může stát jak pachatelem, tak obětí domácího násilí. Za rizikové rovněž respondenti považují styk s rodičem, který se dopouštěl týrání v rodině.

V oblasti prevence domácího násilí mezi respondenty není bezvýhradná názorová shoda. Většina respondentů dotazníkového šetření považuje množství informací o domácím násilí ve společnosti za dostatečné, souhlasí i s tím, že existuje právní úprava oblasti domácího násilí, ochrana svědka. Přesto více než čtvrtina z nich neví, nebo popírá, že by existoval zákon nebo jiný právní předpis. Názor na legislativní úpravu oblasti domácího násilí tedy není ve shodě s názorem respondentů vyplývajících z odpovědí v dotaznících na dostatečnou informovanost veřejnosti o domácím násilí. Totéž se týká organizací, které poskytují pomoc obětem domácího násilí. Téměř žádný respondent neuvedl název, přestože například Bílý kruh bezpečí je organizace zmiňovaná opakovaně v médiích a působí na území České republiky dlouhodobě. Většina z nich také považuje za primární stíhání a potrestání pachatele, namísto pomoci oběti domácího násilí. Respondenti řízených rozhovorů se naopak přiklánějí na základě zkušeností ze své praxe k názoru, že prevence domácího násilí není jednoznačně dostačující. Problém vidí v oblasti ochrany svědka, dlouhodobých soudních řízení, nedostatečného využití ochranných opatření a ochraně oběti v oblasti materiální a zdravotní. Také v názoru, komu primárně poskytnout pomoc, se rozcházejí. Za primární pomoc považují ochranu oběti a svědků domácího násilí před stíháním pachatele. Prvotní je zajištění ochrany a bezpečného prostředí oběti nebo svědků a jejich oddělení od pachatele, podle situace následuje poskytnutí psychologické podpory a další pomoc ve spolupráci s pracovníky z různých oblastí.

Obě skupiny dotázaných respondentů se shodují v názoru, že institutu „vykázání násilníka ze společného obydlí“ je účinným opatřením. Zároveň se shodují v názoru, že jedním z nejdůležitějších faktorů, který může významně ovlivnit vznik domácího násilí, je výchova dítěte v rodině. Pokud by měli volit instituci nebo organizaci anebo jinou možnost, kam se obrátit o pomoc při výskytu domácího násilí, v převážné většině a s výrazným odstupem od dalších možností by respondenti dotazníkového šetření volili Policii České republiky. V souladu s profesemi respondentů řízených rozhovorů by se rovněž obrátili na sociálního pracovníka, na psychologa pouze v nepatrné míře.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo prozkoumat a popsat sociální, zdravotní, psychologické a právní aspekty problematiky domácího násilí. Na základě dosažených výsledků získaných z provedeného dotazníkového šetření a dále poznatků získaných s pomocí metody řízených rozhovorů lze konstatovat, že cíle práce bylo dosaženo. Otázky zvolené pro dotazník a otázky položené při rozhovorech směřovaly do oblasti sociální, psychologické, zdravotní i právní. Získané odpovědi z obou použitých metod empirického šetření vypovídají o názorech, znalostech a zkušenostech respondentů z různých míst Jihočeského regionu.

Problematika domácího násilí byla již mnohokrát zpracována v podobě monografií, odborných studií, sborníků, statistických výstupů. Informace pravidelně poskytují odborné časopisy, webové stránky státních orgánů, institucí i nestátních neziskových organizací. Přesto se vlivem vývoje společnosti a souvisejícími změnami v oblasti právní, ekonomické, sociální, zdravotní, vzdělávání a dalších, objevují nové skutečnosti a dochází k novým opatřením ke zlepšení při řešení případů domácího násilí, včetně informovanosti.

Pokud bych dále pokračovala ve zpracování zvoleného tématu, rozšířila bych dotazníkové empirické šetření na regiony celé České republiky. Právě kontext sociální, ekonomický a zejména pak vzdělanostní ovlivňuje názory, zkušenosti a informovanost respondentů. Ze srovnání různých částí státu lze vyvodit příčiny, které přispívají ke vzniku domácího násilí, ale také ke způsobům jeho řešení a obtížím, které řešení předcházejí. Zajímavé by pro mne bylo i získání názorů občanů ze sousedních zemí, například z Rakouska a Německa, ze Slovenska a Polska. Osobní zkušenost je cenná a slouží, jak se potvrdilo i v mé práci, ke srovnání teoretických poznatků se skutečností. Kromě dotazníkového empirického šetření by mě velmi zajímaly názory odborníků z dalších profesí, které se problematikou domácího násilí zabývají v ostatních regionech ČR i v zahraničí.

Na základě zpracování teoretických poznatků a výsledků empirického šetření považuji za nejdůležitější doporučení provádět prevenci domácího násilí v oblasti rodinné a školní výchovy. Výchovné působení od nejútlejšího věku v rodině a v nejbližším sociálním okolí, kde dítě vyrůstá, se jeví ze zjištěných výsledků empirické části jako nejúčinnější, ale také nejproblematictější. Rodiče, sourozenci, pedagogové, vychovatele, trenéři a další mohou být, a řada z nich je, pro dítě vzorem. Při výchově přímé považuji za nutné dítě chválit, podporovat, být trpělivým a chápajícím vychovatelem. Domnívám se, že právě necitlivý přístup v dětství a dospívání ze strany dospělých, je jednou z možných vážných příčin vzniku domácího násilí v budoucích partnerských vztazích. Důležité je při výchově dětí

nastavit pravidla. Děti především, ale i dospělí členové rodiny, by měli znát svoje povinnosti a práva, mělo by se jim dostat podpory a uznání. Dopředu by měli také znát, jaká odměna nebo trest vyplývá z jejich úmyslného porušení pravidel soužití. Dítě, které nezná skutečné důvody, si může špatně vyhodnotit situaci a žít v mylné domněnce, že nese za problémy v rodině vinu. V rámci výchovného působení považují za důležité také smysluplné trávení volného času celé rodiny. Všechny aktivity, které působí na fyzickou i duševní stránku všech členů a vzbuzují v nich pocity radosti, sounáležitosti, uspokojení. To je v souvislosti s příčinami domácího násilí důležitým prostředkem k jeho předcházení.

Silným výchovným a vzdělávacím prostředkem v současné době jsou média. Nejen rodiče a pedagogové, vychovatelé, by měli působit a vést děti k výběru programů a množství času, který elektronické komunikaci věnují. Podaří-li se dítě směřovat na jiné zájmové aktivity, kterými je sport, zájmové kroužky podle schopností a záliby dítěte, dojde k vyplnění volného času plnohodnotnějším způsobem. Organizátory a sponzory různých akcí pro rodiny s dětmi nebo pro žáky a mládež, mohou být také obce a města. Smysluplné využívání volného času, vědomí vlastních schopností a dovedností, uznání, zajímavě vedená a různými soutěžemi, exkurzemi zpestřená výuka, která děti zaujme, to vše přispívá k nenásilnému odvedení od negativního působení internetu a počítačových her. V tom vidím oblast působení sociálních pedagogů, tedy i své vlastní.

Zmínila jsem se také o sebevýchově a zájmu dospělých na sobě stále pracovat. Výsledky dotazníkového šetření potvrdily, že obyvatelé Jihočeského regionu jsou obeznámeni s problematikou domácího násilí. Informační kampaně probíhají, což dokládá i řada akcí, vydaných dokumentů a reklamních prostředků rozmístěných na veřejných místech. Přesto jen zanedbatelný počet dotázaných respondentů uvedl název organizace, která se domácím násilím zabývá. Více než čtvrtina respondentů neví o existenci právní normy, která problematiku domácího násilí upravuje. Proto dalším doporučením je zvýšit informovanost občanů prostřednictvím televizního a rozhlasového vysílání formou rozhovorů s odborníky z různých oblastí, například s policisty, zdravotníky, psychology, pracovníky intervenčního centra a krizové linky. Informace předávat dětem a mladistvým prostřednictvím besed na školách, v obcích nebo městech v rámci preventivních programů s možným zaměřením na konkrétní skupinu obyvatel. Reklamní kampaně je vhodné užít na veřejných místech, kde občané po určitou dobu setrvávají a mohou tak získat povědomost o možnostech pomoci a právní úpravě domácího násilí, například v čekárnách zdravotních středisek, čekárnách místní i meziměstské dopravy hromadné dopravy, v knihovnách.

SEZNAM ZDROJŮ A DALŠÍCH STUDIJNÍCH PRAMENŮ

BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturita*. I. vyd. Praha: Hnutí R, nakladatelství s mezinárodní vědeckou radou, 2012. 236 s. ISBN 978-80-86798-07-03

BAŠTECKÁ, Bohumila a kol. *Terénní krizová práce*. Psychosociální intervenční týmy. I.vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 300 s. ISBN 80-247-0708-X

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Domácí násilí*. [online] Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s. [cit. 2015-09-25]. Dostupné z: <<http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>>

BUDINOVÁ, Adriena. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Příbram: proFem, 2012. 67 s. ISBN 978-80-904564-2-6

BURIÁNEK, Jiří; KOVAŘÍK, Jiří a kol. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. I. vyd. Praha: Triton, 2006. 108 s. ISBN 80-7254-914-6

BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2007. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6

CIMRMANNOVÁ, Tereza a kol. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu. Aplikace v kontextu rodinného násilí*. I. vyd. Praha: Karolinum, 2013. 197 s. ISBN 978-80-246-2205-7

CONWAYOVÁ, Helena. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potencionální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. I. vyd. Praha: Albatros, 2007. 160 s. ISBN 978-80-00-01550-7

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. I. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 150 s. ISBN 978-80-247-2207-8

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. II. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4

ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. I. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2

DAVIDOVÁ, Ivana. *Domácí násilí – stále aktuální téma*. [online]. Oficiální web městské části Praha 12. [cit. 2015-09-25].

Dostupné z <<http://www.praha12.cz/domaci-nasili-stale-aktualni-tema/d-20233/p1=1915/>>

GENTRY, William Doyle. *O lásce a hněvu. Jak se bránit násilí ze strany blízkého člověka*. I. vyd. Praha: Ikar, 2007. 190 s. ISBN 978-80-249-0877-9

CHALOUPKOVÁ, Hana. Jaké postavení mají ženy ve světě. *Moje psychologie* [online]. Copyright © 2007-2015 Mladá fronta a.s. [cit. 2015-09-25]. Dostupné z <<http://zeny.e15.cz/clanek/bavim-se/jake-postaveni-maji-zeny-ve-svete/>>

CHELALA, César. *Domácí násilí jako globální problém*. [online]. Copyright Vydavatelství Referendum s.r.o. 2015 [cit. 2015-09-25]. Dostupné z <<http://denikreferendum.cz/clanek/16116-domaci-nasili-je-globalni-problem>>

JANIŠOVÁ, Ivana. Podceňované aspekty domácího násilí. *Sociální práce/sociálna práca* č. 4/2015 [online] Asociace vzdělavatelů v sociální práci. [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=3&clanek=788>

KOTKOVÁ, Martina (Ed.). *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. I. vyd. Brno: Spondea, o.p.s., 2014. 128 s. ISBN 978-80-260-7191-4

KOVALENKO, Natalja. *Domácí násilí je problém 21. století*. [online]. [cit. 2015-09-25]. Dostupné z: <http://cz.sputniknews.com/czech.ruvr.ru/2014_03_21/Domaci-nasili-je-problemem-21-stoleti-2705/>

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; ŽATECKÁ, Eva; DÁVID, Radovan; KORNEL, Martin. *Právo proti domácímu násilí*. I. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3

KVĚTENSKÁ, Daniela. *Krizová intervence v kontextu sociální práce*. I. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 80 s. ISBN 978-80-7435-435-9

LEVOVÁ, Jana a kol. *Metodika pro práci s cizinci žijícími v České republice, kteří jsou ohroženi domácím násilím*. I. vyd. Brno: Spondea, 2010. 168 s. ISBN-978-80-254-8499-9

LÖHKEN, Silvia. *Síla introvertů. Jak uspět ve světě, který přeje extrovertům*. I.vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 224 s. ISBN 978-80-247-4735-4

MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Bronislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: LINDE, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4

MATOUŠEK, Oldřich; KODYMOVÁ, Pavla; KOLÁČKOVÁ, Jana. *Sociální práce v praxi*. I. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ. Legislativa. *Věstníky*. [online] © 2010 MZČR [cit. 2016-01-05]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/Legislativa/obsah/vestnik-mz_1768_11.html/>

MITLÖHNER, Miroslav. Trestní právo jako nástroj boje proti domácímu násilí. *Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Centrum denních služeb o. s. ORFEUS, 2005. s. 9-13. ISBN 80-903519-2-1

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální práce*. I. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 100 s. ISBN 80-210-3323-1

PALOUŠ, Radim. *Paradoxy výchovy*. I. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2009. 111 s. ISBN 978-80-246-1650-6

PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. I. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2007. 175 s. ISBN 978-80-246-1265-2

PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY. Informace pro občany České republiky. *Zákony*. [online] © Ministerstvo vnitra [cit. 2015-10-03]. Dostupné z: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/?path=/portal/obcan/>>

ROHRBAUCH, Joanna. *Domestic violence in same-gender relationships* [online]. Copyright of Family Court Review is the property of Blackwell Publishing Limited [cit. 2015-12-20]. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com.arl.cbvk.cz:8080/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=31&sid=197f2b8e-4e62-46a4-a4ae-a099e/>

SILVAL, Susan de Alencar (y el equipo de). *Análise da violência doméstica na saúde das mulheres analysis of domestic violence on women's health* [online]. Copyright of Revista Brasileira de Crescimento [cit. 2015-12-20]. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com.arl.cbvk.cz:8080/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=23&sid=197f2b8e-4e62-46a4-a4ae-a099e>

SPIPKOVÁ, Jana. Násilí v rodinách a jeho důsledky. *Sborník vybraných přednášek z IX. Konference Společnosti sociálních pracovníků*. Násilí v rodině a jeho důsledky. I. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1999. 96 s. ISBN 80-85529-56-4

SPIPKOVÁ, Jana. Aspekty problematiky domácího násilí z pohledu oběti, pachatele a okolí. *Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Centrum denních služeb o. s. ORFEUS, 2005. s. 40-43. ISBN 80-903519-2-1

ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence*. I. vyd. Praha: Portál, 2011. 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. II. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 200 s. ISBN 978-80-247-2624-3

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. III. vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

VANIČKOVÁ, Eva. Násilí vůči dítěti – cesta k poškození jeho zdraví, které je predikcí zdraví v dospělosti. *Sborník vybraných přednášek z IX. Konference Společnosti sociálních pracovníků*. Násilí v rodině a jeho důsledky. I. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1999. 96 s. ISBN 80-85529-56-4

VENGLÁŘOVÁ, Martina. Zdravotně postižený člověk jako oběť domácího násilí. *Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Centrum denních služeb o. s. ORFEUS, 2005. s. 44-46. ISBN 80-903519-2-1

VOŇKOVÁ, Jiřina a kol. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. 87 s. ISBN 978-80-239-9448-3

VOŇKOVÁ, Jiřina a kol. *Domácí násilí. Právní minimum pro lékaře*. III. vyd. Praha: ProFem, o.p.s., 2009. ISBN 978-80-903626-8-0

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. I.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 154 s. ISBN 80-244-0337-4

WOJNICKA, Katarzyna. *Work with Perpetrators of Domestic Violence in Eastern European and Baltic countries* [online]. Copyright of Gender, Equal Opportunities, Research [cit. 2015-12-25]. Dostupné z:
<http://web.b.ebscohost.com.arl.cbvk.cz:8080/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=18&sid=197f2b8e-4e62-46a4-a4ae-a099e>

SEZNAM DALŠÍCH PRAMENŮ

BOCHENEK, Michael. *Pokud chce Evropa bojovat proti násilí na ženách, musí ratifikovat Istanbulskou úmluvu*. Amnesty International [online]. [cit. 2015-09-25].

Dostupné z < <http://www.amnesty.cz/news/367/pokud-chce-evropa-bojovat-proti-nasili-na-zenach-musi-ratifikovat-istanbulskou-umluvu/>>

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Deklarace o odstranění násilí na ženách (Declaration on the Elimination of Violence against Women)*. [online]. [cit. 2015-09-25].

Dostupné z <<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm/>>

NADACE OPEN SOCIETY FUND PRAHA: *Dejme (že)nám šanci a Norské fondy*

[online] Copyright 2015 Nadace Open Society Fund Praha. [cit. 2015-09-25]. Dostupné z:

< <http://www.dejmezenamsanci.cz/o-programu/dejme-ze-nam-sanci-a-norske-fondy/>>

ÚŘAD VLÁDY ČR. Odbor lidských práv a ochrany menšin. *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020* [online]. [cit. 2015-09-25]. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_Optimalizace/Strategie-pro-rovnost-zen-a-muzu-v-CR-na-leta-2014-2020.pdf/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – přehled nestátních neziskových organizací

Příloha B - preventivní programy domácího násilí v České republice

Příloha C – přehled počtu vykázaní Policíí ČR dle krajů v roce 2015

Příloha D – vzor dotazníku

Příloha E - Písemný záznam řízeného rozhovoru vedeného se sociálním pracovníkem
OSPOD MÚ

Příloha F - Písemný záznam řízeného rozhovoru vedeného s příslušníkem Policie ČR

Příloha G - Písemný záznam řízeného rozhovoru vedeného s psychologem z psychologické
poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy

Příloha H - Písemný záznam řízeného rozhovoru vedeného s pedagogem VŠ

Přehled nestátních neziskových organizací

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ - zapsaný spolek, od roku 1991 do roku 2014 občanské sdružení. Poskytuje právní, psychologické a sociální poradenství obětem trestných činů, zajišťuje celostátní síť poraden, od roku 2001 provozuje specializovanou anonymní telefonickou krizovou linku pro oběti domácího násilí **DONA**. V rámci nadstandardních služeb doprovod soudu, terapeutické programy;

ROSA - nadace vznikla v roce 1993. Od roku 1998 byla zaregistrována jako občanské sdružení, je informační a poradenské centrum pro ženy – oběti domácího násilí. Ženám je poskytováno psychosociální poradenství, a to opakovaně. Dále nabízí krizovou telefonickou pomoc a krizové ubytování v azylovém domě s utajenou adresou pro matky s dětmi. Pro odbornou veřejnost – sociální pracovníky, policisty, zdravotníky, pracovníky městských úřadů, studenty pořádá pravidelná školení a semináře o domácím násilí;

ELEKTRA - občanské sdružení vzniklo v roce 1995. Nabízí odborné sociální poradenství ženám i mužům, kteří se stali oběťmi sexuálního násilí v dětství či v dospělosti, jejich partnerům a příbuzným. Dále pořádá vzdělávací akce pro pedagogy, lékaře, sociální pracovníky a jiné odborníky ze sociální a zdravotnické oblasti;

ACORUS - občanské sdružení vzniklo v roce 1997. Poskytuje odborné sociální poradenství, ubytování pro oběti domácího násilí v azylovém domě, bezplatné ubytování pro ženy nebo ženy s dětmi v akutní krizové situaci na dobu 5 dnů. V projektu Centrum LOCIKA pracuje s dětmi a rodiči, kteří zažívají domácí násilí;

ProFem - vznikla v roce 1993 jako konzultační středisko pro ženské projekty, později bylo zaregistrováno jako obecně prospěšná společnost. Je aktivní ve Výboru pro prevenci domácího násilí, který je poradním orgánem Rady vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů. Je i členem mezinárodní koalice Women Against Violence in Europe (WAVE). Jedním z klíčových projektů ProFem je AdvoCats for Women, projekt, který se již 15 let věnuje poskytování bezplatného právního poradenství a pomoci ženám postiženým domácím násilím a jinými formami násilí. Projekt byl zahájen v roce 1998 proškolením 26 českých a slovenských právniček během mezinárodního německo-česko-slovenského projektu. Odborné sociální poradenství poskytuje prostřednictvím linky právní pomoci, internetu nebo osobních konzultací ve střediscích ProFem;

PERSEFONA - zapsaný spolek vznikl v roce 2007 jako občanské sdružení odloučením od programu proti domácímu násilí Ligy lidských práv, který poskytoval pomoc obětem

domácího násilí již od roku 1999. Poskytuje komplexní odbornou pomoc a podporu lidem, kteří zažívají nebo zažili domácí a sexuální násilí, jejich blízkým a osobám, které mají problémy se zvládnutím vlastní agrese ve vztazích. Poskytuje odborné sociální a právní poradenství, vzdělávací a informační činnost, podílí se na prosazování systémových změn v oblasti sexuálního násilí;

SPONDEA - obecně prospěšná společnost vznikla v roce 1998. Poskytuje prostřednictvím telefonu, chatu, e-mailu nebo formou ambulantní krizovou pomoc a podporu dětem, dospívajícím a studentům do 26 let věku v obtížných životních situacích včetně případů domácího násilí. Dále poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a přispívá tak ke zlepšení obtížných krizových situací rodiny, společnost má pověření pro výkon sociálně-právní ochrany dětí. V Brně provozuje intervenční centrum, které poskytuje odbornou pomoc a podporu osobám ohroženým nebo již vystaveným domácímu násilí a nebezpečnému pronásledování;

MAGDALENIUM - občanské sdružení vzniklo v roce 1997. Provozuje dva azylové domy pro oběti domácího násilí, poskytuje psychologické a právní poradenství, psychoterapie;

LA STRADA - působí v ČR od roku 1995 jako projekt organizace proFem. Od roku 1998 je registrována jako obecně prospěšná společnost, v roce 2004 spoluzaložila mezinárodní sdružení La Strada International s členskými organizacemi v dalších osmi evropských zemích. Jejím posláním je prevence prováděná prostřednictvím vytváření rovných šancí a překonávání předsudků a genderových stereotypů. V rámci sociálních služeb poskytuje ubytování v azylových domech, finanční a materiální pomoc, sociální, právní a pracovní poradenství;

CHARITA ČR - provozuje větší počet azylových domů pro matky s dětmi v nouzi, a to po celé české republice;

DIAKONIA ČESKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ - která provozuje linky důvěry ve všech krizových situacích včetně domácího násilí a azylový dům pro ženy s dětmi v krizové situaci;

ADRA – pyramida pomoci a rozvoje – poradna pro oběti násilí a trestných činů;

NADACE NAŠE DÍTĚ

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM

PORADNA PRO ŽENY A DÍVKY V NOUZI EVA České Budějovice

Zdroj: např. Voňková, 2009, Nashová 2014, webové stránky NNO

Preventivní programy domácího násilí v České republice

Dejme (že)nám šanci 2013-2016

Program podporuje rovné příležitosti žen a mužů v pracovním i osobním životě a prevenci a pomoc obětem domácího násilí v České republice. Je financován z Norských fondů a jeho oficiální název zní „CZ 12 Uplatňování hlediska rovných příležitostí žen a mužů a podpora sladování pracovního a soukromého života/ Domácí násilí a násilí založené na pohlaví“. Do roku 2016 bude z těchto peněz v Česku financováno patnáct programů. Všechny musí respektovat lidská práva, musí být zajištěna řádná správa finančních prostředků, udržitelný rozvoj a rovné příležitosti žen a mužů. Programy by měly mimo celou řadu aktivit podpořit také rozvoj služeb pro osoby ohrožené domácím násilím a prevenci či snížení výskytu domácího násilí. Finanční prostředky na projekty rozdělí v letech 2013-2016 Nadace Open Society Fund Praha, která program Dejme (že)nám šanci, spravuje. Granty mohou získat neziskové organizace, veřejný sektor, mezivládní a církevní organizace, výzkumné a akademické instituce s působností v ČR. Programy vznikly na základě dohody podepsané Českou republikou a Norskem.

Zdroj: NADACE OPEN SOCIETY FUND PRAHA: *Dejme (že)nám šanci a Norské fondy* [online] Copyright 2015 Nadace Open Society Fund Praha. [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: < <http://www.dejmezenamsanci.cz/o-programu/dejme-ze-nam-sanci-a-norske-fondy/> >

Národní akční plán prevence domácího násilí

V České republice byl vypracován na léta 2011-2014 Národní akční plán prevence domácího násilí. Na jeho vypracování se podíleli členové Výboru pro prevenci domácího násilí a další odborníci z oblasti teorie i praxe z Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva obrany, Ministerstva spravedlnosti a dále řady neziskových organizací, např. ROSA, o.s., proFem, o.p.s., Spondeo, o.p.s., Persefona, o.s., manželské a rodinné poradny. Hlavním cílem byly úkoly a opatření, které se týkaly podpory osob ohrožených domácím násilím včetně dětí, práce s násilnými osobami, vzdělávání a interdisciplinární spolupráce, informovanost a prevence zaměřená na společnost, analýzy a úprava legislativy. Důraz byl kladen zejména na vzdělávání, kampaně, šíření informací osobám ohroženým domácím násilím, vzděláváním pracovníků pomáhajících profesí, práce s osobami páchajícími domácí násilí. V té souvislosti bylo vzato do úvahy doporučení Rady Evropy a činnost Výboru pro odstranění diskriminace žen. V oblasti podpory osob ohrožených domácím

násilím bylo cílem zvýšit počet v azylových domech, intervenčních a krizových centrech, zajistit rovnoměrnou nabídku poradenských a sociálních služeb podle lokality. Minimální standardy Rady Evropy doporučují jedno poradenské centrum na každých 50 000 obyvatel. Národní akční plán se zaměřil také na děti, které jsou ohrožené nebo se staly svědky domácího násilí, a právní úpravu styku s násilným rodičem.

Na základě zahraničních zkušeností počítal plán se zřízením terapeutických a resocializačních služeb pro násilné osoby. U osob, které přicházejí do styku s osobami ohroženými domácím násilím, např. lékaře, pedagogy, sociální pracovníky, policisty, státní zástupce, poskytnout potřebné znalosti k rozpoznání domácího násilí a osobám ohroženým zajistit dostatek informací. Hlavním cílem plánu je potom zapojení veřejnosti do prevence domácího násilí a řešení této problematiky. Schopnost rozpoznat znaky rizikového vztahu, bránit se. Tyto sociální dovednosti by měli získat už žáci základních a středních škol prostřednictvím informačních kampaní. V neposlední řadě bylo cílem plánu provést analýzu stávající právní úpravy v oblasti domácího násilí, zajistit provázanost mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, Policií ČR, intervenčními centry a dalšími poskytovateli sociálních služeb.

Zdroj: RADA VLÁDY PRO LIDSKÁ PRÁVA: *Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011-2014* [online]. [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf/>>

Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR 2014-2020

Odbor lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády ČR vypracoval dokument se zaměřením na uplatňování politiky rovnosti žen a mužů v České republice. Základním cílem je formulovat rámec opatření veřejné správy k dosažení genderové rovnosti v ČR. Pro její dosažení je nutné vytvořit institucionální, legislativní, ale i společenský rámec, který by naplňování této hodnoty zabezpečoval. Základním principem demokratické společnosti je úcta k důstojnosti všech osob a k dodržování jejich lidských práv, která vyplývají jak z předpisů vnitrostátních (zejména ústavní zákony), tak z mezinárodních závazků. ČR se v mnoha mezinárodních dokumentech zavázala prosazovat genderovou rovnost. Jedná se zejména o Úmluvu OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, dále Pekingská akční platforma přijatá na Čtvrté celosvětové konferenci o ženách v Pekingu. Závazek ČR prosazovat rovnost žen a mužů pro ČR vyplývá rovněž z **Evropské sociální charty**, nejvýznamnější mezinárodní smlouvy Rady Evropy pro oblast sociálních věcí, kterou ČR

ratifikovala dne 3. listopadu 1999. Tyto závazky vyplývají také ze Strategie Rady Evropy pro genderovou rovnost na léta 2014 – 2017 a z řady doporučení Rady Evropy v oblasti genderové rovnosti. Také Evropská unie se ve své legislativně a v řadě dokumentů prosazováním rovnosti žen a mužů zabývá, mezi klíčový aktuální dokument se řadí **Strategie Evropa 2020**.

Mezi hlavní strategické oblasti dokumentu ČR na léta 2014-2020 je mimo jiné zařazena oblast důstojnosti a integrity žen, které se stávají v 90 % případů obětí domácího násilí a v 80 % těchto evidovaných případech se pasivními účastníky domácího násilí stávají nezletilé děti. Rodiny, které tvoří jeden rodič a závislé děti, jsou stále více ohroženy chudobou; podle údajů Českého statistického úřadu z r. 2011 je to 35,6% rodin. V oblasti „Sladění pracovního, soukromého a rodinného života“ jsou vymezeny problémy k řešení mimo jiné v nedostatečném ocenění péče a domácí práce společností, v nízké účasti mužů na péči o malé děti, závislé osoby a o domácnost, v nízké výši a vymahatelnosti výživného na děti. V oblasti „Důstojnosti a integrity žen a mužů“ se dokument zaměřuje na řešení problému vysokého výskytu a latence domácího násilí, nízké dostupnosti služeb pro oběti domácího násilí a zabezpečení primární prevence, nízkou povědomost o možnostech sociálních služeb pro oběti domácího násilí. Dále na problém vysoké latence sexuálního násilí a obchodu se ženami, sociálního vyloučení a genderově podmíněné diskriminaci osob, zejména seniorů, vysoké latence dalšího generově podmíněného násilí ve veřejném prostoru, např. stalking. V oblasti latence a výskytu domácího násilí je cílem posílit spolupráci všech zainteresovaných aktérů, zlepšení ochrany dětí, posilování programů primární prevence a vytvoření systému práce s původci násilí a osvětou o tomto tématu.

Zdroj: ÚŘAD VLÁDY ČR. Odbor lidských práv a ochrany menšin. *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020* [online]. [cit. 2015-12-25].

Dostupné z: <

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Strategie_pro_rovnost_zen_a_muzu_2014-2020.pdf/>

Strategie prevence násilí na dětech 2008-2018

Národní strategie prevence násilí na dětech ČR byla vypracována z podnětu OSN ve spolupráci se Světovou zdravotnickou organizací, která na základě „Světové zprávy o násilí na dětech“ doporučila vypracovat národní strategie. Koordinací prevence pověřila Česká vláda ministra pro lidská práva. Cílem Strategie je zvýšení ochrany dětí před všemi formami násilí na úrovni národní, regionální a místní. K ochraně dětí se státy rovněž

zavázaly přijetím Úmluvy o právech dítěte. Z Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018 vychází také Kampaň proti násilí na dětech s názvem „**STOP násilí na dětech**“. Cílem kampaně šíření informací o násilí na dětech mezi širokou i odbornou veřejnost a její prevence. Informace budou poskytovány prostřednictvím vzdělávacích seminářů a debat, které by měly přinést nová řešení.

Zdroj: ÚŘAD VLÁDY ČR. Odbor lidských práv a ochrany menšin. *Stop násilí na dětech* [online]. [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <<http://stopnasilinadetch.cz/pdf/narodnistrategie.pdf>>

Prevence kriminality – podpořené projekty na rok 2015

Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR v rámci programu „Prevence sociálně patologických jevů“, který je zaměřen na prevenci domácího násilí a trestné činnosti páchané na seniorech, zveřejnil osm projektů, které byly z předložených žádostí dotační komisí vybrány. Jedná se o projekty neziskových organizací zaměřených na spolupráci všech institucí podporujících bezpečí seniorů. Zaměří se například na informovanost seniorů v oblasti ekonomické a finanční, poskytování pomoci v rámci služby linky Senior telefon. Dotace na prevenci získaly následující nestátní neziskové organizace s projekty:

Centrum nové naděje, o. s. s projektem „Senioři seniorům“;

Asociace pracovníků intervenčních center s projektem „Interdisciplinární spolupráce jako prostředek pomoci seniorům ohrožených domácím násilím“;

Diakonie Československé církve evangelické – středisko západní Čechy s projektem „Chci žít doma aneb rizika převodu majetku“;

proFem – Konzultační středisko pro ženské projekty, o.p.s. s projektem „Stop ekonomickému násilí na seniorech“;

Český červený kříž s projektem „Vrba – práce s domácím násilím a trestnou činností na seniorech na Prachaticku“;

Persefona o. s. s projektem „Prevence domácího násilí osob seniorského věku 2“;

ŽIVOT 90 s projektem „Prevence a poskytování pomoci v rámci služby Senior telefonu v oblasti domácího násilí páchaného na seniorech a syndromu týrání a zanedbávání (EAN)“;

Prosapia, o. s., sdružení pro rodinu s projektem „Společně proti násilí na seniorech“

Zdroj: MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Prevence kriminality v České republice. Podpořené projekty na rok 2015* [online]. Poslední aktualizace 7.8.2015. [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <<http://www.prevencekriminality.cz/projekty/dotace-upr/domaci-nasili/podporene-projekty-na-rok-2015-353cs.html>>

Kampaň Mlčení bolí

V červnu 2015 spustila Asociace pracovníků intervenčních center ČR (dále jen „APIC“) projekt Mlčení bolí. Prostřednictvím celostátní kampaně chce APIC informovat laickou veřejnost o poslání intervenčních center a rozpoutat mezioborovou diskuzi na téma zkvalitnění pomoci lidem ohroženým domácím násilím v ČR. Součástí projektu je rozsáhlý sociologický výzkum mezi odborníky a uživateli služeb určených ohroženým osobám, zaměřený na mapování možností řešení případů domácího násilí. Cílem projektu je zlepšení praxe při prevenci, identifikaci a potírání domácího násilí.

V ČR je osmnáct Intervenčních center, které v roce 2014 poskytly pomoc 4695 obětem fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického i sociálního násilí. Podle APIC tvoří nejrizikovější skupinu ohroženou domácím násilím manželské a partnerské páry ve věku 27 až 40 let. Stoupá rovněž počet násilných případů mezi zletilými dětmi a rodiči. Přestože v roce 2014 bylo Policií ČR vykázáno celkem 1382 osob, stále se objevují případy, kdy policie nedokáže stav v rodině kvalifikovaně posoudit, a k vykázáni násilné osoby nedojde. Nezletilé děti zůstávají často bez ochrany, někdy jsou soudem nuceny stýkat se s násilnou osobou, nebo jsou jí dokonce svěřeny do péče. Řada institucí stále neví, jak s oběťmi domácího násilí jednat, kam jednat, kam je poslat a jak jim pomoci. Z tohoto důvodu proto APIC připravuje výukové aplikace určené pracovníkům zainteresovaných institucí. Zároveň se chystá vydat populárně naučnou knihu o domácím násilí v ČR.

Zdroj: TICHÁČKOVÁ, Monika. *O domácím násilí nelze mlčet* [online]. Econnect zpravodajství [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <<http://ecn.cz/index.stm?x=2435914&s=t&f=v>>

Projekt „AdvoCats for Women – právem proti násilí na ženách“

Nevládní nezisková organizace proFem v únoru 2015 zahájila další fázi projektu „AdvoCats for Women – právem proti násilí na ženách“, který je financován z Norských fondů. Cílem projektu je podpora osob ohrožených nebo postižených domácím násilím. Pomoc bude poskytována formou právních konzultací a dlouhodobého právního zastupování. Dalším cílem projektu je prosadit legislativní úpravu náhradního výživného a bezplatné právní pomoci pro oběti domácího násilí. Prosazení těchto úprav zákonů by mělo vést ke zlepšení ekonomické a sociální situace obětí, zejména žen, domácího násilí.

Zdroj: POLÁKOVÁ, Jitka, GABRIELOVÁ, Adriena. *AdvoCats for Women – právem proti násilí na ženách*. [online] Copyright ProFem, o.p.s. [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <<http://www.profem.cz/clanek.aspx?a=289/>>

Projekty v oblasti prevence domácího násilí nestátní neziskové organizace ROSA

Nestátní nezisková organizace ROSA v oblasti prevence domácího násilí v minulosti i v současnosti pořádá řadu projektů a kampaní, věnuje se publikační činnosti. Z celé řady aktivit, které ROSA organizuje, jako příklad projekt „**Stop násilí pro zdravotnictví**“ podporovaný z Norských fondů. Cílem projektu je zvýšit informovanost mezi pracovníky zdravotnických pomáhajících profesí, mezi studenty a pedagogy zdravotních a lékařských škol a přispět tak k prevenci a snížení výskytu domácího násilí. Projekt zahrnuje zpracování řady e-learningových materiálů, instruktážních videí, zpracování vzdělávacího manuálu pro sestry a záchranáře, semináře pro studenty zdravotních škol, nabídka praxe a odborných konzultací s pracovníky poradenského centra ROSY včetně přípravy speciálního týmu interních školitelů. V období od podzimu 2015 do března 2016 proběhne řada bezplatných školení pro pracovníky ve zdravotnictví včetně škol, které připravují pro profesní dráhu zdravotní sestry.

Také pro školy v minulosti i v současnosti pořádá ROSA zdarma řadu přednášek a seminářů pro děti a studenty s tématem domácí násilí v rodině, ze strany dalších blízkých osob a spolužáků. Ať jsou děti oběťmi nebo svědky násilí, je nutné, aby znaly, kde jsou hranice, co si k nim druhý může dovolit, jaké jsou formy násilí, zneužívání, u studentů jsou přednášky rozšířeny o možné násilí ve vztazích, které začínají navazovat, děti i studenti dostávají rady, jak rozpoznat začínající násilí, jak se bránit, kde hledat pomoc. Dalším prostorem, kde mohou být děti násilím ohroženy, jsou prostředky komunikace, a to internet, telefon, sociální sítě. ROSA v rámci projektu vydala publikace „To si líbit nenechám“ a manuál pro pedagogy základních škol „Rozpoznání domácího násilí v rodině žáka“. Pro děti, kde dochází k domácímu násilí a které prochází rozvodem rodičů, vydala ROSA za podpory Ministerstva vnitra ČR publikaci „Kouzelná knížka“ – omalovánky, které děti zbaví strachu z neznámého prostředí policie a soudu, kde dochází ke stresovým situacím při jednání o svěřením dítěte do péče, řešení případů násilí a děti vystupují u soudů, na Policii ČR nebo u Orgánů sociálně právní ochrany dětí. V roce 2010 se ROSA ve spolupráci s Českou televizí podílela na kampani „Přijďte včas“. Na programu ČT1, ČT2 a ČT24 bylo bezplatně zveřejněno obecně prospěšné sdělení formou spotů s cílem informovat o problému domácího násilí, poskytnout informace obětem včetně kontaktů na pomáhající organizace a také poskytnout informace pro pomáhající profese, které se s oběťmi domácího násilí setkávají, aby byly schopny poskytnout odpovídající pomoc.

ROSA byla partnerskou organizací v projektu, který koordinovala Women Against Violence Europe (WAVE). Podílela se na organizaci semináře WAVE „Zlepšování

strategií posuzování rizika a managementu bezpečnosti při ochraně žen a dětí ohrožených zvláště závažným domácím násilím“ v Praze. Cílem školící akce v rámci projektu PROTECT II bylo přispět k prevenci závažných forem násilí a opakovaného násilí na všech ženách a k ochraně zvláště ohrožených obětí domácího násilí prostřednictvím mapování způsobů, kterými mohou účastníci evropských zemí efektivněji posuzovat riziko dalšího násilí a zlepšovat strategie managementu bezpečnosti obětí. Projekt proběhl v letech 2011-2012 a umožnil spolupráci a výměnu zkušeností odborníků z praxe i z výzkumu z oblasti prevence závažného násilí a ochrany obětí domácího násilí.

Zdroj: ROSA – CENTRUM PRO TÝRANÉ ŽENY. *Projekty* [online]. [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <<http://rosa-os.cz/projekty/kampane/>>

Kampaň „Bílá stužka“

Liga otevřených mužů (dále jen „LOM“) je od roku 2009 patronem kampaně Bílá stužka v ČR, která je součástí projektu „Muži proti násilí na ženách a dětech“ financované z Norských fondů. LOM je sdružení, které poskytuje mužům informace z oblasti péče o zdraví, osobní růst, rodinné vztahy, zapojení mužů ve školství, ale také pomoc při řešení případů násilí páchaného na ženách. Kampaň Bílá stužka se zaměřuje na tzv. metodu zvládání agrese, která učí klienty efektivně zvládat svou agresivitu v partnerských vztazích a ve výchově dětí a tak předcházet případům domácího násilí. Projekt mimo jiné podpořila Nadace Open Society Fund Praha a Ministerstvo práce a sociálních věcí V roce 2015 LOM otevřela skupinu pro muže zaměřenou na zvládání vzteku a v této souvislosti provádí školení odborníků v metodě zvládání vzteku, provozuje anonymní poradnu pro muže i ženy.

Zdroj: LIGA OTEVŘENÝCH MUŽŮ. *Bílá stužka v České republice*. [online] Copyright 2015 Muži proti násilí na ženách a dětech. [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <<http://www.muziprotinasili.cz/co-je-bila-stuzka/cr/>>

Příloha C

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICIÍ ČR DLE KRAJŮ V ROCE 2015

KRAJ	Zpracoval Bílý kruh bezpečí ve spolupráci s APIC ČR- 14. 12. 2015												2015	celkem v letech								Celkem
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Jihočeský	1	5	6	3	6	6	4	5	5	5	4	0	50	50	37	35	84	72	64	63	56	461
Jihomoravský	8	8	6	13	8	16	16	8	8	8	12	0	111	82	72	82	87	118	150	128	118	837
Karlovarský	7	7	9	7	9	3	8	9	6	6	9	0	80	32	46	49	79	137	111	97	114	665
Královéhradecký	4	0	5	7	2	5	2	1	2	2	2	0	32	34	22	16	44	45	52	41	35	289
Liberecký	4	5	7	5	8	4	6	6	3	8	8	0	64	30	36	68	62	82	104	113	100	595
Moravskoslezský	7	7	9	11	8	9	10	11	8	11	11	0	102	213	110	111	108	135	97	107	124	1005
Olomoucký	9	8	12	20	9	3	5	5	11	12	5	0	99	44	35	43	61	112	100	94	87	576
Pardubický	5	9	8	12	4	4	3	4	2	4	3	0	58	61	39	44	73	92	104	83	80	576
Plzeňský	4	3	2	1	2	3	0	7	2	3	0	0	27	16	22	14	27	23	30	39	42	213
Hlavní město Praha	18	11	20	18	12	14	17	18	15	15	12	0	170	59	34	48	104	123	138	155	213	874
Středočeský	7	9	8	9	10	8	9	5	8	4	11	0	88	79	67	59	64	121	106	111	119	726
Ústecký	12	11	15	20	12	11	16	8	7	15	22	0	149	81	87	134	133	202	204	156	137	1134
Vysočina	6	7	7	7	13	8	7	9	1	3	6	0	74	32	26	39	51	42	43	73	74	380
Zlínský	5	2	5	4	5	8	4	2	4	6	10	0	55	49	46	36	81	126	102	101	83	624
CELKEM VYKÁZÁNÍ	97	92	119	137	108	102	107	98	82	102	115	0	1159	862	679	778	1058	1430	1405	1361	1382	8955
z toho opakovaná	12	9	16	24	12	13	19	10	12	16	18											
tj. v %	12%	10%	13%	18%	13%	13%	18%	10%	15%	16%	16%											

Od 1. 1. 2007 do 30. 11. 2015 celkem: 10 114

Zdroj: Statistika Bílého kruhu bezpečí. *Přehled počtu vykázaní Policií ČR dle krajů v roce 2015.* [online]. BKB, ©2007 [cit. 2016-01-26].

Dostupné z [www:<http://www.domacinasili.cz/statistiky/>](http://www.domacinasili.cz/statistiky/).

3. Agresivita pachatele domácího násilí vyplývá zásadně z jeho negativních povahových vlastností.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

4. Obětí domácího násilí se může stát i zdravá, výdělečně činná či finančně zajištěná osoba.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

5. Hlavním cílem prevence domácího násilí je primárně stíhat a potrestat jeho pachatele.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

6. Pokud bylo dítě v dětství vystaveno násilí, anebo bylo svědkem týrání jiné osoby v rodině, stalo se pak samo v dospělosti pachatelem domácího násilí ve své vlastní rodině nebo v partnerském vztahu.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

7. Domácí násilí je často spojené s nebezpečným pronásledováním (stalkingem) oběti ze strany pachatele.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

8. Pokud jsou senioři odkázáni na pomoc a podporu svých blízkých, stávají se pak z jejich strany nejčastěji obětí domácího násilí.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

9. Možnost vykázaní násilníka ze společného obydlí, tzv. institut vykázaní, je účinným opatřením proti pokračování domácího násilí a ochranou oběti.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

10. Obětí domácího násilí je nejčastěji žena, protože je většinou existenčně závislá na muži.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

11. Kontakt s rodičem (např. otcem), který je pachatelem domácího násilí na druhém z rodičů (např. matce), je po rozchodu či rozvodu rodičů pro další vývoj dítěte nepříznivý.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

12. V českém právu existuje zákon či jiná právní norma, která chrání osoby, které se staly obětí domácího násilí.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

13. Tělesně a duševně postižené osoby se nedokážou sami bránit týrání ze strany blízké osoby, proto se stávají nejčastějšími oběťmi domácího násilí.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

14. Agresivitu pachatele domácího násilí v jeho chování a jednání vůči oběti zásadně ovlivňuje výchova v dětství.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

15. Ve společnosti je dostatečné množství informací k tomu, aby oběť anebo svědek domácího násilí věděl, kam a na koho se může obrátit o radu a pomoc.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

16. Děti jsou nejčastější obětí domácího násilí ze strany jednoho anebo obou rodičů.

- zcela souhlasím spíše souhlasím nevím
 spíše nesouhlasím zcela nesouhlasím

17. Setkali jste se někdy osobně s projevy domácího násilí ve svém okolí?

- ano ne nevím, nedokážu posoudit, zda šlo o domácí násilí

II. část

U níže uvedených otázek křížkem označte jednu nebo více zvolených odpovědí.

18. Který z faktorů považujete ze svého pohledu za příčinu domácího násilí?

- alkoholismus
 nezaměstnanost
 gemblerství (patologické hráčství)
 zkušenosti získané v dětství (násilí v původní rodině)
 drogy
 vliv médií (např. film, internet, PC hry, časopisy)
 jiné;

uveďte.....
.....

19. Jakou formu domácího násilí považujete za nejčastější?

Křížkem označte jednu nebo více zvolených odpovědí.

- psychickou (např. zesměšňování, ponižování, ironizování)
 fyzickou (např. facky, bití, svazování)
 sexuální (např. omezování osobní svobody, znásilnění)
 ekonomickou (např. odnímání a kontrola finančních prostředků)
 sociální (např. kontrola a omezování sociálních kontaktů, izolace)

20. Koho byste kontaktoval/a v případě, že byste se Vy nebo osoba z Vašeho okolí stal/a obětí domácího násilí?

Křížkem označte jednu nebo více zvolených odpovědí.

- lékaře
- Policii ČR
- intervenční centrum
- sociálního pracovníka
- příbuzné
- anonymní telefonní linku (např. krizovou linku, linku důvěry)
- organizaci, která se ochranou a pomocí obětem domácího násilí zabývá,
uved'te

název.....

- nevím, zřejmě nikoho
- jiná možnost, uveďte.....

.....
.....

Zdroj: vlastní, 09/2015

Příloha E

Písemný záznam řízeného rozhovoru vedeného se sociálním pracovníkem zařazeným na Odboru sociálních věcí a zdravotnictví na úseku Sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu (Jihočeský kraj) ze dne 15. 12. 2015

T: tazatel

R: respondent

T: „Pracujete na Odboru sociálně právní ochrany dětí. Řešíte případy, které se týkají dětí nějakým způsobem ohrožených. Třeba zanedbávané rodiči, děti, kterých se rodiče rozvádí, ale také s dětmi, které rodiče týrají, ohrožují na životě nebo na zdraví. Můžete mi říct, jak probíhá práce s dětmi, které se staly obětí nebo byly svědky domácího násilí?“

R: „*Sociální práce se zmíněnými dětmi na našem odboru probíhá za tím účelem, aby došlo ke zmírnění, v ideálním případě nejlépe odstranění všech faktorů, které jsou příčinou domácího násilí v rodině. Někdy by doslova nejlepším řešením bylo odstranění násilného partnera z rodiny dítěte, ale to není vůbec jednoduché, protože ženy žijící dlouhodobě několik let s psychopatickým násilným partnerem jsou na něm psychicky závislé, nedokáží od něho odejít nebo se i stane, že tento násilník získá dítě do soudně do výlučné péče, protože jeho znalecké posudky k jeho osobnosti nevyšly tak špatně, i to už jsem bohužel několikrát zažila, a pak trvá i pár let, než se dítě vzepře a od násilného rodiče odejde, respektive uteče.*“

T: „Chtěla bych se vrátit k dětem, které se staly obětí nebo byly svědkem týrání jednoho z rodičů, případně jiné blízké osoby v rodině. Jak probíhá, myslím, co je cílem, při prvním kontaktu. Jak se liší třeba od rozhovoru, který vedete s dospělým člověkem. Dítě je třeba vystrašené, nechce s Vámi mluvit? Je komunikace s těmito dětmi pro Vás složitá“

R: „*Já tu komunikaci nehodnotím jako složitou, ale je specifická, a to právě v tom, že se jedná o dítě, které se stalo obětí, ale i svědkem domácího násilí. A v čem je ta komunikace jiná? Dítě reaguje nějak emočně na uváděnou situaci. Emočně může reagovat útočně, obranně či útekem, jinak to ani nejde. Podle toho pak jedním s dítětem dál. Snahou je dítě zklidnit. Pokud se jedná o krizovou intervenci, tak tam je to ještě jednodušší. Odvézt dítě do bezpečí. Za jakoukoliv cenu. Např. od psychiatricky nemocné matky, která má nějakou ataku a ubližuje dítěti, tak ho tam nenecháš. Když se stalo dítě obětí domácího násilí, tak tam jde o zajištění jeho základní ochrany od násilníka, a to okamžitě. Pak se dál buď dítě svěří někomu do péče, třeba prarodiče, nebo jednomu z rodičů ZDVOPU.*“

T: „Můžete mi zkratku vysvětlit, nic mi to neříká?“

R: „*Jde o zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, to už je na rozhodnutí soudu o předběžném opatření.*“

T: „Jak s takovým zařízením spolupracujete nebo spíš, jak funguje předběžné opatření. Můžete mi to vysvětlit?“

R: „*Já podávám soudu návrh na 24-hodinové přetěžko, tzn. že soud musí rozhodnout do 24 hodin o dítěti, které je nějak ohroženo na zdraví, životě. Pokud je dítě jen svědkem domácího násilí, tak se samozřejmě pracuje dál s rodinou, jak to rodiče či jeden z rodičů vyřeší, aby se situace neopakovala. Tam je vícero možností, jak situaci řešit. Opět je něco jiného psychiatrický rodič, který někoho v rodině napadl nebo psychopatický rodič násilník, od kterého se po psychologické intervenci rozhodne druhý rodič s dítětem raději odejít. Ale tím není vyhráno, protože se často zejména ženy ohrožené tímto stylem domácího násilí právě k těmto psychopatickým partnerům vracejí.*“

T: „Protože předběžné opatření se ve Vaší práci používá, můžete zhodnotit, s ohledem na Vaši praxi, má-li pozitivní efekt, je účinné?“

R: „*Tak rozhodně efekt ve chvíli ohrožení dítěte má a jak se bude situace v rodině dále vyvíjet, to nelze bohužel dopředu stoprocentně předjímat. Ale bez tohoto institutu by bohužel pracovat nešlo. Jsou krásné humanistické ideály sociální práce s lidmi, jak dovézt klienta pomocí rozhovoru a jiných metod ke smírnému vyřešení problému, konfliktu, ale realita je bohužel jiná. S psychicky narušenými lidmi se těžko vždy dohodnete, tam je ten soudní zásah mnohdy nutný, je často jediným způsobem vyřešení situace v danou chvíli.,,*“

T: Děkuju za podrobné vysvětlení, ale chtěla bych se ještě vrátit jednou k dětem. Ptala jsem se na děti, které se staly obětí nebo svědky domácího násilí. Zajímalo by mě, jakou roli hrají děti při řešení domácího násilí v rodině dětí?“

R: „*Tak roli hrají určitě, děti mohou být i spouštěčem či faktorem stresu v rodině, pokud jsou k tomu navíc výchovně problémové, tak dovedou rodinné vztahy výrazně narušit. Pak je důležitým aspektem v rodině otázka výchovy a péče vlastních či nevlastních dětí. Jinak při řešení domácího násilí v rodině se bere v naší profesi v první řadě ohled na děti, ale pracuje se vlastně s celou rodinou, protože např. otec, co fyzicky napadal matku dětí, má právo se stýkat s jeho dětmi, pokud jim nějak fyzicky či psychicky také neublížoval. Ale to hodnotí psycholog – jeho osobnostní profil.*“

T: Vaše odpověď se dotkla výchovy. Chci se Vás proto zeptat, zda se domníváte, že když je dítě samo týráno v dětství, má to vliv na budoucí násilné chování pachatele domácího násilí? Nebo se zeptám jinak. Dítě, které bylo v dětství samo týráno, se s největší pravděpodobností stane v dospělosti pachatelem domácího násilí?

R: *„Řekla bych, že ano, je to jeden z nejvýznamnějších faktorů. Statisticky to tak na první pohled vypadá. Ale rozhodně to neznamená, že každý, kdo byl v dětství týrán, bude týrat své děti či partnera. Zejména týrané ženy netýrají vlastní děti, ale ani všichni týraní muži v tom nepokračují. A setkala jsem se s nimi, co mi to přiznali, jaké byly jejich rodinné poměry v dětství. Násilný otec jim nebyl rozhodně vzorem. Ale model rodiny a nastavených vztahů má vliv na chování dítěte v dospělosti, to ano. Ale záleží tam dále na inteligenci, osobnosti, povahových vlastnostech atd., nelze jednoznačně tvrdit, že týraní v dětství má rozhodující vliv na budoucí násilné chování pachatele.“*

T: Obrací se na Vás osoby v případech domácího násilí sami, nebo konáte pouze v případech ohrožení dětí? Vyhledáváte takové případy sami nebo samozřejmě na oznámení o ohrožení dítěte, jeho výchovy apod.?

R: *„Jak už z názvu OSPOD vyplývá, hlavní činností, je co nejrychlejší zajištění ochrany dítěte v případě ohrožení, to už jsem zmiňovala v jiné otázce, ale samozřejmě se může obrátit jakákoliv osoba.“*

T: „Ano, vím, že jsem se ptala a už jste mi odpovídala. Položím otázku jinak. Můžete mi říct, kdo se na Vás nejčastěji obrací o radu a pomoc v souvislosti s domácím násilím?„

R: *„Domnívám se, že nejčastěji to jsou ženy, které žijí v domácnosti s násilnickým partnerem, ale samozřejmě jsou domácím násilím ohroženi i muži, a děti, což už jsem říkala, se považují dle metodiky sociálně právní ochrany dětí za ohrožené domácím násilím, byť na nich není násilí přímo vykonáváno, ale stačí, že jsou svědky domácího násilí. Dále se na sociálním odboru setkáváme s domácím násilím na seniorech, duševně či jinak zdravotně handicapovaných lidech.“*

T: „Proč si myslíte, že tomu tak je?“

R: *„Proč si myslím, že tomu tak je? Protože dojde k nějakému vyhocení situace v rodině, k vrcholu krize, kdy už to klient nemůže, nezvládne vyřešit vlastní silou a obrací se o pomoc, je to např. po incidentu v rodině a vykázání násilného partnera policií. V těch násilných situacích v rodinách dochází většinou k zásahu policie.“*

T: „Zajímalo by mě, jakou podporu nebo pomoc poskytuje OSPOD obětem nebo účastníkům domácího násilí?“

R: *„Podporu poskytuje v rámci udělení legislativních rad, co je možné dělat, jak situaci řešit, ale domnívám se, že je zastoupena i psychická podpora obětem, dojednává se*

odborná psychologická spolupráce, ale základem je rozhovor s obětí, kde se naváže důvěra mezi klientem a pracovníkem. Pak se dá lépe pracovat na dalších opatřeních, tématech.“

T: „V přechozích otázkách jsme mluvily o ženách, které bývají často obětí, vím, že jste mi řekla, že je problém u žen, které mají děti a nechťejí od násilného partnera odejít. Proč je podle Vás mnohem větší procento obětí domácího násilí žen než mužů?“

R: „*Tak je vědecky dokázáno, že muži jsou v chování více násilní než ženy. Je to dáno jejich odlišným fyziologickým fungováním, mají jiný hormonální systém než ženy a jejich tradiční role ve společnosti je také jiná než u žen. Muž je tradičně spojován se silou, výkonností, mocí. Velkou roli vidím i v odlišné sexualitě. Když je pak muž osobnostně nějak narušen (a je plno žen, které osobnostní vývoj svých synů pokazily, narušily), tak se to projevuje např. násilím vůči slabšímu, a to bývají většinou jejich partnerky, které jsou osobnostně naopak ve většině případů submisivní, psychicky labilnější. Ale znám i případy, kdy naprosto soběstačnou, emancipovanou, schopnou, energickou ženskou přeměnil psychopatický partner ve zcela labilní psychicky narušenou osobnost. Zejména, pokud trvá domácí násilí fyzické i psychické u těchto žen několik let, tak to neustojí ani ty nejodolnější ženy.“*

T: „A setkala jste se v praxi s případy, kdy oběť domácího násilí uvedla, že je týrána ze strany dítěte nebo vnuka?“

R: „*Ale taky, je to běžné, pokud má starší dítě závadové chování, bere drogy, nadužívá alkohol, nikde nepracuje, dělá dluhy, hraje automaty, tak se pak často uchyluje i k domácímu násilí vůči rodičům popřípadě prarodičům, kteří ho vychovávají.“*

T: „Vrátím se k ženám. Setkáváte se v praxi s případy domácího násilí páchaného na ženách na mateřské dovolené nebo v domácnosti? Myslíte, že je větší předpoklad, že jsou obětí týrání ze strany svého partnera anebo se to týká obdobně i žen zaměstnaných a není mezi nimi rozdíl?“

R: „*Ano, jsou to častěji ženy v domácnosti nebo na mateřské dovolené.“*

T: „Můžete mi to vysvětlit? Proč tomu tak je?“

R: „*Jedním ze znaků domácího násilí je, že je partner ekonomicky závislý na násilném partnerovi. Ale i malé děti mohou být příčinou domácího násilí v rodině, je to pro rodinu náročné období, malé děti do 3 let, a pokud jich je ještě v rodině víc, tak tam riziko určitě stoupá. Rodiče mohou být vyčerpaní péčí o malé děti, opět zdůrazňuji, pokud je navíc nějak problémové.“*

T: „Další otázka se týká přípravy pracovníků, kteří se při své práci s případy domácího násilí setkají a vlastně se, podle toho, co jste mi řekla, podílí do určité míry na jejich řešení, nebo zabezpečení hlavně dětí. Jsou sociální pracovníci školeni v oblasti domácího násilí?“

R: „*Ano, jsou, a myslím si, že se kvalita proškolení v poslední době velmi zlepšila.*“

T: Jak často jste školeni? Je to nějak stanoveno třeba zákonem nebo jiným předpisem?“

R: „*Nikde není uzákoněno, že k domácímu násilí probíhá školení pravidelně např. 1x ročně, v souvislosti se změnou legislativy vždy probíhají školení od MPSV. Jinak si každý pracovník OSPODu sestavuje plán školení dle svého uvážení, ze zákona to je minimálně 6 dnů školení ročně.*“

T: „A kdo školení provádí?“

R: „*To je různé, někdy ministerstvo, někdy krajský úřad a dále vzdělávací agentury, kteří si zvou odborníky na danou problematiku – z praxe, z vysokých škol atp.*“

T: „A musíte na školení jezdit, nebo kde vlastně školení probíhá?“

R: „*Jezdí se většinou do Prahy, nebo do krajského města, v místě je též možné dojednat školení pro celou organizaci, ale nás je málo, tak se nám to finančně jako organizaci nevyplatí.*“

T: „Dostáváte při školení nebo po jeho skončení například nějaké materiály, tedy jsou nějaké výstupy v tištěné podobě nebo vám je rozesíláno třeba v elektronické podobě?“

R: „*Výstupy – bývají někdy zaslány po školení na e-maily nebo rozdány v papírové podobě, od ministerstva jsou k dispozici metodické pokyny dostupné na stránkách MPSV a amozřejmě i s odkazy na legislativu, kterou si sami vyhledáme.*“

T: „V průběhu školení můžete mít nějaké dotazy na školitele? Nebo se zeptám taky jinak. Máte dotazy na školitele, je pro vás jako školené umožněna diskuse?“

R: „*Z praxe většinou odborníci umí odpovědět na dotazy, odkazují na legislativu, na co dát pozor apod., je možné v případě složitých kauz dotázat se na krajský úřad, ministerstvo, jak postupovat, dělají se právní rozbor – že to např. zpracovává právník krajského úřadu, ministerstvo. Když jedete na školení psychologa, tak se ho nebudete ptát na legislativu a pokud tě zajímá legislativní rámec problematiky, tak se tam zase nedotazujete na psychologické aspekty problematiky domácího násilí.*“

T: „Radíte se o postupu u konkrétních případů s nadřízeným, spolupracujete s dalšími odpovědnými osobami, dalšími spolupracujícími orgány?“

R: *„Radíme se i s nadřízenými, a spolupráce s psychologem – poradnou, s intervenčním centrem, s policií se spolupracuje při výsleších, spolupráce se soudem také funguje též např. při předběžných opatřeních.“*

T: Na závěr se Vás chci zeptat, jak hodnotíte a jaký je Váš názor ze zkušeností z praxe, na opatření v trestně právní oblasti, tak i v oblasti preventivní činnosti, která byla přijata k zamezení nebo řešení vzniku domácího násilí? Nebo co byste sama doporučila ke zlepšení, co Vám např. v legislativě chybí, jaká opatření jsou podle Vás důležitá?“

R: *„Tak určitě kladně hodnotím institut vykázání násilníka ze společného obydlí policií, to je u nás v ČR zlomová událost k lepšímu. Zlepšilo se i vyhodnocování prodloužení vykázání soudy. Psychické násilí se v trestně právní oblasti např. mezi partnery ještě stále ne vždy daří úspěšně prokázat. No spíše vůbec. Asi těžko donutíte jít někoho svědčit k soudu proti násilníkovi. Ochrana svědka je u nás stále téměř nulová a i já mám jinde trvalé bydliště než moje rodina, a to z důvodu bezpečí rodiny. Latentně, teda skrytě, budou vždy nějaké patologické jevy ve společnosti probíhat, s tím se asi nic neudělá. Já bych viděla smysl v prevenci, v učení dětí morálním a etickým zásadám, v tom vidím základ každé fungující společnosti. A že nějaké odchylky budou, to budou. Informovanost veřejnosti se také zlepšila.“*

T: Děkuji Vám za Váš čas a za opravdu podrobné odpovědi na všechny moje dotazy, za Vaši trpělivost.

Zdroj: vlastní, 12/2015

Příloha F

Písemný záznam řízeného rozhovoru vedeného s příslušníkem Policie ČR zařazeného na Službě kriminální policie a vyšetřování (Jihočeský kraj) ze dne 4. 12. 2015

T: tazatel

R: respondent

T: „Může mi na začátku našeho rozhovoru říct, jakou podporu nebo pomoc poskytuje policie obětem nebo svědkům domácího násilí?“

R: *„Pokud pomínu úkony v rámci první pomoci, policie všem obětem a v případě potřeby i svědkům předává kontakt na nejbližší intervenční centrum, linku důvěry, krizové centrum, Bílý kruh bezpečí, taktéž je využíván policejní psycholog, je informován příslušný OSPOD, taktéž v případě potřeby jsou předávány kontakty k možnému ubytování.“*

T: „V souvislosti s první otázkou se chci zeptat, jestli mi můžete odpovědět, jak asi probíhá vyšetřování trestného činu souvisejícího s domácím násilím?“

R: *„Základní úkony dle trestního řádu jsou standardní. Přihlíží se však při jednotlivých úkonech k okolnostem, jako jsou děti a k psychickému a fyzickému stavu oběti. Specifikou pak zůstává samotné objasňování a prokazování domácího násilí, resp. týrání – zajišťování důkazů, vzhledem k dlouhodobosti tohoto jednání a faktu, že probíhá většinou skrytě, za zavřenými dveřmi. Je třeba od sebe oddělit případy domácích pŕetek a rozepřŕ, včetně fyzických útoků, od skutečných případů domácího násilí.“*

T: „Komunikace s oběťmi domácího násilí je určitě složitá. Přiblížíte mi, jak probíhá v terénu, v situaci, kdy například oběť volá o pomoc? „

R: *„Hodně oběti domácího násilí si nechce tento stav přiznat. Volají a chtějí pomoc, ale zároveň mají snahu po příjezdu hlŕdky policie omlouvat násilnou osobu a v konečné fázi ani nechtějí, aby z toho policie vyvozovala následky, protože se jedná o jejich partnera, osobu blízkou. Je těžké prolomit tuto bariéru a docílit, aby si oběť přiznala pravdu, že dochází k jejímu systematickému týrání a spolupracovala poté s policisty. Na vzniklém stavu mnohdy nesl vinu každý a dost často i zasahující policista, jen ne skutečný viník, násilná osoba. Není výjimkou, že nás na místo přivolá úplně jiná osoba. Komunikace s oběťmi domácího násilí je náročná pro školeného pracovníka/psychologa, natož pro řadového policistu.“*

T: „Policie může vykázat násilníka ze společného obydlí. Můžete zhodnotit, jaký pozitivní efekt má tento institut vykázání?“

R: *„Policistům je umožněno okamžitě oddělit od sebe oběť a násilnou osobu na dobu delší 48 hod. Pozitivum je v tom, že se tímto zabrání/zamezí okamžitému opakování útoků ze strany násilné osoby po odchodu policistů – násilná osoba se izoluje - a vytváří se určitý časový úsek pro oběť, v rámci kterého má možnost řešit vzniklou situaci a vyhledat adekvátní pomoc nebo zvolit adekvátní opatření pro prevenci dalších útoků.“*

T: „A co se týká násilné osoby, dotkne se jí nějak vykázaní?“

R: „*Také na násilnou osobu má vykázaní dopad. Ocitá se okamžitě mimo své obydlí bez možnosti se sem minimálně po dobu 10 dnů vrátit. To má na ní psychologický a sociální efekt.*“

T: „Kdo se nejčastěji na Vás, tedy na policisty, obrací o pomoc v souvislosti s domácím násilím?“

R: „*Jednoznačně jsou to ženy.*“

T: „A proč si myslíte, podle Vás, že tomu tak je?“

R: „*Proč si myslím, že tomu tak je? Protože jsou nejčastějším objektem vzhledem k jejich postavení v rodině i vztahu, s přihlédnutím k jejich fyzickým a duševním dispozicím versus muž a dále jsou schopnější ve své zoufalosti si říci o pomoc, resp. vyhledat pomoc – muži si toto nechtějí přiznat, což zřejmě souvisí s pocitem ztráty jejich mužství, suverenity.*“

T: „Kdo je policií nejvíce vyšetřován jako pachatel domácího násilí?“

R: „*Opět jednoznačná odpověď, ale tentokrát jsou to muži. Toto vychází z postavení ženy a muže jak v rodině, tak v samotném vztahu, s přihlédnutím k jejich fyzickým a duševním dispozicím. Muži se snaží a mají potřebu prosadit své ego, svoji suverenitu, nadvládu.*“

T: „Setkáváte se v praxi také s případy domácího násilí páchaného na ženách na mateřské dovolené nebo v domácnosti?“

R: „*Ano, setkáváme. Jde o poměrně časté případy. Často uváděným důvodem je ekonomická závislost.*“

T: „V poslední době se hovoří o týrání seniorů ze strany blízkých osob, zejména dětí a vnuků. Setkal jste se s takovým případem v praxi i Vy?“

R: „*Ano, setkal, jednalo se o mladistvého vnuka, který z počátku psychicky a poté i fyzicky týral svojí babičku, a to vše kvůli penězům.*“

T: „Jakou roli, na základě Vašich zkušeností z policejní praxe, hrají při řešení domácího násilí v rodině děti?“

R: „*Děti zde hrají důležitou roli, neboť i když se při řešení domácího násilí přihlíží k naplnění znaků pro domácí násilí, vzhledem k oprávnění vykázat násilnou osobu, vždy se postupuje tak, aby se co nejvíce šetřily právě děti a přijalo takové opatření, které bude mít na děti nejmenší dopad, protože se jedná o zásah do jejich zázemí - rodiny. Při řešení se úzce spolupracuje s orgány sociálně právní ochrany dětí. Jiným postup by byl v případě, že samo dítě je onou násilnou osobou. V těchto případech se informace podávají pouze oprávněným osobám v souladu se zákonem.*“

T: „Setkal jste se při objasňování domácího násilí, s případy, že pachatel byl sám v dětství obětí násilného jednání?“

R: „S takovým případem jsem se nesešel.“

T: „Může mi říct, jestli jsou policisté školeni v oblasti styku s oběťmi domácího násilí?“

R: „Ano, každý uniformovaný policista, alespoň v Jihočeském kraji, se účastní kurzu, v rámci kterého je školen na problematiku domácí násilí, a na postup při styku s obětí domácího násilí.“

T: „Otázka na závěr. Jaká další opatření byste doporučil, aby byla jak v trestně právní oblasti, tak i v oblasti preventivní činnosti přijata k zamezení vzniku domácího násilí, tak i ke snížení vysoké latence?“

R: „Podle mě, všechno začíná již od narození. Hodně se dá ovlivnit výchovou v rodině a na školách, tzn. nějaký cílený výchovný program a poté pravidelná a hlavně pravdivá mediální osvěta, zaměřená na společenskou všímavost, to je v rámci preventivních opatření. V trestně právní oblasti pak okamžité soudní řízení bez zbytečných průtahů a možnost ochranných opatření, myslím okamžité následné detenční řízení/vazba.“

Zdroj: vlastní, 12/2015

Příloha G

Písemný záznam řízeného rozhovoru vedeného s psychologem z psychologické poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy (Jihočeský kraj) ze dne 7. 1. 2016

T: tazatel

R: respondent

T: „Kdo se nejčastěji na Vás obrací o radu a pomoc v souvislosti s domácím násilím a proč si myslíte, že tomu tak je?“

R: „*Nejčastěji se na mě obracejí ženy středního, které již dlouhou dobu žijí v prostředí, které je možné charakterizovat jako nepřívětivé až nepřátelské, plné ponižování, ústrků, fyzického a psychického násilí, a které již nemohou či nehodlají dále snášet. Přicházejí se svým problémem, který se nedá charakterizovat jinak než domácí násilí, svěřit neznámému, ale profesně spolehlivému člověku, jak psychologa vnímají, a po určité době a po získání důvěry, žádají radu či pomoc, jak se z tohoto pro ně nesnesitelného a trýznivého prostředí dostat, jak z něj uniknout, jak dát svému životu nový směr a nový cíl.*“

T: „Proč je podle Vás mnohem větší procento obětí domácího násilí žen než mužů?“

R: „*Důvodů, proč jsou oběťmi domácího násilí převážně ženy, je určitě mnoho. Může to být větší fyzická síla muže, historicky podmíněné a výchovou podporované vedoucí postavení muže v rodině, rezignace ženy na osobní život ve prospěch rodinného života, sklony ženy k idealizaci svého partnera. Může to být snížené sebevědomí ženy, její nižší vzdělání, původ, introvertní typ ženy anebo její existenční závislost na partnerovi, vrozená agresivita partnera, jeho psychické onemocnění, např. emulatoční či perzekuční blud, nebo k projevům agrese stačí jenom to, že má ženské pohlaví. Avšak důvodů, proč je žena vystavena domácímu násilí nejčastěji, může být mnohem více a mnohdy to není jenom jeden důvod, ale několik důvodů najednou.*“

T: „Může mi, prosím, vysvětlit, jakou podporu nebo pomoc poskytuje psycholog psychologické poradny obětem nebo svědkům domácího násilí?“

R: „*Poskytovaná podpora je v empatickém vyslechnutí sdělení oběti, příp. svědků, o projevech domácího násilí, které každý den prožívá a v možnostech obrany, které může ke zlepšení svého postavení vůči agresorovi použít. Praktickou pomoc může psycholog použít v radách a v seznámení s možnostmi jak je možné se proti projevům domácí agrese bránit prostřednictvím zákonů a využitím možností, které nabízejí státní orgány a instituce a neziskové organizace obětem domácího násilí.*“

T: „Poprosím Vás o rozvedení Vaší odpovědi. Tedy kdybych k Vám přišla jako oběť domácího násilí, jak byste asi postupoval při rozhovoru se mnou?“

R: „*V první řadě je třeba mít dostatek času na rozhovor s klientkou, jehož součástí je emocionální a morální podpora a základní právní informace oběti domácího násilí. Nejdůležitějším úkolem psychologa je od prvopočátku zklidnění oběti, navození pocitu bezpečí a pochopení. Dalším krokem je, samozřejmě podle konkrétní situace a reakcí*

klientky, informace o možnosti opuštění společného obydlí agresorem. Musí také vědět, že v tomto období nemá šanci situaci změnit. Křik, nárek a pláč jsou ve vztahu s agresorem neúčinné a někdy také kontraproduktivní, protože jsou agresorem vnímány jako slabost a vydírání. Je také žádoucí seznámit oběť s celým cyklem řešení její situace a také s úskalími, které ji při řešení jejího problému čekají, a kterým také bude čelit. Měla by být minimálně připravená na verbální útoky agresora, aby se při interakci s ním na nic nevymlouvala, za nic se neomlouvala, a aby slovní útoky přecházela buď mlčky či jen jednoznačným ano a ne. Musí vědět, že je důležité udržovat s agresorem oční kontakt a dodržovat optimální vzdálenost. Pak následuje společné vypracování tzv. bezpečnostního plánu. Práce s obětí je vždy dlouhodobější záležitost, která vyžaduje jak oboustrannou trpělivost, tak i rozhodnost konat. Rozhodnutí o tom, zda oběť podá trestní oznámení, nebo ze společného obydlí od agresora odejde, ponechávám vždy na oběti.“

T: „Podrobně jste mi vysvětlil, jak postupujete. Pochopila jsem správně, že komunikace s oběťmi domácího násilí je velmi složitá?“

R: „Komunikace s oběťmi není nikdy jednoduchá. Není to ani možné. Je to pochopitelné, protože jejich viktimizace je dlouhodobá. Klientky přicházejí z počátku se zástupným problémem, ale po druhé či třetí návštěvě přichází katarze, ve které se naplno projeví negativní emoce ze soužití s agresorem, kterým je vždy nejbližší osoba, tedy manžel nebo partner, a na kterém byly dlouho dobu, většinou několik let, existenčně či citově závislé. Je to zapříčiněno vysokou latencí tohoto sociálně patologického jevu ve společnosti.“

T: „Můžete tedy říci, že poradenská činnost má pro oběti nebo svědky domácího násilí pozitivní význam?“

R: „Naprostě jednoznačně. Alespoň v mém případě a v případě mých klientů. Ve všech případech, u kterých jsem měl možnost s klienty pracovat, došlo k vyřešení situace v jejich prospěch. O to víc je nepochopitelná a zarážející malá a ve své podstatě vágní prevence domácího násilí a to za situace, kdy objektivně, tedy z policejních statistik a statistik neziskových organizací zabývajících se pomocí obětem domácího násilí, projevů domácího násilí ve společnosti narůstá a zároveň se mění i jeho formy.“

T: „Setkáváte se v praxi s případy, kdy je obětí domácího násilí žena na mateřské dovolené nebo žena v domácnosti?“

R: „Ne. S těmito ženami jsem se ve své praxi neseťkal. Všechny oběti domácího násilí, se kterými jsem na tomto problému pracoval, byly ženy zaměstnané nebo se zabývaly podnikatelskou činností.“

T: „A setkal jste se v praxi s případy, kdy oběť domácího násilí uvedla, že je týrána ze strany dítěte nebo vnuka?“

R: „Neseťkal. Spíše týrané ženy uvádějí, že mají děti na své straně, i když je to pouze pasivní podpora a jejím projevem je převážně jejich verbální projev solidarity a soucítění.“

T: „Když jste se zmínil o dětech, můžete mi blíže vysvětlit, jakou hrají děti v případech domácího násilí roli?“

R: „*Jsem přesvědčený, alespoň z případů domácího násilí, se kterými jsem se ve své praxi setkal, tak velikou. Strach o sebe, strach a starost o děti, aby se projevy domácího násilí agresora neobrátily vůči nim, tedy zejména jejich bezpečí, jsou hlavním spouštěčem toho, že se žena rozhodne v této věci něco dělat, aby dosáhla změny jak ve vztahu, tak i ve svém životě a před možným násilím ochránila své děti.*“

T: „Myslíte si, na základě Vašich zkušeností z poradenské praxe, že týrání v dětství má rozhodující vliv na budoucí násilné chování pachatele domácího násilí?“

R: „*Ano, domnívám se, že vzory chování, které dítě získává v dětství a dospívání, uplatňuje a aplikuje ve svém životě v dospělosti. Je to poněkud paradoxní situace, kdy dítě zažilo v dětství projevy domácího násilí, se kterým v té době nesouhlasilo, bálo se ho a odsuzovalo, a v dospělosti vůči jinému člověku tyto praktiky používá. Není to samozřejmě pravidlem. Znam naopak případy, kdy dítě v dospělosti žije v klidném partnerském vztahu. Ale to záleží na mnoha okolnostech.*“

T: „Teď bych Vám ráda položila otázku, která se týká Vaší profesní přípravy. Jsou psychologové školeni v oblasti styku s oběťmi domácího násilí. A pokud ano jakým způsobem je prováděno?“

R: „*Jsem členem Českomoravské psychologické společnosti, a proto mohu odpovědět, že v mém případě ano. Je to především formou seminářů a samostudiem studií a článků k této problematice obsažených v odborném tisku s psychologickou tematikou.*“

T: „Moje poslední otázka se týká prevence a řešení případů domácího násilí. Můžete mi říci, jaká opatření byste doporučil, aby byla jak v trestně právní oblasti, tak i v oblasti preventivní činnosti přijata k zamezení vzniku domácího násilí, tak i ke snížení vysoké latence?“

R: „*Domnívám se, že z hlediska trestně právního není větší potřeba přijímat nějaká další opatření snad kromě jediného, a to důsledně využívat všech možností legislativy k zamezení vzniku a průběhu domácího násilí všemi státními orgány a institucemi, které mají boj s projevy domácího násilí v kompetenci. Naopak se domnívám, že mnohem více prostředků a práce by si zaslouhovala oblast permanentní odborné prevence vzniku, projevů a důsledků domácího násilí na život oběti, její rodiny a jejího sociálního okolí u široké veřejnosti. V neposlední řadě bych doporučil podstatně větší pozornost věnovat pomoci oběti domácího násilí, ať již v oblasti psychické, zdravotní, sociální, ale zejména pak materiální.*“

Zdroj: vlastní, 01/2016

Příloha H

Písemný záznam řízeného rozhovoru vedeného s pedagogem vysoké školy (Jihočeský kraj) ze dne 4. 1. 2016

T: tazatel

R: respondent

T: „Obrátil se na Vás někdo ze studentů o radu a pomoc v souvislosti s domácím násilím?“

R: „*Ano, mnohokrát. Vzhledem k mé psychologické profesi.*“

T: „Můžete mi říct, jak probíhá práce pedagoga, pokud se setká s obětí domácího násilí nebo s jeho oznamovatelem?“

R: „*Nemohu posoudit obecnou rovinu vzhledem ke své profesi. Osobně poskytují psychologické poradenství, včetně podávání informací v souvislosti s hodnocením potenciálního porušování zákona i o tom, jak soudní líčení probíhá vzhledem k mé praxi soudního znalce.*“

T: „A je komunikace s obětí domácího násilí pro Vás složitá?“

R: „*Ne, ale závisí to čistě na klientovi, pokud se sám rozhodne komunikovat, pak jsou různé způsoby vedení rozhovoru podle konkrétního případu a situace.*“

T: „Myslíte si, vzhledem k Vaším profesním zkušenostem, že je více obětí domácího násilí žen než mužů?“ Proč je podle Vás mnohem větší procento obětí domácího násilí žen než mužů?“

R: „*Dle statistik ano. Důvodem je větší míra emancipace, zvýšená míra společenského odsouzení, netradiční pojetí funkcí ženy a muže ve společnosti. V praxi se jedná pouze o vyšší procento nikoli mnohem.*“

T: „Jakou, podle Vašeho názoru a zkušeností, hrají roli v případech domácího násilí děti?“

R: „*Podle případů lze dělit do dvou rovin. V jednom druhu případů přítomnost dětí brání negativním projevům, tvoří jakousi bariéru projevů. Ve druhém typu případů jsou děti do konfliktu zatahovány a bývají jak prostředky, tak i oběťmi. Nelze jednoznačně paušalizovat.*“

T: „V návaznosti na předchozí otázku se Vás chci zeptat, zda podle Vás týrání dítěte v dětství má rozhodující vliv na budoucí násilné chování pachatele domácího násilí?“

R: „*Záleží na dopadech týrání, pokud vyvolá až deprivace jedince, pak je zvýšený předpoklad opakování podobného chování v dospělém věku.*“

T: „Setkal jste se v praxi s případy, kdy oběť domácího násilí uvedla, že je týrána ze strany dítěte nebo vnuka?“

R: „*Ano, setkal. Dokonce několikrát.*“

T: „Můžete uvést, jaký vliv má pedagogická činnost na prevenci domácího násilí?“

R: „*Každá prevence, zvláště primární, nastavuje normativy společnosti i míru tolerance.*“

T: „Můžete mi říct, jestli probíhá ve školách školení pedagogů nebo jiných školských zaměstnanců v oblasti domácího násilí?“

R: „*Na školách fungují výchovní poradci a jsou školeni nejen k řešení (tato role není ideální), ale i k pozorování a hodnocení znaků, které svědčí o projevech sociálně patologických jevů.*“

T: „V poslední otázce bych se vrátila k prevenci. Jaká opatření byste doporučil, aby byla přijata k zamezení vzniku domácího násilí, tak i ke snížení vysoké latence tohoto sociálně patologického jevu?“

R: „*V preventivních aktivitách apeluji na primární prevenci při oživování tradičních funkcí rodiny, i specifických rolí muže a ženy, a jejich vzájemného postavení. Dál budování tolerance a přijímání kompromisů.*“

Zdroj: vlastní, 01/2016